

MILITAIRE SPECTATOR

Combined Maritime Forces

- Studeren in Australië
- Hervorming van de Afghaanse juridische sector
- Index

Alle artikelen uit de Militaire Spectator op DVD

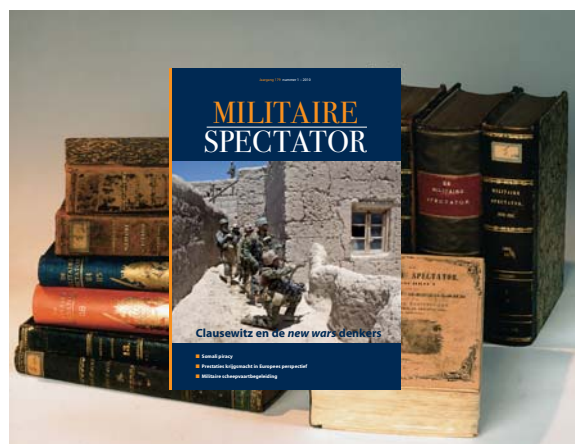
Ter gelegenheid van het 175-jarig bestaan van de Militaire Spectator zijn alle jaargangen van het militair-wetenschappelijk tijdschrift gedigitaliseerd. Alle artikelen, editorials, boekrecensies en columns zijn bijeengebracht op zes DVD's.

De printbare PDF-bestanden op de DVD's zijn te doorzoeken met trefwoorden. Bij de DVD's hoort een boekje met zoektips.

Lezers van de Militaire Spectator kunnen de DVD-box bestellen door € 17,50 over te maken naar bankrekeningnummer 514338997 ten name van Militaire Spectator in Den Haag. Graag vermelden 'bestelling DVD-box' en uw naam, adres, postcode en woonplaats.

De Militaire Spectator is sinds 1832 het militair-wetenschappelijk tijdschrift voor en over de Nederlandse krijgsmacht. Het maakt relevante kennis, wetenschappelijke inzichten, ontwikkelingen en praktijkervaringen toegankelijk en slaat zo een brug tussen theorie en praktijk. De Militaire Spectator stimuleert de gedachtevorming over onderwerpen die de krijgsmacht raken en draagt zodoende bij aan de ontwikkeling van de krijgswetenschap in de breedste zin van het woord. Op deze wijze geeft het tijdschrift inhoud aan zijn missie: het bijdragen aan de professionalisering van het defensiepersoneel en het verhogen van het kennisniveau van overige geïnteresseerden. Daarmee bevordert de Militaire Spectator ook de dialoog tussen krijgsmacht, wetenschap en samenleving.

MILITAIRE SPECTATOR

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie

luitenant-kolonel Henk Sonius
T 0493-598003
E hc.sonius.01@mindef.nl

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

De Militaire Spectator wordt ook verstuurd op basis van rang/schaal. Adreswijzigingen doorgeven bij de eigen personeelsdienst.

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
T 071 - 542 18 30
E jmjbosch@xs4all.nl
kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc
kapitein ter zee P. van den Berg
drs. P. Donker
kolonel MJD dr. P.A.L. Ducheine
luitenant-kolonel MPSD dr. J. Duel
cdre KLu F. Groen
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar drs. ing. D.J. Muijskens
luitenant-kolonel Marns drs.
A.J.E. Wagemaker MA
kapitein ter zee mr. N.A. Woudstra
kolonel ir. F.J.A. van Zitteren

BUREAU REDACTIE

mw. drs. A. Kool
drs. F.J.C.M. van Nijnatten
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
F 070 - 316 51 99
E redactiemilitairespectator@mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 25,00
studenten € 17,50
buitenland € 30,00

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij ten Brink
ISSN 0026-3869

Nadruk verboden

Coverfoto: Multinationaal vlootverband tijdens Operation Enduring Freedom met geheel rechts Hr.Ms. Van Amstel (Foto US Navy, A. Cutler)

600 Combined Maritime Forces

D.J. Kuijper en S.J.J. Both

Nederland heeft belang bij blijvende deelname aan de *Combined Maritime Forces*, een maritieme coalitie in het Midden-Oosten.

618 Studeren in Australië

A. Baan

Het volgen van een Master aan de Australian Defence Force Academy heeft een grote toegevoegde waarde voor studenten uit Nederland.

626 Hervorming van de Afghaanse juridische sector

D.R.D. Nauta

De Nederlandse krijgsmacht heeft een bijdrage geleverd aan de hervorming van justitie in Afghanistan, maar moet op dit vlak meer expertise ontwikkelen voor eventuele toekomstige missies.

En verder:

Editoriaal	598
Andere ogen	637
Tegenwicht	638
Boeken	640
Summaries	

Gereed voor de derde hoofdtaak?

Ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk' is er een krijgsmacht. Aan deze grondwettelijke doelomschrijving is de derde hoofdtaak van Defensie verbonden: het ondersteunen van civiele overheden. Deze derde hoofdtaak wijkt op een belangrijk aantal punten af van de eerste en tweede hoofdtaak. Los van het feit dat onze krijgsmacht altijd ondergeschikt is aan de politiek, kenmerkt de derde hoofdtaak zich door het primaat van civiele autoriteiten. Anders dan in gevechts- en vredesoperaties worden militaire eenheden door niet-militairen aangestuurd. De derde hoofdtaak wordt namelijk geautoriseerd, geregisseerd, gedirigeerd en geleid door civiele autoriteiten. De krijgsmacht assisteert en is ondergeschikt aan de civiele hoofdrolspelers.

Dit kenmerk van de derde hoofdtaak staat vaak haaks op de militaire cultuur. Doorgaans beschouwt de militair zichzelf als het centrum van zijn omgeving. De krijgsmacht is immers de crisisorganisatie bij uitstek. Crisisbesluitvorming en gecoördineerd optreden is een tweede militaire natuur. Hoewel dit niet onjuist is, is de militair noch de krijgsmacht het middelpunt van veiligheidsoperaties in Nederland. Mocht u dit als lezer een overdreven stellingname vinden, dan is het navolgende lezenswaardig.

Binnen het koninkrijk nemen namelijk gouverneurs, ministers, gezagshebbers, burgemeesters, dijkgraven, officieren van justitie en voorzitters van veiligheidsregio's de centrumpositie in. Zij zijn de primaire spelers en vormen het middelpunt van besluitvorming, gezag, coördi-

natie en aansturing. Voor een ondersteunende maar van nature 'dominante' organisatie als de krijgsmacht vraagt de derde hoofdtaak dan ook om omgevingsbewustzijn. Vier aspecten zijn daarbij relevant: taal, cultuur, besluitvorming en juridisch kader.

Civiele bestuurders spreken – net als militairen – doorgaans een 'eigen taal'. Dat typeert uiteraard ook hun uitvoerende diensten. Binnen het civiele bestuur zijn er vanzelfsprekend weer typische 'dialecten'. Bovenal is er een andere cultuur. Die taal en cultuur werkt door in zaken als besluitvorming, gezagsverhoudingen en coördinatiemechanismen. Het feit dat civiele bestuurders 'anders' dan militairen opereren, bijvoorbeeld doordat ze minder direct zijn, houdt allerminst in dat ze dat 'verkeerd' doen. Het betekent evenmin dat militairen het 'beter' zouden doen.

Vergeet niet dat civiele bestuurders en hun operationele diensten óók professionals zijn. In een andere tak van sport weliswaar, maar wel de sport die op het programma staat. Als 'invallers' dienen militairen zich te schikken naar de mores van het 'spel' dat gespeeld wordt. Dat betekent onder meer dat de wedstrijdleiding, de trainer/coach én de medespelers geen collega-militairen zijn! Dit impliceert dat de 'invallers' zich moeten aanpassen aan de primaire mores en cultuur.

Bij die andere cultuur hoort ook een ander besluitvormingsproces. Hoewel er ongetwijfeld overeenkomsten zijn is het geen geheim dat civiele besluitvorming afwijkt van militaire. Er is doorgaans meer 'coördinatie' en minder 'commandovoering'.¹ De leiders en adviseurs

¹ Clingendael Centre for Strategic Studies, *Binnenlandse Veiligheid en Crisisbeheersing; Coördinatie of commandovoering?* (2004).

vormen een heterogener gezelschap. De civiele leider die vooral vanwege politiek-bestuurlijke capaciteiten benoemd wordt, is – zonder oefening – niet noodzakelijkerwijs ook de beste crisismanager.

Procedures en gezagsverhoudingen zijn logischerwijs anders. Een grondbeginsel als ‘eenheid van commandovoering’ is vaak minder herkenbaar. Daarnaast zal de planningshorizon in binnenlandse crises meestal korter zijn. De tijdsdruk daarentegen is vaak hoger. Bovendien is het aantal meekijkers en toeschouwers veel malen groter dan in – zeg – Irak. Toeschouwers die zich ook actief bemoeien met het verloop van de besluitvorming. Zelfs als militairen civiele besluitvorming steunen dicteren zij dit proces in deze onderschikte rol geenszins. De krijgsmacht is slechts adviseur, facilitator en leverancier.

Ten slotte verschilt het juridische raamwerk voor binnenlandse inzet wezenlijk van buitenlandse. Het juridische instrumentarium is bovendien breed en divers. Enerzijds gelden deze wetten als grondslag voor inzet en autorisatie. Anderzijds dicteren ze gezagsrelaties, taken, bevoegdheden én geweldsinstructies. De Rijkswet voor de Kustwacht in het Caribische gebied is bepalend voor een belangrijke koninkrijks-taak in de ‘West’. Daar kennen we bovendien het fenomeen van ‘harde’ en ‘zachte’ bijstand. Deze bijstand wijkt weer af van militaire bijstand aan politie en justitie in Nederland.

Deze Politiewet biedt – naast de reguliere taken van de marechaussee – de grondslag voor meerdere bijstandsvarianten. Allereerst bijstand voor de handhaving van de openbare orde onder gezag van de burgemeester. Vervolgens bijstand voor criminaliteitsbestrijding onder gezag van de officier van justitie. Daarbij hoort bijstand voor de beveiliging van civiele objecten, het onderscheppen van vliegtuigen (‘Renegades’) en niet te vergeten de bijzondere bijstand door de Dienst Speciale Interventies. De nieuwe Wet op de veiligheidsregio’s en de Veiligheidswet voor de Bonaire, St. Eustachius en Saba (BES-eilanden) bieden de mogelijkheid voor bijstand bij rampenbestrijding. Als sluitstuk kan Defensie via de eigen Regeling militaire steun-

verlening in het openbaar belang ook nog andere bestuursorganen ondersteunen.

In dit doolhof van regelgeving is éénnoog vooralsnog koning. Het feit de krijgsmacht zich graag van (vage) containerbegrippen bedient als ‘nationale operaties’, ‘bijstand en steunverlening’ of ‘Oplan 10’, maar ook ‘de derde hoofdtaak’, maakt het er voor de doorsnee militair niet duidelijker op.

Operaties in dit binnenlandse spectrum vragen daarom om bijzondere kennis van dit binnenlandse domein. Niet in de laatste plaats waar geweld mag worden toegepast. Daarbij is van belang dat er 4600 militairen ter beschikking staan van civiele autoriteiten. Van hen mag verwacht worden dat zij hun taken op de juiste wijze uitvoeren. Van hun commandanten wordt verwacht dat zij hun militairen op deze taken voorbereiden. Dat impliceert dat zij zelf minimaal ‘éénnoog’ zijn. Ook de staven die de opleiding en training van de eenheden faciliteren moeten dit speelveld goed en duidelijk in kaart hebben.

Zolang niet iedere commandant of stafofficier de militaire bijdrage aan de derde hoofdtaak beheerst spelen enkele stafsecties een voortrekkersrol. Het gaat dan om de secties Nationale Operaties en Juridische Zaken. Beide secties beschikken reeds over kennis en kunde op dit speelveld. Daarnaast beschikt Defensie op cruciale posities over liaisonofficieren. Denk daarbij aan de officieren veiligheidsregio’s en de liaisons in de verschillende civiele bevelvoeringcentra. Zij zijn tevens de ambassadeurs van de krijgsmacht en van hen mag verwacht worden dat zij gewenste effecten aan militaire capaciteiten weten te relateren.

Uitgaande van het adagium ‘operaties zijn operaties’ twee conclusies. Ten eerste moeten commandanten en stafofficieren net zoveel kennis bezitten van de taal, cultuur, besluitvorming en juridische kaders van derde hoofdtaak als van de eerste en tweede. Ten tweede zullen operaties voor de derde hoofdtaak door de commandant en zijn gehele staf moeten worden beoefend en gefaciliteerd. Het gaat hier immers om een hoofdtaak, oftewel: *noblesse oblige*. ■

Combined Maritime Forces

Het belang van deelname in een unieke maritieme coalitie in het Midden-Oosten

Nederland draagt zijn steentje bij aan de bestrijding van de piraterij in de wateren rond Somalië door marineschepen in te zetten in de EU-operatie *Atalanta* en in de NAVO-operatie *Ocean Shield*. Minder bekend is dat er nog een derde multinationaal vlootverband betrokken is bij de bestrijding van de Somalische piraterij. Dat is de *Combined Task Force (CTF) 151*, die deel uitmaakt van de *Combined Maritime Forces (CMF)*. Nederlands marinepersoneel vervult vaste staffuncties binnen CMF. Hoe ontstond CMF, wat is de rol en betekenis van dit samenwerkingsverband en wat zijn de overwegingen voor Nederlandse betrokkenheid?

*D.J. Kuijper EMSD – Kapitein-luitenant ter zee en S.J.J. Both – Kapitein-ter-zee**

In een buitenwijk van de hoofdstad Manama van de eilandstaat Bahrein in de Perzische Golf bevindt zich *Naval Support Activity Bahrain*, een steunpunt van de Amerikaanse marine. Hier staat een hoofdkwartier van waaruit een Amerikaanse vice-admiraal het bevel voert over drie organisaties: *U.S. Naval Forces Central Command (NAVCENT)*, *U.S. Fifth Fleet* en *Combined Maritime Forces (CMF)*. NAVCENT en de Vijfde Vloot zijn onderdelen van de Amerikaanse marine; CMF is echter een internationaal maritiem samenwerkingsverband. CMF bestaat naast een hoofdkwartier uit marineschepen van de deelnemende landen die verdeeld zijn over drie *Combined Task Forces (CTF's)*. Daarnaast hebben diverse landen maritieme patrouillevliesvaartuigen aan CMF toegewezen. De eenheden van CMF hebben de wateren rond het Arabisch schiereiland als operatiegebied. De afgelopen jaren heeft Nederland een beperkte bijdrage aan deze maritieme coalitie geleverd in de vorm van twee vaste functionarissen op het hoofdkwartier en incidenteel een staffunctiona-

ris in één van de CTF-staven. Wat is het Nederlandse belang om aan CMF deel te nemen en behoeft de huidige deelname misschien aanpassing? Om het antwoord op deze vraag te vinden gaan we eerst in op het ontstaan en de geschiedenis van deze coalitie. Daarbij komen ook de in het verleden door Nederland geleverde militaire bijdragen aan de orde en laten we zien hoe de huidige organisatie en taakstelling zijn ontstaan. De hoofdvraag van het artikel wordt vervolgens beantwoord in de tweede helft van het artikel waarin de rol en betekenis van CMF en het Nederlandse belang in CMF besproken worden binnen het bredere perspectief van de algehele veiligheidssituatie in de regio en in samenhang met de belangen die Nederland als middelgrote handelsnatie nu eenmaal heeft.

Geschiedenis

Om de huidige organisatie van zowel het Amerikaanse NAVCENT als de multinationale CMF te kunnen begrijpen is enige kennis nodig van de recente geschiedenis van de buitenlandse maritieme aanwezigheid in het Midden-Oosten. In de volgende paragrafen kijken we eerst naar de ontwikkeling van de Amerikaanse maritieme inzet. Daarna behandelen we de ontwikkeling van maritieme coalities gedurende

* KLTZ Kuijper is Projectmanager Doctrine bij het Maritime Warfare Center (MWC) van CZSK. Van maart tot september 2010 is hij uitgezonden geweest als *Future Operations Planner* in de staf van CMF in Bahrein. KTZ Both is universitair hoofddocent Maritiem Optreden bij de Faculteit Militaire Wetenschappen van de NLDA in Breda. Van april tot september 2010 is hij uitgezonden geweest als Deputy Commander/Chief of Staff van Combined Task Force-151.

de opeenvolgende conflicten en incidenten in de regio.

Van vier naar veertig schepen

De permanente aanwezigheid van de Amerikaanse marine in het gebied rond de Perzische Golf begon in 1949 met de oprichting van de *Middle East Force* (MEF). Dit vlootverband van drie tot vier schepen werd ondersteund vanuit een gehuurd bureautje op de Britse marinebasis *HMS Juffair* op het eiland Bahrein, toen nog een Brits protectoraat. Met de onafhankelijkheid van Bahrein in 1971 namen de Amerikanen een deel van de voormalige Britse basis en bijbehorende steigers over en richtten er een *Administrative Support Unit* in. Vanaf 1972 deed het voormalige landingsschip *USS LaSalle* dienst als hoofdkwartier en stafschip voor de MEF. Het schip had als thuishaven Bahrein. De grote toestroom aan Amerikaans militair materieel en de noodzaak van een bijbehorende commandostructuur om Irak uit Koeweit te verdrijven, brachten in 1990-91 oneffenheden in de Amerikaanse militaire hiërarchie aan het licht. Commandant MEF was altijd de hoogst geplaatste Amerikaanse marine-autoriteit in het Midden-Oosten geweest. De leiding van operatie *Desert Storm* berustte echter bij het joint en *unified Central Command* (CENTCOM) in Tampa, Florida. CENTCOM heeft een eigen maritieme ondercommandant, de sinds 1983 bestaande functie van NAVCENT in Pearl Harbor op Hawaï. Medio 1991 is deze plooi gladgestreken door de functies van MEF en NAVCENT *dual-hatted* onder te brengen in Bahrein.¹ Na de bevrijding van Koeweit bleven sommige Amerikaanse eenheden permanent gestationeerd in de Golf om het embargo tegen Irak te bewaken. Op 1 juli 1995 kreeg de MEF daarom de naam Vijfde Vloot.² Tegelijkertijd verliet de staf van NAVCENT/5FLEET het oude stafschip *USS LaSalle* en betrok een geheel nieuw hoofdkwartier op de basis in Juffair. De nieuwe Vijfde Vloot is op dezelfde wijze als de andere Amerikaanse vloten georganiseerd. De toegewezen eenheden zijn verdeeld over een vastgesteld aantal typegerichte taakgroepen (*task forces*, TF). Zo is er onder meer een *Carrier Battle Group* rond een vliegkampschip (TF-50), een amfibische taakgroep (TF-51), een mijnen-

FOTO: US NAVY, C. STOLTZ

Het Amerikaanse stafschip *USS LaSalle* (onder) deed lange tijd dienst als hoofdkwartier CMF

bestrijdingsgroep (TF-52), een logistieke taakgroep (TF-53), een onderzeebootgroep (TF-54) en een groep maritieme patrouillevliegthuigen (TF-57). Vanwege hun nummering heten deze groepen de *two-digit TF's*.

In de beginjaren van de 21ste eeuw is NAVCENT als eerste Amerikaanse marinehoofdkwartier ingericht volgens het nieuwe principe van *MHQ with MOC* (*Maritime Headquarters with Maritime Operations Center*). De toen aangebrachte scheiding tussen ondersteunende en uitvoerende taken bestaat nu nog steeds. De vice-admiraal die de functies van COMUSNAVCENT en COM5FLEET vervult, voert het bevel over een organisatie die vele malen groter is dan de Nederlandse marine. In zijn nationale functies heeft hij de beschikking over een vloot van zo'n veertig schepen van allerlei soorten, variërend van vliegkampschepen, fregatten en onderzeeboten tot bevoorradingsschepen, mijnenjagers en patrouilleboten. Daarnaast beschikt hij over marinierseenheden, eenheden van de *US Coast Guard* en op land gestationeerde patrouille- en transportvliegthuigen. Op en om de basis in Bahrein werken ruim 2500 mensen om alles in goede banen leiden.

Maritieme coalities in de Perzische Golf (1985-2002)

In de jaren tachtig waren de eerste operaties in maritiem coalitieverband in de Perzische Golf.

1 Winkler, D.F., *Amirs, Admirals and Desert Sailors. Bahrain, the U.S. Navy and the Arabian Gulf* (Annapolis, Naval Institute Press, 2007) 127-128.

2 Zie <http://www.globalsecurity.org/military/agency/navy/c5f.htm>.

Toen de oorlog tussen Irak en Iran uitmondde in een tankeroorlog, stuurden diverse landen marineschepen naar de Golf om hun uitvoer van aardolie uit het gebied te beschermen. De Amerikaanse MEF speelde een bescheiden rol in het deconflicteren en coördineren van de verschillende maritieme eenheden. In deze tijd opereerden ook Nederlandse en Belgische marineschepen in de Golf. Beide landen stuurden van eind 1987 tot begin 1989 een aantal mijnenjagers om door de strijdende partijen gelegde zeemijnen te ruimen.³ Op 2 augustus 1990 viel Irak Koeweit binnen en ontketende zo een nieuwe Golfoorlog. Diverse landen stuurden marineschepen naar de Perzische Golf om het door de VN-Veiligheidsraad uitgevaardigde handelsembargo af te dwingen en de operatie voor de bevrijding van Koeweit te steunen. De Amerikaanse MEF wierp zich op als natuurlijk leider van het maritieme deel van de coalitie tegen Irak. Al snel bleken allerlei nationale belangen en afwijkende nationale mandaten een uniforme samenwerking echter te belemmeren. Vrijwel iedereen was bereid een Amerikaanse coördinerende rol te accepteren, maar niet alle landen wilden het operationele of tactische bevel (*operational control*, OPCODE en *tactical control*, TACON) van hun schepen overdragen aan de Amerikanen.⁴ Hierdoor konden de schepen niet altijd worden ingedeeld bij de Amerikaanse taakgroepen. Vooral in de aanloop naar en tijdens de offensieve bevrijdingsoperaties bepaalden niet alleen de eigen capaciteiten, maar ook door politiek gedreven mandaten de integratie van andere marineschepen in de Amerikaanse structuur. De Nederlandse bijdrage aan de coalitie bestond in eerste instantie uit twee fregatten, later afgelost door twee fregatten en een bevoorradingsschip. Deze eenheden vormden TG 429.9, die onder auspiciën van de West Europese Unie (WEU) opereerde, maar daarnaast samenwerkte met de Ameri-

kaanse Carrier Battle Groups. Na de bevrijding van Koeweit werden de schepen in april 1991 afgelost door drie mijnenjagers, die mijnen ruimden voor de kust van Koeweit. Ook deze operatie, die tot juni 1991 duurde, vond plaats in WEU-verband.⁵

Multinational Interception Force (1990-2002)

Na de bevrijding van Koeweit bleef het handelsembargo tegen Irak van kracht. Om de onder verschillende mandaten opererende eenheden van de coalitie te kunnen accommoderen, werd eind 1990, dus nog voor operatie *Desert Storm*, de *Multinational Interception Force* (MIF) opgericht. Binnen de MIF werden de diverse eenheden conform hun nationale mandaat verdeeld over de diverse zeegebieden. Zo opereerden de Fransen voornamelijk in de Golf van Aden (dicht bij hun steunpunt in Djibouti), terwijl de zeer nauw met de Amerikanen samenwerkende Britten, Australiërs en Nieuw-Zeelanders voornamelijk in de Golf van Oman en de Perzische Golf actief waren. De algehele leiding van de MIF berustte bij de Amerikaanse MEF, later COMUSNAVCENT.

Pas in de tweede helft van de jaren negentig keerde de Koninklijke Marine terug naar het Midden-Oosten om deel te nemen in de MIF. Gedurende de periode 1996-2000 stelde Nederland jaarlijks voor een paar maanden een fregat ter beschikking en daarnaast in 1997 tevens een bevoorradingsschip en een maritiem patrouillevliegtuig. Nog tweemaal, in 1999 en 2000, keerde een P-3C Orion terug om de MIF te ondersteunen⁶. In oktober 2000, ruim een half jaar na het vertrek van het laatste Nederlandse fregat uit de MIF, vond een terroristische zelfmoordaanslag plaats op het Amerikaanse oorlogsschip *USS Cole* in de haven van Aden. Deze aanslag bracht wereldwijd verandering in de manier waarop marines denken over *Force Protection*. Het was tevens de voorbode van een nog veel desastreuzere terreurdaad.

Operation Enduring Freedom (2001-heden)

Terwijl het handelsembargo tegen Irak nog steeds van kracht was, pleegde de islamitisch-fundamentalistische terreurbeweging al-Qaida op 11 september 2001 de verwoestende aan-

3 Missieverslag 'De oorlog tussen Iran en Irak' op <http://www.nimh.nl/nl/geschiedenis/vredesoperaties/missieoverzicht/index.aspx>.

4 Zie ook Goldrick J., 'The Maritime Element in the 1990-91 Gulf Crisis. Drawing on the Dividends of Half a Century of Multinational Naval Cooperation', in: B.A. Elleman en S.C.M. Paine, ed., *Naval Coalition Warfare. From the Napoleonic War to Operation Iraqi Freedom* (Londen/New York, Routledge, 2008) 162.

5 Missieverslag 'Golfoorlog' op www.nimh.nl.

6 Missieverslag 'Multinational Interception Force Iraq' op www.nimh.nl.

slagen in New York en Washington, D.C. Zich daarbij gesteund voelend door resoluties van de VN-Veiligheidsraad en het van kracht verklaren van artikel V van het NAVO-verdrag (collectieve zelfverdediging), verklaarden de Verenigde Staten vervolgens de oorlog aan het terrorisme, de *Global War on Terror* (GWOt). Om de thuisbasis van al-Qaida op te rollen, startte op 7 oktober 2001 *Operation Enduring Freedom* (OEF) met aanvallen op het Taliban-bewind in Afghanistan. Ook deze operatie werd geleid door CENTCOM in Tampa. In lijn met de structuur die generaal Tommy Franks hiervoor had opgezet werd NAVCENT in Bahrein tevens de *Coalition Forces Maritime Component Commander* (CFMCC) van OEF.⁷ Veel landen schaarden zich achter de Verenigde Staten en leverden militaire steun.

allereerst het handelsembargo tegen Irak nog steeds gehandhaafd blijven. De MIF werd in januari 2002 ondergebracht in *Task Unit* (TU) 50.0.9 onder Australische leiding. Ten tweede moesten de vliegkampschepen en hun logistieke aanvoerlijnen beschermd worden. Deze escorterol werd toebedeeld aan *Task Group 50.4* onder leiding van de Canadese marine. In eerste instantie lag het werkterrein in de Arabische Zee ten zuidoosten van het Arabisch schiereiland, later is het operatiegebied van TG-50.4 naar het noorden uitgebreid om ook de Golf van Oman, de Straat van Hormuz en de zuidelijke Perzische Golf te omvatten. Omdat de Amerikanen bang waren dat terroristen via Pakistan en vervolgens over zee een veilig heenkomen zouden proberen te zoeken, kreeg TG-50.4 ook tot taak om *Leadership Interdiction*

Operations (LIO) uit te voeren. In deze subvariant van *Maritime Interdiction Operations* (MIO) wordt niet gezocht naar contrabande, maar naar verdachte personen.

Tot slot moest voorkomen worden dat vluchtende terroristen hun toevlucht zochten tot instabiele gebieden in het noordoosten van Afrika. Op 2 februari 2002 richtte COMUSNAVCENT daarom de Combined Task Force 150 op, die *Horn of Africa Maritime Interdiction Operations* (HOA MIO) moest gaan uitvoeren in de zuidelijke Rode Zee, de Golf van Aden en het noordelijke deel van

de Indische Oceaan. De deelnemende coalitie-landen namen bij toerbeurt de leiding over CTF-150 op zich. CTF-150 kon echter niet verhinderen dat een tweede schip doelwit werd van maritiem terrorisme: op 6 oktober 2002 vond vlak onder de kust van Jemen

Na overname van het bevel over CTF-150 werd commandeur Hank Ort (links) al snel geconfronteerd met het lastige probleem van de piraterij

Aan maritieme zijde voltrokken de ontwikkelingen in het kader OEF zich vanaf dat moment in een snel tempo. In de eerste maanden van OEF lag de hoogste prioriteit voor de maritieme component bij het leveren van luchtsteun aan de operaties aan Afghanistan vanaf de Amerikaanse, Franse en Italiaanse vliegkampschepen.⁸ Na de val van de Taliban en de stabilisatie van de situatie in Afghanistan richtte de maritieme aandacht zich meer op drie andere operaties die ondertussen in gang waren gezet. Zo moest

7 Zie hiervoor het interview met GEN Franks in *Field Artillery* (May-June 2001) 3-4. Te raadplegen via http://sill-www.army.mil/famag/Go_to_War_Primer/pdf_files/Franks.pdf.

8 Zie ook Schneller, R.J. Jr, 'Operation Enduring Freedom', in: B.A. Elleman en S.C.M Paine, ed., *Naval Coalition Warfare*, 195-202.

Taak	Operatiegebied	1990	2002	2003	2004	2009
Embargo Irak	Noordelijke Perzische Golf	MIF	TU 50.0.9	TU 50.0.9		
Bewaking, Opbouw marine	Iraakse territoriale wateren				CTF-158	CTF-IM
Escorte, Leadership Interdiction Operations	Zuidelijke Perzische Golf, Straat van Hormuz, Golf van Oman		TG-50.4	CTF-151		
Terrorismebestrijding/ Maritime Security Operations	Gehele verantwoordelijkheids- gebied van NAVCENT (vanaf 2004 uitgezonderd de Perzische Golf)		CTF-150	CTF-150	CTF-150	CTF-150
Terrorismebestrijding/ Maritime Security Operations	Perzische Golf				CTF-152	CTF-152
Bestrijding Piraterij	Gehele verantwoordelijkheids- gebied van NAVCENT					CTF-151

Tabel 1 Overzicht van coalitie-taakgroepen en hun taken door de jaren heen

een zelfmoordaanslag plaats op de Franse tanker *Limburg*.

Commandovoering binnen de maritieme OEF-coalitie (2002)

Om het operationele bevel over al deze (nieuwe) maritieme taken in goede banen te leiden en om de coalitiepartners daar de nodige invloed op te geven, vonden ook op het hoofdkwartier in Bahrein de nodige veranderingen plaats. Allereerst keerden de Britten terug op de basis in Juffair en onder de nieuwe naam *United Kingdom Maritime Component Commander* (UKMCC) vestigde een Britse staf zich naast NAVCENT op de basis.⁹ De Britse commandant van UKMCC werd de tweede man binnen CFMCC (DCOM CFMCC). Tevens werd een coördinatiecentrum voor de coalitiepartners ingericht: het *Friendly Forces Coordination Center* (F2C2). Al snel werkten in het F2C2 ongeveer veertig marinemensen als liaison voor marine-eenheden uit vijftien verschillende landen. Vanaf november 2001 is hier ook een twee man sterk Nederlands liaisonteam bij.

Bijdrage Nederlandse marine tijdens de eerste jaren van OEF (2001-2003)

Ook Nederland droeg al snel zijn maritieme steentje bij aan OEF.¹⁰ Behalve dat eenheden van de Koninklijke Marine elders werden ingezet als *backfill* voor Amerikaanse eenheden, stuurde de regering ook twee fregatten naar het Midden-Oosten. Zij sloten zich aan bij de door de Canadezen geleide TG-50.4. Later werd de bijdrage teruggebracht naar één fregat. Tot juni 2003 droeg Nederland vervolgens bij aan OEF met één fregat op permanente basis, twee keer voor enige maanden met een onderzeeboot en werden liaisonofficieren geplaatst bij F2C2 in Bahrein en bij CTF-50 op het dienstdoende Amerikaanse vliegkampschip. Vanaf juni 2002 stationeerde Nederland ook een jaar lang één P-3C Orion in de Verenigde Arabische Emiraten. De inzet van de Nederlandse *Maritime Patrol Aircraft* verschoof echter al snel van maritieme patrouilles boven zee naar verkenningen boven land in Afghanistan. Het oog van de wereld was inmiddels echter weer gefocust op Irak.

Operation Iraqi Freedom (2003)

In het najaar van 2002 gingen de Amerikanen hun vizier weer op Irak richten. Ze voerden niet alleen de internationale druk op, maar ook hun

9 Zie <http://www.royalnavy.mod.uk/operations-and-support/operations/united-kingdom-component-command-ukmcc/>.

10 Zie Missieverslag 'Enduring Freedom' op www.nimh.nl.

militair potentieel in het Midden-Oosten. Veel landen raakten echter niet overtuigd door de toespraak die de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell op 6 februari 2003 hield voor de VN-Veiligheidsraad. Verschillende landen die een substantiële maritieme bijdrage leverden aan OEF, zoals Frankrijk en Duitsland, waren openlijk tegenstander van offensieve operaties tegen Irak. De commandant van CFMCC, vice-admiraal Timothy Keiting, moest een slimme oplossing vinden om deze en andere partners niet te verliezen in de strijd tegen het terrorisme. De dag na de toespraak van Powell paste Keiting met een rigoureuze splitsing zijn organisatie aan de verschillende mandaten aan. Hij doopte de door de Canadezen geleide escorte- en LIO-groep TG 50.4 om in CTF-151 en zette deze samen met de reeds bestaande *Horn of Africa* MIO-groep CTF-150 apart van de Amerikaanse commandostructuur. De taak bleef hetzelfde: het beveiligen van scheepvaart tegen terrorisme en het onderscheppen van terroristen op zee. Het werkgebied bleef de Perzische Golf en de Golf van Oman. De coalitiepartners kregen vervolgens de verzekering dat eenheden van deze twee *task forces* niet zouden worden ingezet voor operaties tegen Irak.¹¹ Later, ruim een maand nadat de Amerikaanse president George W. Bush naar aanleiding van het optreden in Irak het *'mission accomplished'* verkondigde, verlieten de Nederlandse marine-eenheden het Midden Oosten. Ook het Nederlandse bureau bij F2C2 in Bahrein ging dicht.

Nederlandse terugkeer in maritieme OEF (2004)

Pas ruim een jaar later was de tijd weer rijp voor Nederlandse deelname aan de maritieme strijd tegen het terrorisme. In augustus 2004 keerde een Nederlandse liaisonofficier terug bij het F2C2 van CFMCC in Bahrein en van oktober 2004 tot januari 2005 nam Nederland met een fregat deel in CTF-150. In het jaar van de Nederlandse afwezigheid was er echter wel een en ander veranderd in de organisatie van CFMCC. Allereerst verviel met de val het regime van Saddam Hoessein het handelsembargo tegen Irak. In plaats van de eenheid die het embargo afdwong kwam een eenheid die de Iraakse olieterminals bewaakte en een nieuwe Iraakse

marine in de benen hielp: CTF-158.¹² Daarnaast was het niet langer nodig schepen te escorteren rond de toegang tot de Perzische Golf, de Straat van Hormuz. CTF-151 werd opgeheven en CTF-150 kreeg de verantwoordelijkheid voor het onderscheppen van terroristen in vrijwel het gehele *Area of Responsibility* (AOR) van CFMCC. CTF-150 hoefde niet het gehele AOR te bestrijken, want vanaf maart 2004 nam een nieuw vlootverband de Perzische Golf voor zijn rekening.

Een nieuwe coalitie in de Golf (2004-heden)

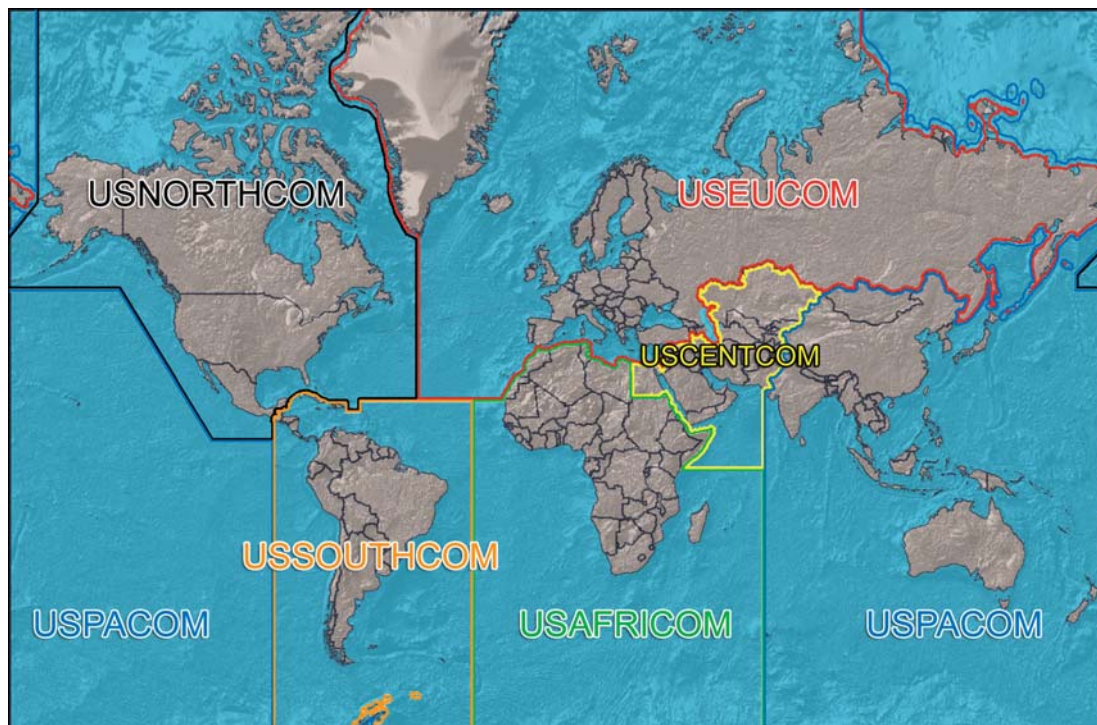
Met het verdwijnen van de dreiging van Saddam Hoessein kwamen de strategische kaarten in de Perzische Golf anders te liggen. Al langere tijd bestonden er sluimerende conflicten en claims tussen Iran en de diverse Golfstaten. De Golfstaten waren weliswaar (vaak in stilte) blij dat de Amerikaanse aanwezigheid in de Golf een rem zet op mogelijke Iraanse expansie, maar de Amerikanen beseften heel goed dat hun aanwezigheid ook kon werken als een rode lap op een stier. Ze vonden dat het tijd werd dat de Golfstaten gezamenlijk de maritieme veiligheid voor hun voordeel ter hand nemen. Zo ontstond in maart 2004 CTF-152, een taakgroep die net als CTF-150 de strijd aanbindt met het terrorisme, maar dan alleen in de Perzische Golf. Koeweit, Saoedi-Arabië, Bahrein en de Verenigde Amerikaanse Emiraten (VAE) leveren eenheden, afwisselend aangevuld met Amerikaanse, Britse, Australische en Franse eenheden. De staf van CTF-152 is grotendeels gevuld met Amerikaans personeel. Het streven is echter dat de Golfstaten dit steeds meer gaan overnemen. Bahrein nam in 2008 als eerste Golfstaat een commandoperiode van CTF-152 voor haar rekening.

Wijzigingen op het hoofdkwartier (2005-2007)

Voor een goede aansturing van de CTF's bleek meer nodig te zijn dan de verzamelde liaison-officieren van het F2C2. Omdat niet alle Ameri-

11 Zie ook Crist, D.B., 'The Formation of a Coalition of the Willing and Operation Iraqi Freedom' in: B.A. Elleman en S.C.M. Paine, ed., *Naval Coalition Warfare*, 208-211.

12 CTF-158 ging in januari 2009 over in *CTF Iraqi Maritime* (CTF-IM), een apart samenwerkingsverband van de VS, Groot-Brittannië en Irak dat geen deel meer uitmaakt van CMF. Zie <http://www.royalnavy.mod.uk/operations-and-support/operations/ctf-iraqi-maritime/>.

Kaart van de Amerikaanse Unified Commands

kaanse inlichtingenproducten kunnen worden gedeeld met de coalitiepartners, ontstond behoefte aan een eigen maritieme inlichtingen-cel. Voorjaar 2005 werd daartoe een *Coalition Intelligence Fusion Cell* opgericht. Deze CIFC fungeert als stafafdeling maritieme inlichtingen (N2) van de coalitie, naast maar tevens in nauwe samenwerking met de Amerikaanse evenknie NAVCENT/N2. Later dat jaar ontstond uit eenzelfde behoefte op het gebied van resultaatmeting een *Coalition Operational Analysis Cell* (COAC). Deze twee bureautjes vormden de kiem van waaruit zich in de jaren daarna geleidelijk een operationele staf ontwikkelde.

Opkomst Somalische piraterij (2005-2006)

Vanaf december 2005 voerde Nederland het bevel over CTF-150. Hoewel de 'artikel 100-brief'¹³ er met geen woord over repte, werd Commandeur Hank Ort al snel geconfronteerd met een lastig probleem: piraterij. De al sinds

de jaren negentig woedende 'visserijoorlog' nam vanaf 2004 namelijk een andere wending toen de Somaliërs ook koopvaardij schepen gingen kapen om losgeld te bemachtigen. In 2005 adviseerde de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) schepen al om minstens tweehonderd mijl uit de kust van Somalië te blijven. Omdat de piraterij zich afspeelde in het operatiegebied van CTF-150 en omdat een relatie tussen piraterij en terrorisme werd vermoed en gevreesd, was het logisch dat dit vlootverband hiertegen probeerde op te treden. De diverse incidenten waar Commandeur Ort mee te maken kreeg, maakten echter duidelijk dat het lastig is om effectief op te treden tegen de Somalische piraten, zelfs na tussentijdse aanpassing van de Nederlandse geweldsinstructies (*Rules of Engagement*). Ook bleek dat de piraten haarfijn weten dat zij een veilig heenkomen kunnen vinden in de territoriale wateren, omdat de marineschepen daar niet mogen opereren.¹⁴ In april 2006 droeg COMNLMARFOR het bevel over CTF-150 over aan de Pakistaanse marine. Daarmee kwam voorlopig een einde aan de inzet van Nederlandse maritieme een-

13 Kamerstuk 27 925 nr. 177 van 3 juni 2005.

14 Zie Eindevaluatie CTF-150, blz. 5. Opvraagbaar via <http://www.defensie.nl>, trefwoord 'evaluatie Nederlandse inzet internationale missies'.

heden in OEF en CMF. Net als bij een aantal andere coalitiepartners was de politieke wil om deel te nemen aan OEF tanende. Wel leverde Nederland nog tweemaal, in het voorjaar van 2007 en 2008, de *Deputy Commander/Chief of Staff* voor CTF-150. Zowel de Somalische piraterij als de functie van Nederlands liaison in Bahrein bleven echter bestaan.

Strategische veranderingen in de Verenigde Staten (2007-2008)

Ondertussen deden zich in de VS op militair-strategisch niveau twee ontwikkelingen voor met gevolgen voor CMF. Ten eerste vond er op 1 oktober 2008 een aanpassing plaats in de *Unified Commands*, waarin de Amerikanen de wereld militair hebben verdeeld. Het nieuwe *Africa Command* (AFRICOM) kreeg als verantwoordelijkheidsgebied heel Afrika met uitzondering van Egypte.¹⁵ Tot dat moment hadden drie verschillende commands de verantwoordelijkheid over delen van het continent. Met deze wijziging raakte CENTCOM de verantwoordelijkheid over de Hoorn van Afrika kwijt. Voor NAVCENT betekende deze wijziging dat zijn operatiegebied voortaan op de grens met de territoriale wateren van Soedan, Eritrea, Djibouti en Somalië overging in het gebied van een ander command.

De tweede ontwikkeling betrof de nieuwe Amerikaanse maritieme strategie. In oktober 2007 verscheen *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower*, die onder meer het belang van *Global Maritime Partnership* benadrukt.¹⁶ De idee van dit partnerschap is dat wereldwijde maritieme veiligheidsproblemen als terrorisme, piraterij, wapensmokkel, illegale immigratie en mensenhandel, illegale visserij en drugssmokkel alleen door samenwerking met andere belanghebbenden afdoende te bestrijden zijn. Het met maritieme eenheden aanpakken van deze problemen kreeg een nieuwe naam: *Maritime Security Operations* (MSO). Sinds het verschijnen van hun nieuwe maritieme strategie beschouwen de Amerikanen de coalitie onder leiding van CFMCC als een voorbeeld van zo'n maritiem partnerschap. MSO omvat echter meer dan de terrorismebestrijding die CFMCC met zijn CTF's 150 en 152 uitvoert binnen het man-

daat van Operation Enduring Freedom. Er was dan ook een nieuwe 'merknaam' nodig voor deze bredere taakstelling en eind 2007 werd de naam Combined Maritime Forces gemunt. OEF, dat voor veel coalitiegenoten in politiek opzicht toch al een vies woord geworden was, werd in alle plannen en bevelen van dit nieuwe CMF vervangen door MSO.¹⁷ Operation Enduring Freedom duurt echter tot op de dag van vandaag voort en COMUSNAVCENT heeft binnen die operatie nog steeds de functie van CFMCC.

De concurrentie meldt zich (2007-2008)

Vanaf 2006 nam het aantal kapingen door Somalische piraten verder toe. In 2007 vroeg het *World Food Programme* (WFP) om de hulp van marineschepen om haar voedseltransporten naar Somalië te beveiligen tegen kapers. Een aantal individuele landen gaf hieraan gehoor; Nederland leverde hiervoor in 2008 twee keer een fregat om als nationale missie WFP-escortes uit te voeren. Ook de NAVO betrad het gebied en stuurde in de tweede helft van 2008 haar *Standing NATO Maritime Group 2* (SNMG2) op pad om WFP-schepen te begeleiden (*Operation Allied Provider*). Landen als India, Rusland, Japan en Zuid-Korea stuurden marineschepen om hun eigen koopvaardij te beschermen. China volgde dit voorbeeld en stuurde voor het eerst in zijn geschiedenis marineschepen op een expeditionaire missie richting Arabische Zee. Ook de Europese Unie besloot in september 2008 tot haar eerste maritieme missie, *Operatie Atalanta*, waarmee zij onder meer de WFP-escortes voor haar rekening ging nemen.

Comprehensive approach (2008)

In relatief korte tijd zag CMF zich dus geconfronteerd met een groot aantal nieuwe militaire spelers in zijn verantwoordelijkheidsgebied. Het besef groeide dat coördinatie van de strijd tegen piraterij nodig was, niet alleen met alle

15 Zie <http://www.africom.mil/>.

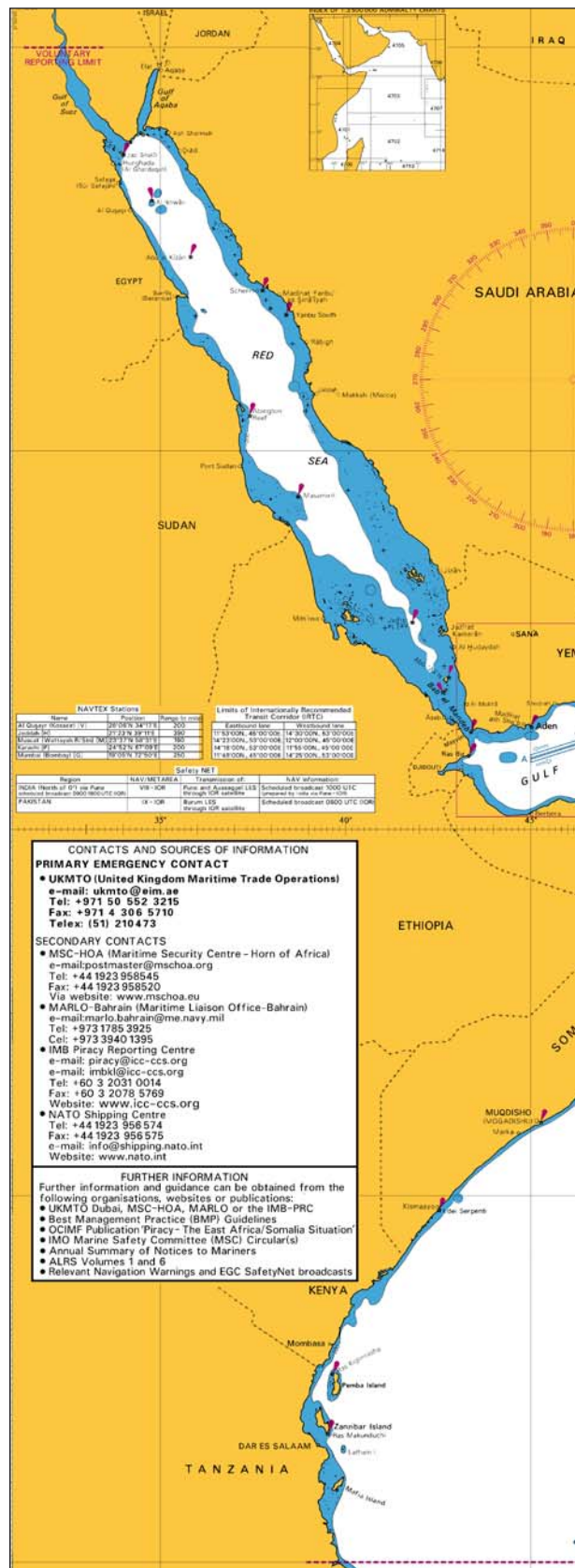
16 Zie <http://www.navy.mil/maritime/maritimestrategy.pdf>. Zie ook het artikel van N.A. Woudstra in: *Militaire Spectator* 178 (2009) (6) 312-322.

17 COMUSNAVCENT noemt Operation Enduring Freedom daarom ook niet in zijn briefing over CMF die hij op 30 maart 2010 in Doha (Qatar) heeft gegeven tijdens de internationale expositie DIMDEX 2010. Zie http://www.rusiqatar.org/attach/VADM%20WILLIAM%20GORTNEY_Global%20Maritime%20Partnership_ENGLISH.pdf.

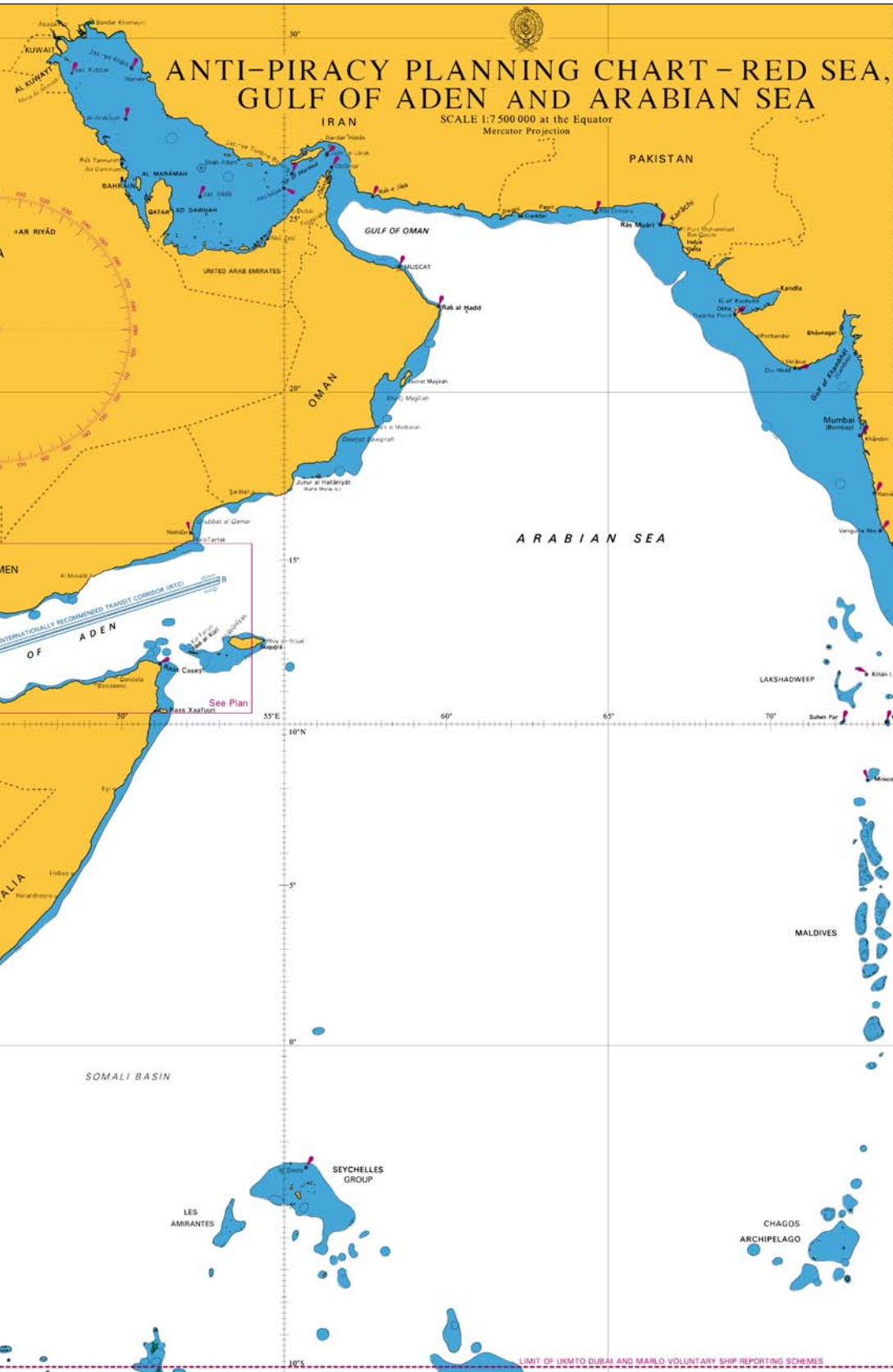
militaire partijen, maar ook met de koopvaardij en met de omliggende landen. Vooral op de scheepvaartroute door de Golf van Aden is de dreiging van piraterij zeer hoog. CMF nam daarom in augustus 2008 het initiatief tot het instellen van een *Maritime Security Patrol Area* (MSPA) en adviseert de koopvaardij om gebruik te maken van deze door eenheden van CTF-150 gepatrouilleerde strook. Omdat een aantal van de naar het gebied gekomen marines zoals China en Rusland niet behoren tot de ‘vaste vriendenkring’ van CMF, vormt coördinatie op operationeel en tactisch niveau een probleem. Om dit te verhelpen en ook om de koopvaardij hierbij te betrekken, nam CMF in december 2008 het initiatief voor de bijeenkomst *Shared Awareness and Deconfliction* (SHADE). Dit bleek al snel een schot in de roos. Vrijwel alle betrokken partijen meldden zich voor de vervolvergadering, zes weken later. Begin 2009 bereikten alle partijen overeenstemming over aanpassingen aan de MSPA, die vervolgens door de IMO zijn overgenomen en in juli 2009 als de huidige *Internationally Recommended Transit Corridor* (IRTC) van kracht zijn verklaard.¹⁸ Tevens is overeenstemming bereikt tussen CMF, EU en NAVO hoe deze IRTC bewaakt moet worden. Sindsdien rouleert de taak van IRTC Coördinator over de taakgroepen van deze drie samenwerkingsverbanden.

Opnieuw: botsende mandaten (2009)

Terwijl CMF met succes de ‘concurrenten’ om de tafel kreeg, ontstond er binnen de coalitie een belangenconflict. De taak van bestrijding van de Somalische piraterij was neergelegd bij CTF-150, oorspronkelijk opgericht in het kader van OEF om het terrorisme te bestrijden. Een aantal coalitiepartners vond dat CTF-150 zich aan deze taak moest houden en zich niet moest inlaten met bestrijding van piraterij. Aan de andere kant meldden zich bij CMF een aantal nieuwe partnerlanden (onder meer Singapore en Zuid Korea) die graag wilden optreden tegen de piraterij, maar geen mandaat hadden voor maritieme terrorismebestrijding. Opnieuw moest COMUSNAVCENT de organisatie van de

18 Voor meer achtergrondinformatie over de IRTC zie F.J. Sluiman en P.H. de Koning, 'Militaire Scheepvaartbegeleiding' in: *Militaire Spectator* 179 (2010) (1) 44-55.

Zeekaart IRTC

Land	Affiliatie	Voorbehoud
Verenigde Staten	ABCA, NATO	
Canada	ABCA, NATO	
Australië	ABCA	
Nieuw-Zeeland	ABCA	
Groot-Brittannië	ABCA, NATO, EU	
België	NATO, EU	
Duitsland	NATO, EU	
Denemarken	NATO, EU	
Frankrijk	NATO, EU	
Griekenland	NATO, EU	
Nederland	NATO, EU	
Italië	NATO, EU	
Portugal	NATO, EU	
Spanje	NATO, EU	
Turkije	NATO	
Bahrein	GCC	Alleen deelname 152
Koeweit	GCC	Alleen deelname 152
Saoedi-Arabië	GCC	Alleen nationale taken
Verenigde Arabische Emiraten	GCC	Alleen deelname 152
Pakistan		
Japan		Alleen nationale taken
Jordanië		Alleen deelname 151
Singapore		Alleen deelname 151
Thailand		Alleen deelname 151
Zuid-Korea		Alleen deelname 151

Tabel 2 Overzicht CMF-landen

coalitie aanpassen om de verschillende mandaten te accommoderen. Op 8 januari 2009 ontstond zo opnieuw een CTF-151, dit keer met de taak om de piraterij te bestrijden binnen het verantwoordelijkheidsgebied van CMF.¹⁹ Zo kreeg CMF de structuur die het momenteel heeft: een hoofdkwartier in Bahrein en de drie CTF's 150, 151 en 152.

Rol en betekenis CMF

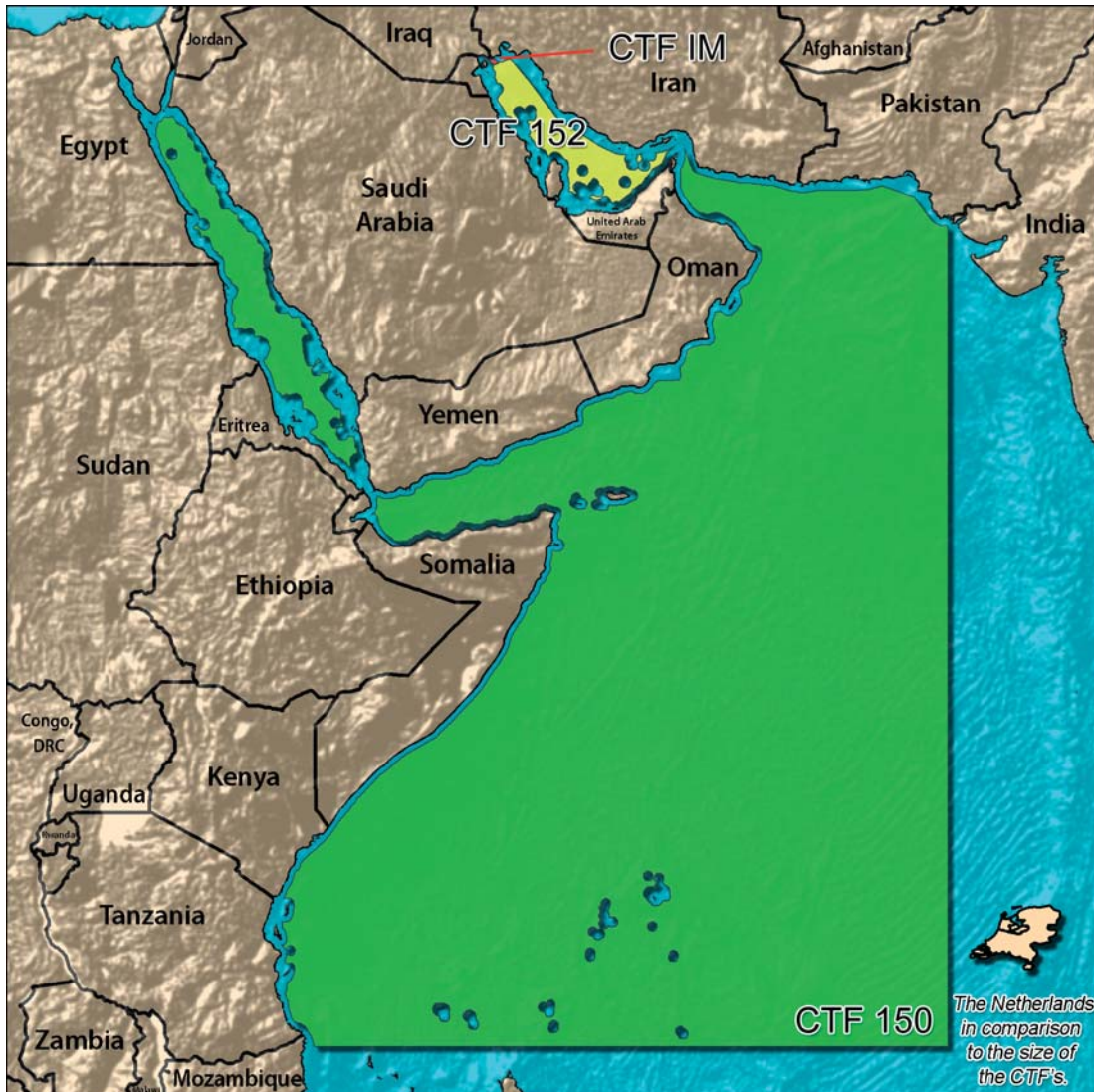
Aan de hand van de recente geschiedenis van buitenlandse maritieme aanwezigheid in het Midden-Oosten hebben we gezien hoe de huidige organisatie van CMF is ontstaan. In het tweede deel van dit artikel gaan we in op de rol en de betekenis van CMF. We bepalen daartoe de sterktes en zwaktes van de huidige CMF. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan bod: de samenstelling van de coalitie, de missie, het operatiegebied, het maritieme krachtenveld, de politieke invloed op de koers van de CMF, de bestaande en mogelijke dreigingen en tot slot het toekomstpotentieel.

Een gemengd gezelschap met een missie

De huidige CMF is een coalitie van vijftiengint landen (zie tabel 2). De meeste zijn westerse landen die tevens lid zijn van de NAVO en/of de EU. Daarnaast heeft zich een aantal Golfstaten aangesloten. De jongste 'aanwinsten' in de coalitie zijn Aziatische landen die hun steentje willen bijdragen aan de bestrijding van de piraterij. Twee landen (Saoedi-Arabië en Japan) laten weliswaar hun eenheden ten behoeve van CMF opereren, maar dragen het tactische bevel (*tactical control*, TACON) over deze eenheden niet over aan CMF. Vrijwel alle landen van CMF leveren personeel voor de staf. Daarnaast levert een aantal landen met waarnemersstatus een liaisonofficier: Qatar, Jemen, Filippijnen en Oekraïne. De staf van CMF is grotendeels gehuisvest in hetzelfde gebouw als de staf van NAVCENT. Op hetzelfde terrein bevindt zich ook de staf van het Britse UKMCC.

De veelheid en verscheidenheid aan deelnemers in de coalitie brengt ook een risico met zich mee. Landen die uitsluitend aan CMF deelnemen voor de bestrijding van piraterij zullen hun personeel mogelijk niet willen inzetten tegen een zich plotseling ontwikkelende maritiem terroristische dreiging of een acute onderzeebootdreiging in de Straat van Hormuz. Met andere woorden: niet alle coalitiepartners zullen bij voorbaat de Amerikaanse dadendrang willen volgen. Hoewel CMF met een taakgroepindeling (CTF-150/151/152) een duidelijke scheiding naar taak en operatiegebied heeft

¹⁹ Zie ook de uitleg die COMUSNAVCENT hierover op 5 mei 2009 heeft gegeven aan de Commissie voor de Strijdkrachten van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden: <http://armedservices.house.gov>, trefwoord Gortney.

Verantwoordelijkheidsgebied CMF

aangebracht, kan de schijn van betrokkenheid bij een eventueel militair optreden tegen bijvoorbeeld Iran er toe leiden dat coalitiepartners hun deelname aan CMF opschorten, net als destijds bij *Operation Iraqi Freedom*. Geheel in lijn met het Amerikaanse strategische initiatief van Global Maritime Partnership is de missie van CMF als volgt omschreven:

'CMF is working to defeat terrorism, prevent piracy, reduce illegal trafficking of people and drugs, and promote the maritime environment as a safe place for mariners with legitimate

*business. CMF counters violent extremism and terrorist networks in maritime areas of responsibility; works with regional and other partners to improve overall security and stability; helps strengthen regional nations' maritime capabilities and, when requested, responds to environmental and humanitarian crises.'*²⁰

Deze missie wordt uitgevoerd in een operatiegebied dat gelijk is aan het gebied van NAVCENT: het maritieme deel van het CENTCOM-gebied.

20 Zie http://www.cusnc.navy.mil/cmfc/cmfc_command.html.

Land	Eenheden met andere taak (nationaal, EU of NATO)	Eenheden ingedeeld bij CMF
Verenigde Staten	1 vliegkampschip 1 amfibisch vliegdekschip 2 kruisers 2 amfibische schepen 3 jagers en fregatten (1 in NATO) 8 bevoorraders en hulpschepen 4 mijnenbestrijdingseenheden 3 patrouillevliegtuigen	5 jagers en fregatten 2 bevoorraders 1 patrouillevliegtuig
Groot-Brittannië	2 fregatten (waarvan 1 in NATO) 2 amfibische transportschepen 3 bevoorraders en hulpschepen 4 mijnenbestrijdingseenheden	2 fregatten
Frankrijk	1 jager 2 fregatten (waarvan 1 in EU) 1 bevoorraders 1 patrouillevliegtuig	1 jager of fregat
Australië	–	1 fregat 2 patrouillevliegtuigen
Pakistan	–	1 jager 1 patrouillevliegtuig
Zuid-Korea	1 jager of fregat	–
Japan	2 jagers 1 patrouillevliegtuig	–
Duitsland	1 fregat (EU) 1 patrouillevliegtuig (EU)	–
Spanje	1 fregat (EU) 1 patrouillevliegtuig (EU)	–
Zweden	1 ondersteuningsschip (EU) 1 patrouillevliegtuig (EU)	–
Griekenland	2 fregatten (EU + NATO)	–
Nederland	1 fregat (EU)	–
Portugal	1 patrouillevliegtuig (EU)	–
Luxemburg	1 patrouillevliegtuig (EU)	–
Turkije	1 fregat (NATO)	–
Italië	1 fregat (NATO)	–
Maleisië	1 ondersteuningsschip	–
Rusland	1 jager 1 bevoorraders 1 ondersteuningsschip	–
China	1 jager 1 fregat 1 bevoorraders	–
India	1 fregat	–
Iran	1 fregat 1 bevoorraders	–

Tabel 3 Kwantitatief overzicht oorlogsschepen en patrouillevliegtuigen in het verantwoordelijkheidsgebied van CMF (voorjaar 2010)

Dit omvat simpel gezegd de Indische Oceaan ten noorden van de parallel van 11 graden zuiderbreedte en ten westen van de meridiaan van 60 graden oosterlengte, noordwaarts tot en met de Rode Zee en de Perzische Golf.

Het maritieme krachtenveld

Als gevolg van de Somalische piraterij is de militaire presentie in de wateren rond het Arabisch schiereiland de afgelopen jaren flink toegenomen. Dat werpt de vraag op hoe de krachtverhoudingen liggen tussen de diverse spelers. Kan CMF in haar operatiegebied eigenlijk wel een vuist maken, of is het een marginale speler? Om hier een beeld bij te krijgen, gebruiken we een simpele kwantitatieve methode: schepen tellen. Tabel 3 geeft een overzicht²¹ van de marineschepen en de op land gestationeerde maritieme patrouillevliegtuigen van de diverse landen, op een gemiddelde dag in het voorjaar van 2010. De schepen betreffen alleen de eenheden in de internationale wateren; marine- en kustwachtschepen van de kuststaten die in eigen territoriale wateren operen zijn buiten beschouwing gelaten. Voor een completer beeld zijn de op land gestationeerde maritieme patrouillevliegtuigen in de telling meegenomen.

Wat allereerst opvalt aan de tabel is de imposante lijst. Vanuit het oogpunt van de Somalische piraat lijkt er dus 'veel blauw op straat'. Dat is helaas niet zo. Ten eerste gaat het om een zeer groot zeegebied en ten tweede zijn deze schepen niet allemaal permanent op zee: er moeten regelmatig havens worden aangedaan voor bevoorrading en dergelijke. Dit betekent dat op een willekeurig moment van iedere vijf à zes schepen er een in een haven ligt. Opvallend, maar niet verrassend is de hoeveelheid verschillende landen die met hun marines in het gebied aanwezig zijn. Vooral de opkomst van de piraterij is aanleiding geweest voor meer landen, waaronder Nederland, om marineschepen naar het gebied te sturen. Het derde markante feit is waarschijnlijk het minst verbazende: de grootste marine ter wereld, de U.S. Navy, neemt in haar eentje meer dan tweevijfde van de aanwezige schepen voor haar rekening. Tot slot blijkt uit de tabel dat één

21 Gebaseerd op diverse websites en persverklaringen uit genoemde landen.

op de zes schepen van CMF is. Zo gezien is CMF als geheel dus een belangrijke speler in de regio, waarbij het wel zo is dat de CMF schepen over drie CTF's 150, 151 en 152 zijn verdeeld.

Een kleine piratenbestrijder?

Dat het momenteel in het gebied zo druk is met oorlogsschepen heeft alles te maken met de Somalische piraterij. Het is dan ook nuttig om te kijken hoe de getalsmatige krachtsverhoudingen liggen voor eenheden die als voornaamste taak piraterijbestrijding hebben. Deze schepen en vliegtuigen vallen in vier groepen in te delen: CMF, EU, NAVO en de onafhankelijk opererende landen. De aantallen eenheden staan vermeld in tabel 4.

Uit de tabel blijkt dat CMF bij de bestrijding van piraterij getalsmatig slechts een kleine partij is. Landen als Japan en Rusland leveren in hun eentje bijna een even groot aandeel. Daarnaast valt op dat de Europese Unie getalsmatig sterk is, vooral met maritieme patrouille-vliegtuigen. De conclusie uit de kwantitatieve vergelijking is tweeledig: CMF is weliswaar een belangrijke speler in de regio, maar lijkt een kleine partij te zijn bij de bestrijding van de piraterij.

Ondanks de geringe omvang van haar CTF-151 spelen CMF en CTF-151 een sleutelrol bij de bestrijding van de zeeroverij in de regio. Ten eerste kan CTF-151, anders dan de taakgroepen van EU en NAVO in het gebied, op zeer korte termijn worden versterkt voor het uitvoeren van urgente taken. Dit geschiedt door het tactisch bevel (TACON) van eenheden van CTF-150 tijdelijk aan CTF-151 over te dragen.²² Dergelijke wisselingen van TACON vinden regelmatig plaats. Een tweede reden dat CMF een belangrijke rol speelt bij de bestrijding Somalische piraterij is dat CMF, EU en NAVO de planning en uitvoering van de piraterijbestrijding in de Golf van Aden en in het Somalisch Bassin op basis van gelijkwaardigheid met elkaar coördineren. De ondersteuning door de bevoorradingschepen en patrouille-vliegtuigen van de Amerikaanse Vijfde Vloot, waarvan ook NAVO- en EU-eenheden gebruik maken, is ten slotte de derde factor die CMF tot een belangrijke speler bij de piratenbestrijding maakt.

Bestrijding piraterij	Schepen	Patrouille-vliegtuigen
CMF CTF-151	3	2
EU Atalanta	6	6
NATO Ocean Shield	5	–
Onafhankelijke landen	13	1

Tabel 4 Verdeling van eenheden belast met bestrijding piraterij (voorjaar 2010)

Politieke invloed

Bij de bestrijding van de Somalische piraterij heeft CMF blijkbaar last van de concurrentie. De Europese deelnemers laten CMF in de steek en zetten hun schepen en vliegtuigen in onder de vlag van de EU of de NAVO. Wat bieden de EU en NAVO wat CMF niet heeft? Allereerst politieke invloed. CMF is een door de VS geleide militaire coalitie met als hoogste baas de Amerikaanse vice-admiraal in Bahrein. Er is geen formeel politiek-strategisch niveau dat richting geeft aan CMF en de landen kunnen daar dus ook niet direct invloed op uitoefenen. Bij de EU en de NAVO is dat wel het geval, respectievelijk via het Politiek en Veiligheids Comité (PSC) en de Noord-Atlantische Raad (NAR).

Ten tweede is CMF geen rechtspersoon. Dat betekent bijvoorbeeld dat CMF, in tegenstelling tot de EU en de NAVO, geen formele overeenkomsten kan sluiten zoals de EU die heeft met Kenia over de berechting van opgepakte verdachten. Tot slot is de EU, anders dan CMF en de NAVO, in de eerste plaats geen militaire maar een politieke organisatie. Door dit politieke gewicht kan de EU met gebruik van haar weliswaar beperkte, maar voor bestrijding van de zeeroverij adequate militaire capaciteit, beter invulling geven aan de in dit geval benodigde *comprehensive approach*. De EU heeft ook eigen financiële middelen waarmee ze extra capaciteiten kan inhuren, zoals de Luxemburgse patrouille-vliegtuigen. Voor Europese landen biedt de EU op het gebied van piraterijbestrijding uiteindelijk dus betere kansen om via een

22 Het snel kunnen wisselen van tactisch bevel wordt verregaand vergemakkelijkt door het gebruik van het *command and control system* CENTRIXS, dat alle CMF-schepen en *Maritime Patrol Aircraft* aan boord hebben.

comprehensive approach aan de bestrijding van de Somalische piraterij bij te dragen dan via CMF en CTF-151 of de NAVO. Dit laat natuurlijk onverlet dat CMF wel een prima platform biedt voor landen die geen lid zijn van de EU of de NAVO en die geen eigen maritieme campagne tegen de piraterij in stand kunnen of willen houden, zoals Singapore en Jordanië. CMF biedt namelijk de commandostructuur, de verbindingsmogelijkheden en de logistiek die hiervoor nodig zijn.

Maritime Security Operations

Biedt CMF dan wel kansen op de andere onderdelen van *Maritime Security Operations*, zoals CTF-150 en CTF-152 die uitvoeren? Dat beeld lijkt somber. Zo is CMF er door de jaren heen niet in geslaagd aansprekende resultaten te boeken bij het tegengaan van wapen- en drugs-smokkel. Bestrijding van illegale immigratie en mensensmokkel zijn feitelijk voor Europese landen alleen van belang als het om de buitengrenzen van Europa gaat – in het Midden-Oosten is het behalve een juridisch mijnenveld toch vooral ook een zaak van de kuststaten zelf. Het helpen opbouwen van de maritieme capaciteit van die kuststaten is meer dan alleen maar een militaire taak. Bovendien ligt de nadruk van die opbouw bij CMF vooral bij CTF-152 en de (rijke) Golfstaten, terwijl de EU zich – terecht – richt op capaciteitsopbouw in (armere) landen als Jemen, Somalië, Kenia en de Seychellen. Terrorismebestrijding, ten slotte, heeft geleidelijk steeds minder aandacht gekregen naarmate 9/11 verder achter ons ligt. Toch is dit een terrein waar CMF zich kan onderscheiden, vanwege recente ontwikkelingen rond twee vormen van maritiem terrorisme.

De eerste vorm van de terroristische component is het verstandshuwelijk dat de islamisten van al-Shabaab en Hizb-al-Islam met de Somalische zeeroverij kunnen sluiten. Een dergelijk onzalig pact ligt voor de hand omdat de zeerovers een stabiele veilige basis nodig hebben, terwijl de islamisten geld moeten genereren voor hun gewapende strijd. Ook een eventuele overwinning van al-Shabaab zal vanwege de door deze salafisten nagestreefde maatschappijvorm weinig aan die situatie veranderen. Een dergelijke

FOTO: U.S. NAVY, C. THOMPSON

lijkt pact geeft de islamisten een uitstekende mogelijkheid om hun operaties met die van de zeerovers te coördineren en aanslagen uit te voeren tegen de aanvoerlijnen van de Afrikaanse Unie over zee en schepen van het WFP die op weg zijn naar Mogadishu. Bovendien zijn er allerlei scenario's denkbaar voor het aanvallen van oorlogsschepen die de zeeroverij in de Golf van Aden en in het Somalische bassin bestrijden. De tweede vorm van terroristische dreiging zijn (zelfmoord)aanslagen en (geïmproviseerde) zeemijnen. Aanvallen met kleine boten lijken intussen 'terug van weggeweest'. Op 28 juli 2010 liep de supertanker *M Star* bij de doorvaart door de Straat van Hormuz averij op als gevolg van een explosie. Alles wijst er op dat dit een terroristische aanslag is geweest met een met explosieven geladen vaartuig. Het is het eerste maritieme terrorisme sinds de aanslagen op het Amerikaanse oorlogsschip *USS Cole* in 2000, de tanker *Limburg* in 2002 en de mislukte aanslag op een Iraakse olieterminal in 2004. Er is dus weer werk aan de winkel in de oorspronkelijke *core business* van CMF.

Optreden van CTF-151 in de Indische Oceaan:
een vermeend piratenbootje is onschadelijk gemaakt

raketten in te zetten, heeft een maritieme component zodra de vlucht van een dergelijk projectiel vanuit zee kan worden gedetecteerd of onderschept. CMF is een bestaande coalitie die dagelijks opereert in de nabijheid van de Iraanse wateren. Dat maakt dat CMF een belangrijke rol zou kunnen spelen in de verdediging tegen zowel mogelijke Iraanse Sea Denial-operaties in de Straat van Hormuz, als tegen een mogelijke Iraanse aanval met ballistische raketten op de olierijke landen van het Arabische schiereiland en verder weg gelegen doelen.

CMF als maritieme proeftuin

Het belang van de vele maritieme taken die CMF voornamelijk in het kader van *Maritime Security Operations* uitvoert zal in de toekomst naar verwachting eerder toe- dan afnemen, als gevolg van het stijgende belang van het maritieme domein. De explosieve groei van de wereldbevolking, de toenemende grondstoffenschaarste en de grotere toegankelijkheid tot geavanceerde technologie²⁴ zullen immers een sterke toename van menselijke activiteiten op zee tot gevolg hebben. Het gaat daarbij grofweg om drie soorten activiteiten, namelijk de zeescheepvaart, de exploitatie van natuurlijke rijkdommen in en onder zee en de menselijke kolonisatie van het maritieme domein. Natuurlijk nemen daarmee ook de risico's en dreigingen op en vanuit zee aanmerkelijk toe. Omdat al deze ontwikkelingen zich nu al in de wateren rond het Arabische schiereiland voordoen, opereert CMF nu feitelijk al in een omgeving die alle kenmerken heeft van het nieuwe maritieme domein waarmee we de komende decenia ook op andere plaatsen op aarde te maken zullen krijgen. Met gebruikmaking van Amerikaanse faciliteiten is CMF daarmee dé proeftuin voor het opereren in de gelegenheidscoalities van de 21ste eeuw en dus het soort *coalition of the willing* waar de Amerikaanse *Cooperative Strategy for 21st Century Seapower* op doelt.

Naast de bestrijding van piraterij en terrorisme en naast de overige vormen van Maritime Security Operations blijft in het operatiegebied van CMF de traditionele statelijke maritieme dreiging nog steeds actueel. De belangrijkste dreiging gaat momenteel uit van Iran. Twee mogelijke Iraanse strategische doelstellingen hebben een maritieme component: het beheersen van de vrije doorvaart naar en vanuit de Perzische Golf en het kunnen inzetten van ballistische raketten. Voor het verwezenlijken van de eerste doelstelling, beschikt Iran over conventionele *sea denial*-middelen zoals kustbatterijen, anti-schip-raketten, onderzeeboten en zeemijnen, maar ook over de asymmetrisch opererende kustmarine van de Iraanse Revolutionaire Garde. Deze kustmarine bestaat uit een groot aantal kleine snelle eenheden, bedoeld om door middel van verrassing, *swarming tactics*²³ en aanvallen op zeer korte afstand (minder dan een kilometer) de verdediging van veel grotere en minder manoeuvreerbare eenheden te verzadigen. Ook de tweede Iraanse doelstelling, het verzekeren van het vermogen om ballistische

23 Zie <http://naval.review.cfps.dal.ca/forum/view.php?topic=7>.

24 Zie Militair Strategische Visie 2010, Hoofdstuk 2.2 'Dominante trends en ontwikkelingen' blz. 9-14.

Het Nederlandse belang in CMF

Om vast te kunnen stellen wat het Nederlandse belang bij CMF is, moet eerst het Nederlandse belang in de regio worden bekeken. Zowel missie als missiegebied van CMF zijn met dit belang in overeenstemming, zo blijkt uit de motivatie die de regering geeft in de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting voor 2010:²⁵

‘Nederland hecht vanwege het internationale veiligheidsbeleid en het economisch belang grote waarde aan de waarborging van de continuïteit en veiligheid van al het maritieme verkeer in de wateren van het Arabisch schiereiland.’

Daarnaast is er het belang voor Nederland van samenwerking in CMF. De huidige vijftientig landen die samen de coalitie van CMF vormen, bieden Nederland een mogelijkheid om contacten te leggen en te onderhouden met voor de Nederlandse marine ongewone partners, in het bijzonder de landen uit het Verre Oosten. In de staf van CMF zit Nederland bovendien dicht op het vuur van twee belangrijke militair-maritieme spelers in de regio: de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, beide strategische partners van Nederland.

Piraterijbestrijding: liever EU dan CMF

Kijken we naar de operaties die CMF uitvoert, dan is het beeld diffuser. CMF poogt met Maritime Security Operations het hoofd te bieden aan een breed scala aan maritieme dreigingen en uitdagingen in de regio. Piraterijbestrijding staat momenteel het meest op de voorgrond. CMF is hierbij een invloedrijke speler, ondanks een kwantitatief nadelige positie. De invloed van CMF billijkt dat Nederland stafposities inneemt in de staf van CMF en bij CTF-151. Als het gaat om inzet van Nederlandse eenheden ter bestrijding van piraterij, dan dient Nederland de voorkeur te geven aan inzet onder de vlag van de EU in plaats van in CMF.

Redenen hiervoor zijn de mogelijkheid tot zowel politieke invloed als een bredere aanpak van het piraterijprobleem. Niet voor niets heeft de Adviesraad Internationale Vraagstukken in januari 2010 in zijn advies over het nieuwe strategisch concept van de NAVO al gesteld dat, in vergelijking met de NAVO, ‘de EU beter is toegerust om in samenwerking met de landen uit de regio de oorzaken van piraterij aan te pakken’.²⁶ Dezelfde vergelijking gaat op voor CMF.

Naast piraterijbestrijding stelt CMF zich ook teweer tegen twee andere dreigingen die de continuïteit en veiligheid van het maritieme verkeer in de wateren van het Arabisch schiereiland in gevaar brengen. Allereerst is dat het internationaal terrorisme. De ontwikkelingen op land in Somalië en de recente aanslag op de tanker *M Star* tonen aan dat maritiem terrorisme nog steeds een reële bedreiging vormt, ook van de Nederlandse belangen. Daarnaast is er met Iran in deze regio nog steeds een traditionele statelijke dreiging. Omdat een vrije doorvaart tussen de Atlantische en Indische Oceaan via het Suezkanaal en een ongehinderde aanvoer van aardolie via de Straat van Hormuz van zeer groot belang zijn voor de wereldeconomie, bestaat er voor Nederland als middelgrote handelsnatie een duidelijk belang om de veilige doorvaart in de wateren rond het Arabisch schiereiland, maar ook in het zeegebied ten zuiden daarvan zeker te stellen. Dit laatste natuurlijk in de eerste plaats in verband met de veiligheidssituatie in en rond Somalië. Tot slot hebben we laten zien dat CMF de proeftuin is voor de verwachte maritieme operaties in de 21ste eeuw. Als de Nederlandse marine ook in de toekomst het vermogen wil hebben om deel te nemen aan brede maritieme coalities, dan moeten we betrokken blijven bij de ontwikkelingen die bij CMF hun praktische toepassing vinden.

Conclusie

Combined Maritime Forces is een uniek maritiem samenwerkingsverband dat opereert in een gebied dat voor Nederland zowel economisch als vanuit het oogpunt van veiligheids-politiek van groot belang is. CMF brengt

25 Zie Kamerstuk 32123 X nr. 2, Memorie van Toelichting, 46. Opvraagbaar via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32123-X-2.pdf>.

26 Zie [http://www.aiv-advies.nl/ContentSuite/upload/aiv/doc/webversie_AIV_67\(1\).pdf](http://www.aiv-advies.nl/ContentSuite/upload/aiv/doc/webversie_AIV_67(1).pdf).

CMF biedt de mogelijkheid samen te werken met marines van uiteenlopende landen

Maritime Security Operations en het Global Maritime Partnership in de praktijk in een regio met vele maritieme uitdagingen. CMF is ook een flexibele organisatie: de Amerikanen hebben de structuur van de coalitie altijd zo weten aan te passen dat mandaatverschillen konden worden geacommodeerd. Samen met de Amerikaanse Vijfde Vloot is CMF de belangrijkste maritieme speler in de regio. Deelname in CMF geeft Nederland dan ook de mogelijkheid om dicht bij de zenuwcentra te zitten van de twee grootste militair-maritieme spelers, de

Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Bovendien biedt deelname de gelegenheid om contact te houden met regionale CMF-coalitiepartners, met de marines van de Volksrepubliek China, India en de Russische Federatie en met voor de Nederlandse marine ongebruikelijke, maar wellicht waardevolle partners, zoals de landen uit het Verre Oosten. Belangrijk nadeel van CMF is echter de geringe mogelijkheid die de coalitiepartners van Amerika hebben om politieke invloed op de koers van CMF uit te oefenen. Daarnaast is CMF alleen maar een militaire organisatie, terwijl de maritieme veiligheidsproblemen in de regio om een bredere aanpak vragen. Voor de bestrijding van de Somalische piraterij heeft Nederlandse deelname aan EU-operatie *Atalanta* daarom terecht de voorkeur boven opereren in CTF-151.

Er is in de regio waarin CMF opereert echter meer aan de hand. De vrije doorvaart in het gebied,

die al in het gedrang is gekomen door de zee-roverij, dreigt door de ontwikkelingen in en rond Iran en Somalië en door een opleving van maritiem terrorisme verder onder druk te komen. Er staan grote economische belangen op het spel. De aanwezigheid van de Nederlandse marine is daarom momenteel nergens zo relevant en nodig dan in het operatiegebied van CMF. Een grotere Nederlandse maritieme aanwezigheid met inbegrip van een substantiële bijdrage aan CMF lijkt dan ook gerechtvaardigd. ■

Studeren in Australië

Het volgen van een Master aan de Australian Defence Force Academy

De Nederlandse krijgsmacht heeft de samenwerking met Australië geïntensiveerd, onder meer op het gebied van opleidingen. Daarom is de Nederlandse Defensie Academie in de zomer van 2008 een pilot-project gestart om te onderzoeken of het mogelijk is om Nederlandse (aspirant) officieren, aansluitend aan hun academische Bachelor-opleiding, een Master te laten volgen aan de Australian Defence Force Academy (ADFA). Inmiddels is het pilot-project afgerond en is de eerste militair teruggekeerd naar Nederland met een Mastergraad op zak. De vraag is wat de toegevoegde waarde is van het academisch opleiden van onze militairen aan de ADFA, een militaire academie helemaal aan de andere kant van de wereld.

A. Baan MBus* – Tweede luitenant

*'There is an insufficient number of officers, middle to senior levels, in all three Services with the intellectual basis upon which to analyse issues and contribute to policy.'*¹

Bovenstaande uitspraak van Sir Arthur Tange, voormalig staatssecretaris van het Australische ministerie van Defensie, heeft een belangrijk fundament gelegd voor het creëren van de ADFA. Vanaf de jaren veertig van de vorige eeuw bestond het verlangen binnen alle drie de Australische krijgsmachtdelen om hun officieren op universitair niveau op te leiden. Daarnaast werden er sinds de jaren vijftig meerdere pogingen ondernomen om bepaalde sleutelfuncties binnen Defensie te centraliseren. Hier ligt de basis voor de opkomende trend van het *joint* opleiden van personeel. Vervolgens ontstond er een (politieke) discussie in de jaren zeventig over het voorstel van de Australische landmacht om een eigen universiteit op te

richten. Deze drie toonaangevende trends over een periode van dertig jaar leidden uiteindelijk tot de oprichting van de ADFA in 1977 en van het *University College* van de ADFA in 1981. Uiteindelijk zijn de eerste opleidingen op de ADFA van start gegaan in 1986, nadat een nieuwe lichte eerstejaars cadetten was begonnen, en tweede- en derdejaars cadetten van de oude (gescheiden) opleidingsinstituten inclusief hun staf naar Canberra waren overgeplaatst. De situatie op deze militaire academie is uniek omdat Defensie wel de totale opleiding financiert, maar geen invloed kan uitoefenen op de inhoud van het onderwijs. Daarnaast is er geen regelgeving om eventuele conflicten tussen Defensie en de *University of New South Wales* (UNSW) op te lossen. Dit geldt voor alle organisatie-niveaus. In 1981 werd een contract afgesloten tussen de *Commonwealth of Australia* en de UNSW en was het eigen *University College* van de ADFA een feit. In dit contract is de academische onafhankelijkheid van de UNSW gewaarborgd, maar zal het ministerie van Defensie zorgdragen voor de financiering. Momenteel kan Defensie alleen invloed uitoefenen op de UNSW door zitting te nemen in adviesraden en het gebruik van informele kanalen.

* De auteur heeft deelgenomen aan het pilot-project om te onderzoeken of er aansluiting is tussen de Bachelor-opleiding Militaire Bedrijfswetenschappen (MBW) van de Faculteit Militaire Wetenschappen en de Master of Business van de School of Business van de University of New South Wales op de Australian Defence Force Academy.

1 H.W. Smith, 'Educating the Guardians. The Politics of the Australian Defence Force Academy' in: *Politics* 19 (1984) (1) 33.

Dit artikel gaat in op de toegevoegde waarde van het studeren aan de ADFA. Eerst wordt stilgestaan bij de eeuwenoude relatie die Nederland en Australië hebben en hoe daar vandaag de dag invulling aan wordt gegeven op het terrein van Defensie. Vervolgens komt de Australische wijze van het opleiden van officieren aan de orde. Aansluitend wordt duidelijk gemaakt waarin de *Master of Business* van de UNSW's *School of Business* zich onderscheidt. Ten slotte volgen enkele conclusies.

Relatie Nederland en Australië

'Hoe verder u terugblijkt, hoe meer u vooruit kunt kijken.'² Deze uitspraak van Winston Churchill is zeker ook van toepassing op het nut en belang van het terugblikken naar de betrekkingen tussen Nederland en Australië. Dit is een relatie die nog stamt uit de tijd van de Gouden Eeuw. Daarom is in 2006 de vierhonderdste verjaardag gevierd van het eerste contact tussen beide landen. Vanaf 1606 bezeilden Nederlandse zeevaarders Australië, dat destijds Nieuw-Holland werd genoemd, en brachten zij de lange Australische kustlijnen en de omgeving in kaart. Door deze kaarten kwam verder onderzoek op gang, wat uiteindelijk leidde tot de vestiging van Europese kolonisten in Australië. Grotere aantallen Nederlanders kwamen echter pas tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Australië. Na de oorlog vestigden zich bovendien veel Nederlandse emigranten in Australië, die momenteel een wezenlijk bestanddeel vormen van de samenleving. Australiërs en Nederlanders hebben veel gemeen, zoals de gewoonte iemand direct aan te spreken, een sterk gevoel voor sociale rechtvaardigheid en het streven naar vrijheid. Deze belangrijke waarden zorgden er zestig jaar geleden al voor dat de landen nauw met elkaar samenwerkten.

Historische ontwikkelingen

In de acht noodlottige jaren van 1941 tot 1949 vochten en verloren de Nederlanders twee oorlogen in het voormalige Nederlands-Indië. Eerst stredden Nederlanders tegen de Japanse invasie en daarna tegen de republikeinse Indonesiërs die in opstand kwamen tegen een federatie onder de Nederlandse Kroon. Door de oorlogen

kwamen vele duizenden Nederlanders naar Australië om zich daar te vestigen. De eerste groep kwam begin 1942 aan, als gevolg van de Japanse invasie in het voormalige Nederlands-Indië. Deze Nederlanders brachten militaire vaardigheden en uitrusting mee, die snel werden ingezet om de Japanners aan te vallen vanuit meerdere bases verspreid over Australië, daarmee de geallieerde zaak steunend.

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

Militaire samenwerking tussen Nederland en Australië, zoals hier in Uruzgan, heeft een lange voorgeschiedenis

Gedurende de Tweede Wereldoorlog speelde Nederland dus een substantiële rol tijdens de verdediging van Australië, een relatie die de auteur Doug Hurst onderstreept heeft in zijn werk *The Fourth Ally*. 'Zeven miljoen mensen zijn zonder hulp niet in staat een continent te verdedigen: 'Bevolken of ondergaan' werd een Australische nationale noodzaak', is één van de conclusies van Hurst.³ Nederlandse vliegers werden met hun materieel getraind, onderhouden en operationeel ingezet vanaf onder meer *Batchelor* in *Northern Territory* en *Fairbairn* nabij de hoofdstad Canberra. In de deelstaat *Western Australia* opereerden Nederlandse schepen vanuit de haven van *Fremantle*, waarbij vele schepen en onderzeeboten werden ingezet. Dit konden militaire schepen zijn zoals de kruiser *Hr.Ms. Tromp* (1938), of koopvaardij schepen

² Uitspraak van Winston Churchill (1874-1965).

³ D. Hurst, *De vierde bondgenoot. De Nederlandse strijdkrachten in Australië tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Zwolle, Uitgeverij Waanders b.v., 2006).

zoals het Nederlandse passagiersschip Oranje dat diende als hospitaal. Daarnaast waren vele onderdelen van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger actief. Voor veel Nederlandse militairen, die samen met de Australiërs vochten tegen de Japanners, was de oorlog in 1945 niet afgelopen. Deze groep Nederlanders ging na herstelwerkzaamheden in Australië direct door naar het voormalig Nederlands-Indië om daar in de volgende jaren uiteindelijk de oorlog te verliezen. Het is duidelijk dat de relatie tussen Nederland en Australië door deze historische gebeurtenissen aanzienlijk is versterkt en dat die banden vandaag de dag nog steeds gelden. Deze situatie heeft er toe geleid dat veel Nederlandse veteranen zich permanent in Australië hebben gevestigd. Deze groep Nederlandse militairen en hun families komen regelmatig bij elkaar om ervaringen uit het verleden te delen, maar – nog veel belangrijker – om eindelijk erkenning te krijgen voor hun daden ten dienste van het Koninkrijk der Nederlanden.

Huidige samenwerking beide defensieorganisaties

Momenteel werken Australische en Nederlandse defensieorganisaties op meerdere terreinen samen. In de *Militaire Spectator* hebben luitenant-kolonel C.P. Lefèvre en luitenant-kolonel M.F.J. Houben uiteengezet welke gebieden dat zijn.⁴ Deze samenwerkingsverbanden zijn grofweg in te delen in het uitvoeren van *combined* activiteiten gedurende operationele inzet, het gezamenlijk ontwikkelen en aanschaffen van nieuw Defensiematerieel en het uitwisselen van opleidings- en trainingsfaciliteiten. De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat beide defensieorganisaties vergelijkbaar zijn wat betreft denkwijze en structuur. Dit veroorzaakte de afgelopen jaren een enorme positieve impuls voor het intensiveren van de huidige samenwerking tussen beide krijgsmachten. Het combined militaire optreden in Afghanistan, bekend onder de naam *1(NLD/AUS) Task Force Uruzgan*, is een belangrijke oorzaak van het nog dichter naar elkaar toegroeien van Nederland en Australië. Onder *ISAF* voeren de Australiërs momenteel operatie *Slipper* uit en daarom

hebben zij een *Mentoring Task Force* ontplooid in de provincie Uruzgan. Tijdens deze operatie heeft Nederland in de rol van *lead nation* veel ondersteuning geleverd aan de Australiërs. Regelmatig treden Nederlandse en Australische militairen gezamenlijk op onder operationele omstandigheden.

FOTO AVDDI, R. FRIGGE

Nederland en Australië zien zich beide genoodzaakt samenwerkingsverbanden aan te gaan voor het ontwikkelen en aanschaffen van nieuw defensiematerieel. Door de krachten te bundelen zijn beide organisaties beter in staat de wensen die op hun ‘verlanglijstjes’ staan in te willigen. Tegenwoordig wordt intensief samengewerkt op meerdere terreinen ten aanzien van het project *Bushmaster* en heeft de Australische en Nederlandse krachtenbundeling geleid tot de aanschaf van dit voertuig door de Britse bondgenoten. Daarnaast komen Australië en Nederland elkaar tegen tijdens het *Joint Strike Fighter* programma en wordt in Australië momenteel de versie van de eigen NH-90, de MRH-90, gefaseerd ingevoerd in de krijgsmacht.

Het gezamenlijk operationeel optreden met de Australiërs en de meerdere gezamenlijke defensiematerieelprojecten maken het bijna onvermijdelijk dat ook tijdens het opleiden en trainen van militairen intensief met Nederland wordt samengewerkt. Omdat Australië ook

4 M. Houben, C. Lefèvre. ‘Een verre vriend’ in: *Militaire Spectator* 177 (2008) (09).

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie

Luitenant-kolonel Henk Sonius
T 0493-598003
E hc.sonius.01@mindef.nl

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

De Militaire Spectator wordt ook verstuurd
op basis van rang/schaal. Adreswijzigingen
doorgeven bij de eigen personeelsdienst.

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
T 071 - 542 18 30
E jmjbosch@xs4all.nl
kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc
kapitein ter zee P. van den Berg
drs. P. Donker
kolonel MJD dr. P.A.L. Ducheine
luitenant-kolonel MPSD dr. J. Duel
cdre KLu F. Groen
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar drs. ing. D.J. Muijskens
luitenant-kolonel Marns drs.
A.J.E. Wagemaker MA
kapitein ter zee mr. N.A. Woudstra
kolonel ir. F.J.A. van Zitteren

BUREAU REDACTIE

mw. drs. A. Kool
drs. F.J.C.M. van Nijnatten
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
F 070 - 316 51 99
E redactiemilitairespectator@mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 25,00
studenten € 17,50
buitenland € 30,00

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij ten Brink
ISSN 0026-3869

Nadruk verboden

MILITAIRE SPECTATOR

Alfabetisch register op de 179ste jaargang – 2010

Artikelen	III
Auteurs	VII
Recensies	XI

**Verklaring van de in dit register
gebruikte afkortingen**

Ed = Editoriaal

MA = Meningen van anderen

AMA = Antwoord op meningen van
anderen

De nummers zijn tussen haakjes vermeld

ARTIKELEN

A

Afghaanse civiele luchtvaartsector. ISAF, Nederland en het herstel van de –. R.M.G. Dorenbos en drs. J.L. Voetelink	(4)	180
Afghaanse gordiaanse knoop. De –. Drs. A.J.E. Wagemaker MA	(5)	277
Afghaanse juridische sector. Hervorming van de –. Mr. D.R.D. Nauta	(12)	626
Afghaanse veiligheidstroepen. 'Transfer of Lead Security Responsibility'. Overdracht verantwoordelijkheden ISAF aan –. N.W.A. Timmermans	(2)	72
Afghanistan. Berichtgeving over –. De rol van de Nederlandse media. J.E. van Klink MA	(4)	210
Afghanistan. Drie botsende D's. De tegenstrijdigheden in de 'geïntegreerde' benadering in –. Drs. B. Kamphuis	(9)	420
Afghanistan. 'Provincial Reconstruction Teams'. Symbool van NAVO-commitment in – of meer? M. Grandia Mantas Msc	(10)	480
Afghanistan. 'Wij deden toch niets tegen papaverteelt?' Een onderzoek naar counter-narcotics in –. E.H.F. Donkersloot MA, dr. C.P.M. Klep en dr. ir. S.J.H. Rietjens	(9)	431
Anticiperen. Strategische lenigheid. – op een fundamenteel onzekere toekomst. Drs. F.F. Bekkers en S.H.A.M. de Spiegeleire Msc	(7/8)	360
Australië. Studeren in –. Het volgen van een Master aan de Australian Defence Force Academy. A. Baan MBus	(12)	618

Andere ogen

Cijfers bewijzen. L. Polman	(7/8)	407
Filosofie. L. Polman	(5)	297
Hoop in Helmand. L. Polman	(9)	467
Iraakse taxichauffeurs. L. Polman	(1)	60
Laffe happen. L. Polman	(11)	587
McManager. L. Polman	(4)	230
Ondertussen, aan het front in Uganda. L. Polman	(10)	536
PR en oorlog. L. Polman	(6)	348
Twitters uit No Go. L. Polman	(2)	112
Washandjes eerst. L. Polman	(3)	161
VN en cholera. L. Polman	(12)	637

B

Berichtgeving over Afghanistan. De rol van de Nederlandse media. J.E. van Klink MA MSc	(4)	210
Bevrijding door bezetting (Ed)	(5)	238
'Books. New and innovative COIN-related –'. Prof. dr. J.G. Siccama	(11)	558

C

'Change' in de Amerikaanse Missile Defense plannen. Kan en moet Nederland bijdragen aan Europese raketverdediging? Ing. D.C. van Ingen	(3)	120
'Circus Kruls'. Het –. Militair gezag in Nederland, 1944-1946. Dr. D.C.L. Schoonoord	(5)	265
Clausewitz en de 'new wars' denkers. Een nieuwe kijk op het trinitaire concept en de critici. B.W. Schuurman MA	(1)	33
Clausewitz en de 'new wars' denkers (MA). J. Brandt	(2)	109
COIN. Money is ammunition; don't put it in the wrong hands. A view on – contracting from Regional Command South. Ir. E.C.G.J. van Duren	(11)	564

COIN-related books. New and innovative –. Prof. dr. J.G. Siccama	(11)	558
‘Combined Maritime Forces’. Het belang van deelname in een unieke maritieme coalitie in het Midden-Oosten. D.J. Kuijper EMSD, S.J.J. Both	(12)	600
Communication. ‘Strategic –’. C. J. Matthijssen	(10)	518
‘Comprehensive and iterative planning’ in Uruzgan. De ontwikkeling van het Uruzgan Campaign Plan. Drs. I.E. van Bommel, drs. A.R. Eikelboom en P.G.F. Hoefsloot	(4)	196
‘Cross Cultural Training’: een nieuw model voor cultuurtrainingen. Méér dan alleen cultureel bewustzijn. B.J.H. Ooink MSc	(3)	133
Culturele tomtom. Een –. Dr. M.F.J. Houben	(5)	298

D

Defensiepersoneel. De toekomstige strijd om goed –. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020. Drs. J.M.A.F. Sanders, drs. W.S.M. Piek, dr. J. van Genabeek en dr. M. Huiskamp	(6)	322
Digitale defensie. Het vijfde domein voor de krijgsmacht. Naar een integrale strategie voor –. M.A.D. Tettero en P. de Graaf	(5)	240
Diplomaten in uniform. De Nederlandse Militaire Missie in Duitsland, 1945-1949. Drs. D. Boissevain	(5)	249
Drie botsende D’s. De tegenstrijdigheden in de ‘geïntegreerde’ benadering in Afghanistan. Drs. B. Kamphuis	(9)	420

E**Editorialen**

Bevrijding door bezetting	(5)	238
De eerste hoofdtaak	(4)	178
De onverteerbaarheid van Iraqi Freedom	(3)	118
De verloren patrouille	(6)	306
Gereed voor de derde hoofdtaak?	(12)	598
Ik aanvaard de opdracht	(7/8)	358
‘Moge er louter vrede zijn in uw aanwezigheid’	(2)	70
Over verantwoordelijkheid	(10)	478
Resistent tegen reorganiseren?	(9)	418
Vechten, varen, drijven	(11)	542
Wikken en wegen	(1)	2
Effectievere Europese Unie? Een –. De gevolgen van het Verdrag van Lissabon voor het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid. Drs. S.N. Mengelberg en dr. M.E. Drent	(11)	544
Einde van een hegemonie en de rol van Nederland. Het –. De verhouding tussen grootmachten in 2020. Prof. dr. R.V.A. Janssens	(7/8)	372
Europees crisismanagement. Training op het gebied van –. Het Europees Veiligheids- en Defensie College (EVDC). Drs. R. Scalas en drs. S.N. Mengelberg	(6)	333
EU-uitbreiding en bilaterale conflicten. F. Schipper	(10)	507

F

Financiële verhoudingen bij Defensie. Gaat Defensie verrekenen? Dr. E.J. de Bakker	(7/8)	396
Functioneel Specialist Health te Uruzgan. Drs. J.E. Geensen	(2)	88

G**Gastcolumn**

Colombiaanse aanpak van ‘insurgency’. Minder kwantiteit, meer kwaliteit. P. Schrijver	(9)	470
---	-----	-----

De chronische (zelf-)onderschatting van de militair. Tj.C.A. Blankestijn	(7/8)	410
Ik kan thuis helemaal niet uitleggen wat ik heb gedaan. C.W. van den Berg BA	(4)	226
Jihad als vorm van 'just war'. F. Groeneveld	(1)	58
Militaire ethiek is grijs. P. van Maurik	(11)	588
Somalische piraterij. D.J. Kuijper EMSD	(10)	532
'To be a reservist is to be twice a citizen'. T.J.A. Collas	(3)	164
H		
Hervorming van de Afghaanse juridische sector. Mr. D.R.D. Nauta	(12)	626
I		
Iraqi Freedom. De onverteerbaarheid van – (Ed)	(3)	118
ISAF, Nederland en het herstel van de Afghaanse civiele luchtvaartsector. R.M.G. Dorenbos en drs. J.L. Voetelink	(4)	180
J		
Jihad als vorm van 'just war'. F. Groeneveld (Gastcolumn)	(1)	58
K		
Kunduz. De luchtaanval in –. 'Targeting' en oorlogsrecht. Mr. W. Baron en dr. P.A.L. Ducheine	(10)	493
L		
Land Doctrine Publicatie. Een veranderende wereld vraagt om een veranderende doctrine. De nieuwe –. H.J.D.M. Konings	(5)	288
Leren. Professioneel – door militaire teams. Een onderzoek. Dr. T. Bijlsma	(9)	454
Luchtaanval in Kunduz. De –. 'Targeting' en oorlogsrecht. Mr. W. Baron en dr. P.A.L. Ducheine	(10)	493
M		
Maritieme coalitie. 'Combined Maritime Forces'. Het belang van deelname in een unieke – in het Midden-Oosten. D.J. Kuijper EMSD, S.J.J. Both	(12)	600
Maritieme strategie. Nut en noodzaak van een –. Mr. N.A. Woudstra	(3)	146
Militair gezag in Nederland, 1944-1946. Het 'Circus Kruls'. Dr. D.C.L. Schoonoord	(5)	265
Militaire scheepvaartbegeleiding. De veiligheid van koopvaarders verbeteren. Dr. ir. F.J. Sluiman en P.H. de Koning	(1)	44
Militairen. Verantwoordelijkheidsgevoelens van –. Gevolgen van mandaten, restricties en morele dilemma's in het uitzendgebied. Dr. N. Rietveld	(6)	308
Missile Defense plannen. 'Change' in de Amerikaanse –. Kan en moet Nederland bijdragen aan Europese raketverdediging? Ing. D.C. van Ingen	(3)	120
Money is ammunition; don't put it in the wrong hands. A view on COIN contracting from Regional Command South. E.C.G.J. van Duren	(11)	564
N		
Nieuwe generatie oorlogvoering. Een – (MA). J. Docter	(2)	108
Nut en noodzaak van een maritieme strategie. Mr. N.A. Woudstra	(3)	146
O		
Olie. Meer inzet met minder –. Defensie en de toekomstige energiezeekerheid. M.G.M. Hendriks-Vettehen	(7/8)	381

Oorlogsrecht. De luchtaanval in Kunduz. 'Targeting' en -. Mr. W. Baron en dr. P.A.L. Ducheine	(10)	493
P		
Papaverteelt. 'Wij deden toch niets tegen -?' Een onderzoek naar counternarcotics in Afghanistan. E.H.F. Donkersloot MA, dr. C.P.M. Klep en dr. ir. S.J.H. Rietjens	(9)	431
PR en oorlog (Andere Ogen), L. Polman	(6)	348
Prestaties van de Nederlandse krijgsmacht in Europees perspectief. Drs. M.P. Bogers en dr. R.J.M. Beeres	(1)	22
Professioneel leren door militaire teams. Een onderzoek. Dr. T. Bijlsma	(9)	454
'Provincial Reconstruction Teams'. Symbool van NAVO-commitment in Afghanistan of meer? M. Grandia Mantas Msc	(10)	480
Publieke steun voor de missie in Uruzgan. Welke factoren bepalen het draagvlak? R. Voogd BA en drs. A.J.V.M. Vos	(9)	440
S		
Scheepvaartbegeleiding. Militaire -. De veiligheid van koopvaarders verbeteren. Dr. ir. F.J. Sluiman en P.H. de Koning	(1)	44
Soedan. Vechten voor je leven. Waarom burgers soldaat werden tijdens de burgeroorlog in -. S. Baas MA Msc	(11)	579
'Somali Piracy. Regional Context and International Response'. T.D. Potgieter	(1)	4
'Strategic communication'. C. J. Matthijssen	(10)	518
Strategische lenigheid. Anticiperen op een fundamenteel onzekere toekomst. Drs. F.F. Bekkers en S.H.A.M. de Spiegeleire Msc	(7/8)	360
Studeren in Australië. Het volgen van een Master aan de Australian Defence Force Academy. A. Baan MBus	(12)	618
T		
Tactisch besluitvormingsmodel (TBM). Het -. Afstemming op het tactische niveau en op hedendaagse 'operating environments'. P.D.R.M. IJntema, G.P. van der Haar	(2)	98
Toekomstige strijd om goed defensiepersoneel. De -. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020. Drs. J.M.A.F. Sanders, drs. W.S.M. Piek, dr. J. van Genabeek en dr. M. Huiskamp	(6)	322
Training op het gebied van Europees crisismanagement. Het Europees Veiligheids- en Defensie College (EVDC). Drs. R. Scalas en drs. S.N. Mengelberg	(6)	333
'Transfer of Lead Security Responsibility'. Overdracht verantwoordelijkheden ISAF aan Afgaanse veiligheidstroepen. N.W.A. Timmermans	(2)	72
Tegenwicht		
Bezuinigingsgeneraal. Drs. F. Matser	(9)	468
Bye bye, Afghanistan. Drs. F. Matser	(11)	590
'Control Artist'. Dr. M.F.J. Houben	(7/8)	408
Een culturele tomtom. Dr. M.F.J. Houben	(5)	298
'Executive Command'. Dr. M.F.J. Houben	(12)	638
'Extreme makeover'. Dr. M.F.J. Houben	(10)	534
Het strategisch individu. Dr. M.F.J. Houben	(1)	56
'Instant celebrity'. Dr. M.F.J. Houben	(3)	162
Neveneffecten, deel 1. Drs. F. Matser	(2)	110
Piraat. Drs. F. Matser	(6)	346
Verkenningen. Drs. F. Matser	(4)	228

U

Uruzgan. 'Comprehensive and iterative planning' in –. De ontwikkeling van het Uruzgan Campaign Plan. Drs. I.E. van Bommel, drs. A.R. Eikelboom en P.G.F. Hoefsloot	(4)	196
Uruzgan. Functioneel Specialist Health te –. Drs. J.E. Geensen	(2)	88
Uruzgan. Publieke steun voor de missie in –. Welke factoren bepalen het draagvlak? R. Voogd BA en drs. A.J.V.M. Vos	(9)	440

V

Vechten voor je leven. Waarom burgers soldaat werden tijdens de burgeroorlog in Soedan. S. Baas MA Msc	(11)	579
Vechten, varen, drijven (Ed)	(11)	542
Veranderende wereld vraagt om een veranderende doctrine. Een –. De nieuwe Land Doctrine Publicatie. H.J.D.M. Konings	(5)	288
Verantwoordelijkheidsgevoelens van militairen. Gevolgen van mandaten, restricties en morele dilemma's in het uitzendgebied. Dr. N. Rietveld	(6)	308
Verrekenen. Financiële verhoudingen bij Defensie. Gaat Defensie –? Dr. E.J. de Bakker	(7/8)	396
Vijfde domein voor de krijgsmacht. Het –. Naar een integrale strategie voor digitale defensie. M.A.D. Tettero en P. de Graaf	(5)	240

AUTEURS**B**

Baan MBus, A. Studeren in Australië. Het volgen van een Master aan de Australian Defence Force Academy	(12)	618
Baas MA Msc., S. Vechten voor je leven. Waarom burgers soldaat werden tijdens de burgeroorlog in Soedan	(11)	579
Bakker, dr. E.J. de. Financiële verhoudingen bij Defensie. Gaat Defensie verrekenen?	(7/8)	396
Baron, mr. W. en dr. P.A.L. Ducheine. De luchtaanval in Kunduz. 'Targeting' en oorlogsrecht	(10)	493
Beeres, dr. R.J.M. en drs. M.P. Bogers. Prestaties van de Nederlandse krijgsmacht in Europees perspectief	(1)	22
Bekkers, drs. F.F. en S.H.A.M. de Spiegeleire Msc. Strategische lenigheid. Anticiperen op een fundamenteel onzekere toekomst	(7/8)	360
Bommel, drs. I.E. van, drs. A.R. Eikelboom en P.G.F. Hoefsloot. 'Comprehensive and iterative planning' in Uruzgan. De ontwikkeling van het Uruzgan Campaign Plan	(4)	196
Berg BA, C.W. van den. Ik kan thuis helemaal niet uitleggen wat ik heb gedaan (Gastcolumn)	(4)	226
Bijlsma, dr. T. Professioneel leren door militaire teams. Een onderzoek	(9)	454
Blankestijn, Tj.C.A. De chronische (zelf-)onderschatting van de militair (Gastcolumn)	(7/8)	410
Bogers, drs. M.P. en dr. R.J.M. Beeres. Prestaties van de Nederlandse krijgsmacht in Europees perspectief	(1)	22
Boissevain, drs. D. Diplomaten in uniform. De Nederlandse Militaire Missie in Duitsland, 1945-1949	(5)	249
Both, S.J.J. en D.J. Kuijper EMSD. 'Combined Maritime Forces'. Het belang van deelname in een unieke maritieme coalitie in het Midden-Oosten	(12)	600
Brandt, J. Clausewitz en de 'new wars' denkers (MA)	(2)	109

C

Collas, T.J.A. 'To be a reservist is to be twice a citizen' (Gastcolumn)	(3)	164
--	-----	-----

D		
Docter, J. Een nieuwe generatie oorlogvoering (MA)	(2)	108
Donkersloot MA, E.H.F., dr. C.P.M. Klep en dr. ir. S.J.H. Rietjens. 'Wij deden toch niets tegen papaverteelt?' Een onderzoek naar counternarcotics in Afghanistan	(9)	431
Dorenbos, R.G.M. en drs. J.L. Voetelink. ISAF, Nederland en het herstel van de Afghaanse civiele luchtvaartsector	(4)	180
Drent, dr. M.E. en drs. S.N. Mengelberg. Een effectievere Europese Unie? De gevolgen van het Verdrag van Lissabon voor het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid	(11)	544
Ducheine, dr. P.A.L. en mr. W. Baron. De luchtaanval in Kunduz. 'Targeting' en oorlogsrecht	(10)	493
Duren, E.C.G.J. van. Money is ammunition; don't put it in the wrong hands. A view on COIN contracting from Regional Command South	(11)	564
E		
Eikelboom, drs. A.R., P.G.F. Hoefsloot en drs. I.E. van Bommel. 'Comprehensive and iterative planning' in Uruzgan. De ontwikkeling van het Uruzgan Campaign Plan	(4)	196
G		
Geensen, drs. J.E. Functioneel Specialist Health te Uruzgan	(2)	88
Genabeek, dr. J. van, dr. M.J. Huiskamp, drs. J.M.A.F. Sanders en drs. W.S.M. Piek. De toekomstige strijd om goed defensiepersoneel. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020	(6)	322
Graaf, P. de en M.A.D. Tettero. Het vijfde domein voor de krijgsmacht. Naar een integrale strategie voor digitale defensie	(5)	240
Grandia Mantas Msc, M. 'Provincial Reconstruction Teams'. Symbool van NAVO-commitment in Afghanistan of meer?	(10)	480
Groeneveld, F. Jihad als vorm van 'just war' (Gastcolumn)	(1)	58
H		
Haar, G.P. van de en P.D.R.M. IJntema. Het tactisch besluitvormingsmodel (TBM). Afstemming op het tactische niveau en op hedendaagse 'operating environments'	(2)	98
Hendriks-Vettehen. M.G.M. Meer inzet met minder olie. Defensie en de toekomstige energiezekerheid	(7/8)	381
Hoefsloot, P.G.F., drs. I.E. van Bommel en drs. A.R. Eikelboom. 'Comprehensive and iterative planning' in Uruzgan. De ontwikkeling van het Uruzgan Campaign Plan	(4)	196
Houben, dr. M.F.J. 'Control Artist'	(7/8)	408
Houben, dr. M.F.J. Een culturele tomtom	(5)	298
Houben, dr. M.F.J. 'Executive Command'	(12)	638
Houben, dr. M.F.J. 'Extreme makeover'	(10)	534
Houben, dr. M.F.J. Het strategisch individu	(1)	56
Houben, dr. M.F.J. 'Instant celebrity'	(3)	162
Huiskamp, dr. M.J., drs. J.M.A.F. Sanders, dr. J. van Genabeek en drs. W.S.M. Piek. De toekomstige strijd om goed defensiepersoneel. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020	(6)	322
I		
IJntema, P.D.R.M. en G.P. van de Haar. Het tactisch besluitvormingsmodel (TBM). Afstemming op het tactische niveau en op hedendaagse 'operating environments'	(2)	98
Ingen, ing. D.C. van. 'Change' in de Amerikaanse Missile Defense plannen. Kan en moet Nederland bijdragen aan Europese raketverdediging?	(3)	120

J

Janssens, prof. dr. R.V.A. Het einde van een hegemonie en de rol van Nederland. De verhouding tussen grootmachten in 2020	(7/8)	372
--	-------	-----

K

Kamphuis, drs. B. Drie botsende D's. De tegenstrijdigheden in de 'geïntegreerde' benadering in Afghanistan	(9)	420
Klep, dr. C.P.M., dr. ir. S.J.H. Rietjens en E.F.H. Donkersloot MA. 'Wij deden toch niets tegen papaverteelt?' Een onderzoek naar counternarcotics in Afghanistan	(9)	431
Klink MA MSc, J.E. van. Berichtgeving over Afghanistan. De rol van de Nederlandse media	(4)	210
Koning, P.H. de en dr. ir. F.J. Sluiman. Militaire scheepvaartbegeleiding. De veiligheid van koopvaarders verbeteren	(1)	44
Konings, H.J.D.M. Een veranderende wereld vraagt om een veranderende doctrine. De nieuwe Land Doctrine Publicatie	(5)	288
Kuijper EMSD, D.J. en S.J.J. Both. 'Combined Maritime Forces'. Het belang van deelname in een unieke maritieme coalitie in het Midden-Oosten	(12)	600
Kuijper EMSD, D.J. Somalische piraterij (Gastcolumn)	(10)	532

M

Matser, drs. F. Bezuinigingsgeneraal	(9)	468
Matser, drs. F. Bye bye, Afghanistan	(11)	590
Matser, drs. F. Neveneffecten, deel 1	(2)	110
Matser, drs. F. Verkenningen	(4)	228
Matser, drs. F. Piraat	(6)	346
Matthijssen, C.J. 'Strategic communication'	(10)	518
Maurik, P. van. Militaire ethiek is grijs (Gastcolumn)	(11)	588
Mengelberg, drs. S.N. en dr. M.E. Drent. Een effectievere Europese Unie? De gevolgen van het Verdrag van Lissabon voor het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid	(11)	544
Mengelberg, drs. S.N. en drs. R. Scalas. Training op het gebied van Europees crisismanagement. Het Europees Veiligheids- en Defensie College (EVDC)	(6)	333

N

Nauta, mr. D.R.D. Hervorming van de Afghaanse juridische sector	(12)	626
---	------	-----

O

Ooink MSc, B.J.H. 'Cross Cultural Training': een nieuw model voor cultuurtrainingen. Méér dan alleen cultureel bewustzijn	(3)	133
--	-----	-----

P

Piek, drs. W.S.M., dr. J. van Genabeek, dr. M.J. Huiskamp en drs. J.M.A.F. Sanders. De toekomstige strijd om goed defensiepersoneel. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020	(6)	322
Polman, L. Cijfers bewijzen	(7/8)	407
Polman, L. Filosofie	(5)	297
Polman, L. Hoop in Helmand	(9)	467
Polman, L. Iraakse taxichauffeurs	(1)	60
Polman, L. Laffe happen	(11)	587
Polman, L. McManager	(4)	230
Polman, L. Ondertussen, aan het front in Uganda	(10)	536

Polman, L. PR en oorlog	(6)	348
Polman, L. Twitters uit No Go	(2)	112
Polman, L. Washandjes eerst	(3)	161
Polman, L. VN en cholera	(12)	637
Potgieter, T.D. 'Somali Piracy. Regional Context and International Response'	(1)	4
R		
Rietjens, dr. ir. S.J.H., E.F.H. Donkersloot MA en dr. C.P.M. Klep. 'Wij deden toch niets tegen papaverteelt?' Een onderzoek naar counternarcotics in Afghanistan	(9)	431
Rietveld, dr. N. Verantwoordelijkheidsgevoelens van militairen. Gevolgen van mandaten, restricties en morele dilemma's in het uitzendgebied	(6)	308
S		
Sanders, drs. J.M.A.F., drs. W.S.M. Piek, dr. J. van Genabeek en dr. M. Huiskamp. De toekomstige strijd om goed defensiepersoneel. Verkenning van het arbeidsaanbod voor de krijgsmacht in 2020	(6)	322
Scalas, drs. R. en drs. S.N. Mengelberg. Training op het gebied van Europees crisismangement. Het Europees Veiligheids- en Defensie College (EVDC)	(6)	333
Schipper, F. EU-uitbreiding en bilaterale conflicten	(10)	507
Schoonoord, dr. D.C.L. Het 'Circus Kruls'. Militair gezag in Nederland, 1944-1946	(5)	265
Schrijver, P. Colombiaanse aanpak van 'insurgency'. Minder kwantiteit, meer kwaliteit (Gastcolumn)	(9)	470
Schuurman MA, B.W. Clausewitz en de 'new wars' denkers. Een nieuwe kijk op het trinitaire concept en de critici	(1)	33
Siccama, prof. dr. J.G. New and innovative COIN-related books	(11)	558
Sluiman, dr. ir. F.J. en P.H. de Koning. Militaire scheepvaartbegeleiding. De veiligheid van koopvaarders verbeteren	(1)	44
Spiegeleire Msc, S.H.A.M. de en drs. F.F. Bekkers. Strategische lenigheid. Anticiperen op een fundamenteel onzekere toekomst	(7/8)	360
T		
Tettero, M.A.D. en P. de Graaf. Het vijfde domein voor de krijgsmacht. Naar een integrale strategie voor digitale defensie	(5)	240
Timmermans, N.W.A. 'Transfer of Lead Security Responsibility'. Overdracht verantwoordelijkheden ISAF aan Afghaanse veiligheidstroepen	(2)	72
V		
Voetelink, drs. J.L. en R.G.M. Dorenbos. ISAF, Nederland en het herstel van de Afghaanse civiele luchtvaartsector	(4)	180
Voogd BA, R. en drs. A.J.V.M. Vos. Publieke steun voor de missie in Uruzgan. Welke factoren bepalen het draagvlak?	(9)	440
Vos, drs. A.J.V.M. en R. Voogd BA. Publieke steun voor de missie in Uruzgan. Welke factoren bepalen het draagvlak?	(9)	440
W		
Wagemaker MA, drs. A.J.E. De Afghaanse gordiaanse knoop	(5)	277
Woudstra, mr. N.A. Nut en noodzaak van een maritieme strategie	(3)	146

BOEKRECENSIES**A**

- A Little War that Shook the World. Georgia, Russia and the Future of the West,
door R.D. Asmus (F.H. Baudet) / ISBN 97 8023 061 7735 (6) 354
- America's Army. Making the All-Volunteer Force, door B. Bailey
(B. Schoenmaker) / ISBN 97 8067 403 5362 (5) 300
- America's Cold War. The Politics of Insecurity, door C. Craig en F. Logevall
(J.L. Voetelink) / ISBN 97 8067 403 5539 (11) 594

B

- Burgerzin en soldatengeest. De relatie tussen volk, leger en vloot 1832-1914,
door B. Schoenmaker (P.J.E.J. van den Aker) / ISBN 97 8908 506 7085 (1) 64

C

- Cambridge illustrated History of Warfare (revised and updated), door G. Parker
(G.A. Rommelse) / ISBN 97 8052 173 8064 (2) 114
- Cornelis Kraijenhoff 1758 – 1840. Een loopbaan onder vijf regeervormen,
door W. Uitterhoeve (J.P.C.M. van Hoof) / ISBN 97 8946 004 0429 (3) 174
- Counterinsurgency, door D. Kilcullen (M.T.J. Vrenken) / ISBN 97 8019 973 7499 (11) 592

E

- Een haven te ver. De Britse expeditie naar de Schelde van 1809, door V. Enthoven
(M. van Alphen) / ISBN 97 8946 004 0344 (12) 641
- Een wapen tegen terreur. De geschiedenis van de Bijzondere Bijstandseenheid
Krijgsmacht 1972 – 2006, door C. van der Spek (J.L. Hovens) / ISBN 98 7908 506 8242 (6) 350
- Een zee van geheimen. Inlichtingenoperaties tijdens de Koude Oorlog,
door W. Platje (A.J. van der Peet) / ISBN 97 8908 506 9522 (9) 472
- Expeditie Uruzgan. De weg van Hamid Karzai naar het paleis, door B. Dam
(M.W.M. Kitzen) / ISBN 97 8902 956 7213 (1) 61

F

- At the Front. A General's Account of South Africa's Border War, door J. Geldenhuys
(H. de Jong) / ISBN 97 8168 423 316 (3) 167

G

- Geopolitics of Emotion. How Cultures of Fear, Humiliation and Hope are Reshaping
the World, door D. Moisi (A.A. Bon) / ISBN 97 8038 552 3769 (1) 62
- Geweten onder schot, door D. Verweij (P.H. de Vries) / ISBN 97 8908 506 8327 (10) 537

H

- Het falen van de Nederlandse gewapende neutraliteit, september 1939 - mei 1940,
door T. van Gent (H. Amersfoort) / ISBN 97 8906 707 6456 (6) 353

K

- Killer Robots. Legality and Ethicality of Autonomous Weapons, door A. Krishnan
(W.M. Oppedijk van Veen) / ISBN 97 8075 467 7260 (5) 301

L

- Luns. Een politieke biografie, door A.E. Kersten (F.H. Baudet) / ISBN 97 8908 506 9355 (10) 538

M

Moral Dimensions of Asymmetrical Warfare. Counter-terrorism, Democratic Values and Military Ethics, door Th. van Baarda en D.E.M. Verwey (red.)
(P.H. de Vries) / ISBN 97 8900 417 1299 (12) 642

N

Naval Power. A History of Warfare and the Sea from 1500, door J. Black
(G.A. Rommelse) / ISBN 97 8023 020 2801 (4) 231

R

Rapport Commissie van onderzoek besluitvorming Irak, door W.J.M. Davids
(voorzitter) e.a. (T.W. Brocades Zaalberg en A. ten Cate) / ISBN 97 8908 506 9928 (3) 171

Red November. Inside the secret U.S.-Soviet Submarine War, door W. Craig Reed
(W. van Straten) / ISBN 97 8006 180 6766 (9) 473

S

Small Nations. Crisis and confrontation in the 20th century, door M. de Keizer
en I. Tames (red.) (H. Amersfoort) / ISBN 97 8905 730 5993 (6) 349

Strategic Technologies for the Military. Breaking New Frontiers, door A. Lele
(W.M. Oppedijk van Veen) / ISBN 97 8813 210 2410 (7/8) 413

Strategy of Terrorism. The -. How it works, and why it fails, door P.R. Neumann
en M.L.R. Smith (N.D. Offerman) / ISBN 97 8041 554 5266 (7/8) 412

T

Task Force Uruzgan, door N. van Bommel (H. de Jong) / ISBN 97 8902 908 5472 (3) 169

U

Unexpected War. The -. Canada in Kandahar, door J. Gross Stein en E. Lang
(W. Baron) / ISBN 97 8014 305 5372 (3) 166

V

Vliegvelden in oorlogstijd. Nederlandse vliegvelden tijdens bezetting en
bevrijding 1940-1945, door P. Grimm, E. van Loo en R. de Winter (red.)
(R.G.M. Dorenbos) / ISBN 97 8908 506 8235 (4) 234

W

War in European History (updated edition), door M. Howard
(G.A. Rommelse) / ISBN 97 8019 954 6190 (1) 66

Warlord. Churchill at War, door C. d'Este (H. de Jong) / ISBN 97 8071 399 7538 (4) 232

Why NATO endures, door W.J. Thies (M. de Weger) / ISBN 97 8052 174 9794 (6) 352

Z

ZKH. Hoog spel aan het hof van Zijne Koninklijke Hoogheid. De geheime
dagboeken van mr. dr. I.G. van Maasdijk, door H.F. Veenendaal en J.P.W. Gelder
(J.A. de Moor) / ISBN 97 8905 179 6797 (2) 113

opereert met de Walrusklasse, vindt de opleiding van hun onderzeebootcommandanten bijvoorbeeld voor een bepaald deel plaats in Den Helder. Daarnaast biedt Australië Nederlandse militairen vanuit de militaire basis in *Townsville* de opleiding tot instructeur *Jungle Survival* aan. Tevens doorlopen chauffeurs gezamen-

Nederland en Australië hebben de krachten ook gebundeld in het project Bushmaster

lijke opleidingstrajecten voor diverse soorten (nieuw) defensiematerieel. Uiteindelijk is besloten ook te starten met het uitwisselen en opleiden van (aspirant)officieren, allereerst tijdens de fase waarin die academisch worden opgeleid. Momenteel vindt er tevens een oriëntatie plaats om te onderzoeken of aanvullende opleidingen voor officieren gedurende hun loopbaan ook voor dergelijke uitwisselingstrajecten in aanmerking kunnen komen.

Opleiden van Australische officieren

Het opleiden van Australische officieren gebeurt onder leiding van het *Australian Defence College* (ADC) en wordt uitgevoerd door de ADFA, het *Centre for Defence and Strategic Studies* (CDSS) en het *Australian Command and Staf College* (ACSC). Deze drie instituten verzorgen specifieke opleidingen voor Australische officieren gedurende de verschillende fasen van hun loopbaan. In dit onderdeel van het artikel zal de nadruk liggen op de opleiding tot subaltern

officier en de rol die de ADFA en de UNSW hierin vervullen. De huidige commandant van de ADFA, *Commodore B. Kafer, AM, CSC, Royal Australian Navy*, hanteert de volgende doelstelling voor zijn organisatie: *'Our purpose is to serve Australia by providing the Australian Defence Force (ADF) with tertiary graduates who have the attributes, intellect and skills required to be an officer'*.⁵

Opleidingsmodel ADFA

Het opleidingsmodel van de ADFA richt zich op de militaire, academische en lichamelijke vorming van Australische aspirantofficieren van marine, landmacht en luchtmacht. De militaire opleiding is onderverdeeld in *Year One Familiarisation Training* (YOFT), *Academy Military Education Training* (AMET) en *Single Service Training* (SST). De militaire studenten zijn verplicht de lessen bij te wonen en hieraan een actieve bijdrage te leveren.

De eerste zes weken staan in het teken van YOFT, waarbij de eerstejaars studenten een programma doorlopen waarin zij de transitie doormaken van burger naar militair. Deze eerste periode wordt officieel afgesloten met een parade, speciaal georganiseerd voor de hoogste militaire commandant. De *Chief of Defence Force* spreekt de nieuwe cadetten en hun uitgenodigde familie en vrienden toe en wenst hen de komende jaren veel succes gedurende de opleiding. Vervolgens starten de cadetten met hun academische Bachelor-opleiding aan het gezamenlijke *University College* van de ADFA en de UNSW. Gedurende de academische opleiding doorlopen alle cadetten aan het begin en einde van ieder jaar een periode van militaire training tijdens AMET. Tevens wordt iedere week zes uur ingeroosterd waarop het militaire kader trainingen verzorgt.

De cadetten en adelborsten krijgen daarnaast per specifiek krijgsmachtdeel specifiek een opleiding. Dat gebeurt tijdens de SST-periode aan het begin of einde van ieder jaar. Aspirant-officieren van de marine doorlopen eerst een periode van één jaar waarin zij eerst zes maan-

5 The Australian Defence Force Academy, *Parents and Guardians guide* (2010) 5.

den opleiding krijgen aan wal en vervolgens zes maanden aan boord van een schip. Daarna kunnen zij starten met hun opleiding aan de ADFA. Cadetten van de landmacht doorlopen de jaarlijks geplande SST-momenten gedurende hun opleiding aan de ADFA bij het aangrenzende *Royal Military College Duntroon*. Maar het grootste gedeelte van de SST van de landmachers vindt plaats aansluitend aan de opleiding aan de ADFA, voor de periode van twaalf maanden. Aspirantofficieren van de luchtmacht doorlopen gedurende hun academische opleiding aan de ADFA het *RAAF Junior Officer Initial Training* programma, zodat zij bekend raken met de organisatie waarin zij in de toekomst werkzaam zullen zijn. Daarnaast worden alle officieren specifiek opgeleid ter voorbereiding op hun eerste startfuncties in hun eigen vakgebied.

heeft in één van de besturen van de gekozen sportvereniging.

Aan de ADFA was er tot 1998 een Cadettencorps (Korpsadelborsten) en Kronensysteem tijdens de opleiding tot officier. Uit gesprekken met Australische cadetten is mij gebleken dat de huidige generatie cadetten vindt dat zij gedurende de academische opleiding aan de hand wordt meegenomen. Daarnaast geven zij aan dat er nagenoeg geen stijgende lijn zit in de verantwoordelijkheden die kaderleden delegeren aan de leerlingen. Cadetten van verschillende opkomsten wonen sinds 1998 niet meer bij elkaar in één gebouw, maar gescheiden op de campus. De Australische cadetten en sommige kaderleden zien bovengenoemde omstandigheden als een gemiste kans voor het vormen van personeuseigenschappen.

FOTO AUSTRALIAN DEFENCE FORCE

Cadetten aan de ADFA geven aan dat er nagenoeg geen stijgende lijn zit in de verantwoordelijkheden die kaderleden delegeren aan de leerlingen

Sporten is ook aan de ADFA een belangrijk onderdeel van de opleiding, daarom is er iedere week drie uur sport opgenomen in het programma. Daarnaast wordt van aspirantofficieren verwacht dat zij één *Grade one* en twee *Grade two* sporten kiezen om zich tijdens de opleiding op te richten. Het wordt hierbij aangemoedigd om in ieder geval één teamsport te kiezen. Ook is het wenselijk dat iedere cadet zitting

RoI UNSW

'*Scientia Manu et Mente*' (kennis door hand en verstand), zo luidt het motto van de UNSW, de universiteit die de academische opleiding op de ADFA verzorgt.⁶ Het is één van de top-universiteiten in Australië op het gebied van onderwijs en onderzoek sinds 1949. Al sinds jaren neemt de UNSW zitting in de *Group of Eight*, samen met zeven andere gerenommeerde universiteiten van Australië. Daarnaast is de UNSW lid van *Universitas 21*, een internationaal netwerk van toonaangevende universiteiten waar intensief onderzoek wordt verricht op verschillende terreinen. Door de huidige wetgeving is het bestuur van de UNSW gerechtigd om andere colleges op te zetten en mogen zij academische opleidingen aanbieden op het niveau van Bachelor, Master en Doctor op de ADFA in Canberra.

De Bachelor-opleidingen van de UNSW op de University College van de ADFA zijn alleen te volgen door militairen, veelal voor de periode van drie of vier jaar. Excellerende cadetten komen in aanmerking voor een aanvullende academische opleiding van een jaar. Dit kan een aanvullende Bachelor met de status *Honours* zijn, of één van de Masters die de UNSW aanbiedt. Vele militairen komende gedurende hun verdere loopbaan bij Defensie terug naar de

⁶ The University of New South Wales, *Postgraduate Studies: Canberra Campus* (2010) 3.

ADFA om daar voor een bepaalde periode een academische vervolgopleiding te krijgen. Daar biedt de UNSW deze groep *postgraduate students* Master-programma's aan op verschillende gebieden. Aan deze opleidingen nemen ook niet-militairen, werkzaam binnen of buiten de publieke sector, op grote schaal deel. Dat zijn zowel Australiërs als buitenlanders. Masters kent een onderscheid tussen *Master by Coursework* of het *Master by Research*, wat veelal resulteert in een variatie in looptijd van de opleiding en de diepgang van wetenschappelijk onderzoek. Het is duidelijk dat de Australische krijgsmacht grote waarde hecht aan het faciliteren van academische opleidingen voor het personeel. Hierbij speelt de samenwerking tussen de ADFA en de UNSW een essentiële rol. De krijgsmacht streeft ernaar het analytisch en probleemoplossend vermogen van de eigen organisatie te vergroten en een effectieve bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van beleid.

De opleiding Master of Business

De opleiding *Master of Business* aan de ADFA wordt gefaciliteerd door de School of Business op de campus van de UNSW. Deze Master is vergelijkbaar met *Master of Business Administration*-programma's op andere universiteiten. De doelstelling van de opleiding *Master of Business* aan de UNSW op locatie van de ADFA luidt: *'The Master of Business program provide students with the opportunity to gain an advanced understanding of the concepts and principles that underpin effective management, business decision making and leadership in organisations'*.⁷ Deze doelstelling vertoont veel overeenkomsten met doelstellingen van vergelijkbare programma's op andere universiteiten. Toch is er een aantal bijzonderheden die mogelijk het verschil maken tussen de *Master of Business* van de UNSW op de locatie van de ADFA en andere universiteiten.

Variatie in de opleiding

Deze Master bestaat veelal uit het volgen van vakken, het zogeheten *Master by coursework*, verdeeld over twee semesters. Het eerste semester staat in het teken van het volgen van

vier verplichte vakken: *Financial Management*, *Organisational Behaviour*, *Strategic Management* en *Business Law*. In het tweede semester staat het studenten vrij hun eigen programma samen te stellen en dat stelt ze in de gelegenheid een specialisatie aan te brengen in de opleiding. Hiervoor kunnen studenten kiezen uit het aanbod van meer dan twintig verschillende vakken van de School of Business. Studenten die daar nog niet mee uit de voeten kunnen, kunnen een beroep doen op het vakkenaanbod van één van de vier andere faculteiten op de campus. Daarnaast kunnen excellerende studenten in aanmerking komen voor een *Research Project*, mits de behaalde resultaten voor het eerste semester aan bepaalde minimale eisen voldoen. Dit onderzoek dient te worden afgesloten met een scriptie. Het blijkt dat de universiteit goed in staat is de studenten vele keuzemogelijkheden aan te bieden. Hierdoor kan zij gegradueerden, die een grote verscheidenheid aan kennis hebben opgebouwd, 'afgeleveren' aan de defensieorganisatie.

Op afstand leren

De manier van lesgeven aan de UNSW is vergelijkbaar met de Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW), maar ook zijn er verschillen, zoals het leren op afstand. In de meeste gevallen vinden de colleges plaats op de campus van de UNSW. Studenten en docenten komen dan wekelijks samen tijdens workshops, colleges en meetings op de campus. Daarnaast bestaat voor sommige vakken de mogelijkheid ze op afstand te volgen. Om deze groep studenten niet helemaal aan hun lot over te laten wordt intensief gebruik gemaakt van internet, e-mail, *video conference*, CD-rom en boeken. Natuurlijk zijn deze studenten altijd welkom tijdens een van de bijeenkomsten op de campus. Het kan zelfs gebeuren dat er groepsopdrachten moeten worden uitgevoerd waarbij syndicaten worden gevormd van groepen studenten die op de campus leren en studenten die op afstand leren. Uiteindelijk kan het voorkomen dat studenten opdrachten uitvoeren zonder dat ze elkaar daadwerkelijk hebben ontmoet.

7 The University of New South Wales, *Postgraduate Coursework and Research Study Guide* (2010) 8.

Diversiteit in de klas

De klassen kennen een verscheidenheid aan studenten. Medestudenten in de klas werken veelal voor een lange periode voor defensie als burger of militair en kunnen de meest uiteenlopende nationaliteiten, salarisschalen en rangen hebben. Daarnaast zijn er ook studenten die voor andere (semi)overheidsorganen werkzaam zijn; wederom kan dit variëren van beleidsmedewerkers tot directeuren. Veelal werken deze mensen overdag en volgen daarnaast in de avonduren een opleiding. De gemid-

FOTO: AVDD, S. HILCKMANN

Australische militairen die naar een operatiegebied gaan zijn vanuit hun opleiding al vertrouwd om samen te werken met de meest uiteenlopende nationaliteiten

delde leeftijd in het lokaal ligt dan ook iets hoger dan in de collegezalen van de FMW. Dit kan zeer positief werken, omdat deze mensen een zee aan ervaringen hebben vanuit diverse werkgebieden. Door discussies en het uitwisselen van ervaringen kan er kruisbestuiving plaatsvinden tussen docenten en studenten. Tevens moeten studenten onderling samenwerken in syndicaten voor het maken van opdrachten. Hierbij maakt het niet uit of er verschil zit in culturele achtergrond, leeftijd of rang: iedereen levert een eigen bijdrage. Om eventuele verschillen te nivelleren is het een ongeschreven regel dat iedereen in burgerkleding naar bijeenkomsten komt. Daarnaast is gebleken dat de UNSW de meeste docenten heeft in verhouding tot het aantal studenten in vergelijking met alle andere universiteiten in Australië. Gedurende de lessen werken de

studenten voornamelijk in kleine groepen. Hierdoor ontstaat zeer snel een persoonlijke band tussen docent en student. Dit kan de leercurve aanzienlijk bevorderen, want hierdoor is de drempel voor studenten lager om bij docenten aan te kloppen indien zij vragen hebben.

Wijze van toetsen

In Australië worden studenten soms op andere wijze getoetst dan wij in Nederland gewend zijn. Natuurlijk kent de UNSW ook het examineren, online tests en het schrijven van papers en daarnaast telt de participatie veelal mee in het vaststellen van het eindcijfer. Maar de manier waarop er met deze toetsen wordt omgegaan verschilt vaak in vergelijking met Nederland. Een voorbeeld is de voorbereiding op tentamens, waarbij de studenten de vragen soms al vóór het tentamen krijgen. Vaak zijn dit zeer breed gestelde vragen, waarop de studenten dan met een essay moeten antwoorden. Studenten worden op deze manier gestimuleerd om zich te verdiepen in bepaalde onderwerpen, waarbij ze zich kunnen onderscheiden van andere studenten. Uiteindelijk kan deze vorm van tentamineren er toe leiden dat het heel lastig is om voor vakken te zakken, maar het is daarentegen ook moeilijk om te slagen met hoge cijfers.

Algemene zaken

Er is nog een aantal zaken van algemene aard die studeren in Australië en specifiek aan de ADFA en de UNSW anders maken dan studeren in Nederland, zoals de ligging van Australië, de voertaal van het land en het leven op de imposante campus. Dat Australië aan de 'andere kant van de wereld' ligt zorgt voor uitdagingen en mogelijkheden. De belangrijkste uitdaging voor studenten die daar willen gaan studeren ligt voornamelijk op financieel en persoonlijk gebied. Denk hierbij alleen al aan de afstand die studenten met al hun spullen moeten overbruggen. Tevens moeten zij voor een bepaalde

periode gescheiden leven van hun vertrouwde omgeving met familie en vrienden. Daar staat tegenover dat de student, mede door de ligging van Australië in de regio, vele andere culturen kan leren kennen. Dit zorgt in Australië, en zeker ook op de ADFA en de UNSW, voor een grote verscheidenheid aan nationaliteiten die een opleiding volgen. Australië is als westers land in het gebied het land bij uitstek om mensen academisch op te leiden. Studeren in Australië is *big business*.

Een ander niet onbelangrijk element is dat Engels de voertaal is in Australië. Dit maakt Australië een goede partner in het faciliteren van opleidingen aan andere nationaliteiten die Engels als eerste of tweede taal hebben. Door het volgen van een studie in het Engels wordt studenten aangeleerd in die taal op academisch niveau te werken en te denken. Aangezien militaire organisaties tegenwoordig voornamelijk opereren in een internationale omgeving, is het opleiden van personeel in de Engelse taal een noodzakelijk element geworden. En waar kan dat beter dan in een land waar Engels de voertaal is? De campus waarop de ADFA en de UNSW de opleidingen faciliteren is zeer indrukwekkend. Op deze locatie is werkelijk alles te vinden wat studenten nodig hebben om te werken en te leven. Er zijn hoge gebouwen op de ADFA voor de legering van cadetten, adelborsten en kaderleden. Tevens zijn er ettelijke sportvelden en hypermoderne trainingscomplexen voor militaire- en sportdoeleinden. Daarnaast is er plaats gecreëerd voor vijf faculteiten met ieder meerdere lesgebouwen en laboratoria. Ook de breed geoutilleerde bibliotheek van de UNSW is te vinden op deze locatie.⁸

Conclusie

Het is duidelijk dat Nederland en Australië een sterke band hebben waarvoor honderden jaren geleden de basis is gelegd. Deze historische band zorgt er voor dat de landen meerdere keren schouder aan schouder hebben gevochten tegen gezamenlijke vijanden. De defensieorganisaties van beide landen werken ook nu nog nauw samen. Wellicht dat het gezamenlijk opleiden van officieren deze samenwerking tot

een nog hoger niveau kan brengen. Het blijkt dat de Australische defensie goed in staat is zich aan te passen aan de omgeving als het gaat om het ontwikkelen van nieuwe opleidingen voor officieren en mede daardoor is de ADFA ontstaan. Hiermee is de Australische manier van het opleiden van officieren relatief jong. Kenmerkend is de vrijheid die de UNSW heeft ten opzichte van het ministerie van Defensie. Daarentegen kan het rigoureuze reorganiseren van de ADFA gevolgen hebben voor de vorming van officieren. Tot op heden blijkt echter dat deze strategie effectief is voor de Australische defensieorganisatie.

Het Australische ministerie van Defensie hecht grote waarde aan het academisch opleiden van het personeel, zodat het analytisch en probleemoplossend vermogen van de organisatie als geheel toeneemt. Het mag duidelijk zijn dat de rol van de UNSW in de opleiding tot officier op de ADFA daardoor in de loop der jaren groter is geworden. Of het uitbesteden van de academische opleiding uiteindelijk leidt tot het gewenste resultaat op lange termijn zal de toekomst uitwijzen. In ieder geval is de UNSW een trouwe partner van de ADFA voor het faciliteren van Masters en staat het college internationaal goed aangeschreven in de academische wereld. Inzoomend op de Master of Business kan gezegd worden dat deze opleiding gevarieerd is en voldoende ruimte biedt voor individuele keuzes en uitdagingen voor verschillende ambitieniveaus. Daarnaast zijn de samenstelling en omvang van de klassen onderscheidend voor het volgen van een Master op dit vakgebied. Hierdoor komen verdieping in de academische stof, levenservaring en individuele begeleiding beter tot hun recht. Ten slotte zijn er andere zaken die er voor zorgen dat het volgen van een opleiding in het buitenland tot een andere *outcome* leidt, zoals het studeren in een vreemd land in een andere taal, het representeren van Nederland in het buitenland, het uitbreiden van het internationale netwerk en het kweken van zelfstandigheid bij personeel. ■

8 Meer informatie is te vinden op de websites van de ADFA en de UNSW: www.unsw.adfa.edu.au en www.defence.gov.au/adfa.

Hervorming van de Afghaanse juridische sector

De Afghaanse juridische sector wordt de komende vijf jaar hervormd aan de hand van drie pijlers: veiligheid, overheidsstructuur en sociaaleconomische ontwikkeling. Dit artikel beschrijft het Afghaanse juridische systeem zoals dit bestond vóór de val van het Taliban-regime. Daarna komen de resultaten van de training van de Afghaanse politie aan de orde, de wederopbouw van het gevangeniswezen en de codificatie van Afghaanse wetten. Aandachtspunt daarbij is de uitdaging om de informele rechtspraak – de sharia – te hervormen. De Afghaanse bevolking beschouwt het informele juridische systeem als minder corrupt dan het overheidssysteem. Afschaffing van dit informele systeem is niet wenselijk, maar een volledige integratie van beide juridische systemen is een proces van lange adem.

*Mr. D.R.D. Nauta – majoor van de Koninklijke Luchtmacht**

De situatie waarin Afghanistan verkeert is gedeeltelijk te wijten aan de wijze waarop de internationale gemeenschap met het land is omgegaan. De terugtrekking van Sovjet-troepen in 1989 en het feit dat de VS, Saoedi-Arabië en Pakistan hun interesse in Afghanistan verloren leidde ertoe dat het land economisch in elkaar stortte. De instabiliteit die daarop volgde had het fundamentalistische Taliban-regime tot gevolg. Dit regime kon op zijn beurt al-Qaida een veilige basis geven, waarvandaan de aanvallen op Amerikaans grondgebied op 11 september 2001 konden worden uitgevoerd.¹

Het vervolg is bekend. De door de VS geleide contraterorisme-operatie *Enduring Freedom* wierp het Taliban-regime omver en de *International Security Assistance Force Afghanistan* (ISAF) ondersteunt sinds 2002 de regering-Karzai.

Waardevolle ervaringen

Na acht jaar zal er een einde komen aan de Nederlandse bijdrage aan ISAF.² De opgedane ervaringen in Afghanistan op het gebied van

counterinsurgency (COIN) zijn waardevol voor mogelijke toekomstige operaties waaraan Nederland zal deelnemen. Hedendaagse conflicten hebben veel vergelijkbare kenmerken met het conflict in Afghanistan. Zo zijn ze veelal intrastatisch,³ betreffen vaak landen met een fragiel overheidssysteem en duren de conflicten meerdere decennia.

Het Amerikaanse leger heeft in december 2006 een vernieuwde versie van de *Joint US Army and Marine Corps COIN Doctrine*⁴ uitgegeven, die de nadruk legt op het belang van legitimiteit van de overheid. De opstandelingen en de overheid beconcurreren elkaar om de legitimiteit van macht en de acceptatie daarvan door de bevolking. COIN is daarom voornamelijk een politieke in plaats van een militaire uitdaging. Samenwerking tussen civiele en militaire partijen is daarbij onontbeerlijk.

Een veilige leefomgeving, basisvoorzieningen, economische vooruitgang en werkende overheidsstructuren zijn maar enkele factoren waarmee een COIN-operatie te maken heeft. Het is opvallend dat de ontwikkeling van een rechtsstaat, een zogeheten *rule of law*, zo belangrijk is geworden in de Amerikaanse

* De auteur is werkzaam bij de sectie Operationeel Recht, Stafgroep Juridische Zaken van het Commando Luchtmacht.

COIN-strategie dat de US Army en het Marine Corps zelfs een rule of law handboek hebben geschreven voor militair juristen.⁵ Rule of law biedt bescherming tegen wanordelijkheden, misdaad en geweld en is fundamenteel bij het terugdringen van armoede.⁶

Toekomstige operaties

Het Amerikaanse onderzoeksinstituut *Rand Corporation* concludeert dat COIN-operaties sneller succes hebben wanneer er sterke overheidsstructuren bestaan.⁷ Om die reden is een beschouwing van de hervormingsprocessen van de overheidssector, en dan vooral de juridische sector, in Afghanistan relevant voor volgende operaties waaraan Nederland een bijdrage zal kunnen leveren.

De Afghaanse hervormingsprocessen worden uitgevoerd aan de hand van het *Afghan Compact*⁸ en het *Afghan National Development Strategy Paper*⁹ (ANDS), opgesteld door de Afghaanse overheid in respectievelijk 2006 en 2008. De ontwikkelingsplannen zijn complementair en geven de prioriteiten weer van de Afghaanse overheid voor de komende vijf jaar.

De ANDS bestaat uit drie pijlers – veiligheid, overheidsbestuur en sociaaleconomische ontwikkeling – en geeft de strategie weer aan de hand waarvan deze doelen worden gerealiseerd. De *Afghan Compact* stelt, kort gezegd, het tijdsplan vast waarin deze doelen moeten zijn bereikt.

Opzet artikel

Dit artikel geeft een analyse van de hervormingen van de Afghaanse juridische sector – een onderdeel van de tweede pijler (*governance*) van de ANDS. Allereerst komt het Afghaanse juridische systeem aan de orde zoals dit bestond vóór de omverwerping van het Taliban-regime. Vervolgens bespreek ik de activiteiten en resultaten van de training van de Afghaanse politiemacht, de wederopbouw van het gevangeniswezen en de codificatie van Afghaanse wetten. Daarbij wordt speciale aandacht besteed aan de uitdagingen die bestaan om de informele rechtspraak, de *sharia*, te hervormen. Het artikel sluit af met enkele conclusies.

FOTO AVDD, S. HILCKMANN

COIN is voornamelijk een politieke in plaats van een militaire uitdaging

De juridische sector voor de val van de Taliban

Een goed begrip van de Afghaanse juridische sector in de periode tussen de eerste grondwet van 1923 tot de Sovjet-invasie in 1979 is essentieel om de juridische hervormingsprocessen in hun context te kunnen plaatsen. De overeenkomst van Bonn stelt immers dat de nieuwe grondwet en de juridische hervormingen moeten zijn gestoeld op islamitische principes, internationaal mensenrechtelijke standaarden en de rechtsstaatgedachte.¹⁰

Twee rechtsbronnen

Onder koning Amanullah, die Afghanistan regeerde van 1919 tot 1929, werd in 1923 de eerste grondwet vastgesteld. Deze was gebaseerd op die van Turkije, waar Kemal Atatürk met succes een seculiere staat had gesticht. Amanullah trachtte dit eveneens te bewerkstelligen door een scheiding aan te brengen tussen staat en religie.

De grondwet onderscheidde twee rechtsbronnen: het islamitisch recht en het – door de overheid uitgevaardigde – geschreven recht. Het geschreven recht betrof voornamelijk het strafrecht, burgerlijk recht en handelsrecht en werd gepraktiseerd door juristen afgestudeerd aan de faculteit der rechtsgeleerdheid en sociale wetenschappen van de universiteit te Kabul. Islamitisch recht werd oorspronkelijk alleen

toegepast door de *ulama*, afgestudeerden in het islamitisch recht die door moslims werden erkend. Een studie islamitisch recht kon alleen worden gevolgd aan de religieuze scholen, de zogeheten *madrassas*.¹¹

Tussen 1923 en 1964 vonden er geen belangrijke wijzigingen plaats in het Afghaanse juridische bestel. Pas na het aftreden van minister-president Daoud in 1963 werd de grondwet herzien. De grondwet van 1964 deelde een veel kleinere rol toe aan het islamitische recht dan voorheen het geval was. Alleen in de gebieden waar de overheid geen wetten had vastgesteld, mocht *Hanafi*¹² – islamitische rechtspraak – worden gesproken.

Hoewel dit lijkt op een overwinning voor het geschreven recht bleek dat het islamitische recht in de praktijk een belangrijke rol bleef spelen omdat de overheid slechts traag wetteksten formuleerde op het gebied van strafrecht en burgerlijk recht. De *ulama* leken tevreden te zijn met de rechtsgebieden die binnen hun jurisdictie vielen en met het feit dat de islam een belangrijke positie bleef houden binnen de Afghaanse gemeenschap. Zij behielden de controle over een aanzienlijk aantal rechtsgebieden en bleven de best getrainde juridische elite om die wetten toe te passen.

Aanpassingen van de grondwet

Na de staatsgreep door Mohammed Daoud Khan in 1973 werd de grondwet opnieuw aangepast. Ditmaal werd *Hanafi*-rechtspraak sterk ingeperkt en nam de invloed van het seculiere recht toe.¹³ De wijzigingen hadden enorme gevolgen, vooral op het platteland van Afghanistan. Eén van de meest controversiële besluiten van de overheid was de inperking van bevoegdheden van lokale religieuze leiders over de rechtspraak inzake het familieleven en sociale organisatie.

Zoals men verwachtte kregen de hervormingen weinig steun vanuit de districten. Ze leidden zelfs tot een stevige oppositie. De Democratische Volkspartij, die zich tegen de hervormingen van Daoud keerde, kreeg daarbij steun van de

Sovjet-Unie.¹⁴ In 1978 werd Daoud vermoord, waarna de Sovjet-Unie in 1979 Afghanistan binnenviel. De bezetting door het Sovjet-leger duurde negen jaar. Door hevige tegenstand van de door de VS gesteunde *mujahedeën*, besloot president Gorbatsjov in 1989 om het leger terug te trekken uit Afghanistan.

Met de terugtrekking van de Sovjet-Unie uit Afghanistan en de verkiezing van Najibullah als president zag men ook kans om een nieuwe grondwet te schrijven. Enkele relikwieën uit de Sovjet-periode bleven behouden in de nieuwe grondwet, zoals de geheime politie en een inlichtingendienst die bepaalde taken overnam die normaliter tot het domein van het reguliere strafrechtelijke onderzoek behoren.¹⁵ De speciale rapporteur van de VN in Afghanistan meldde dat er sprake was van chaos onder de bestuurlijke leiding van de *mujahedeën*. Het zou vervolgens niet lang duren voordat de Taliban de macht over zou nemen.¹⁶

Onder het Taliban-regime was de Afghaanse burger niet veel beter af. De Taliban ontsloeg alle vrouwelijke rechters en verving deze door mullahs die de fundamentalistische interpretatie van de sharia-wetgeving een warm hart toe droegen. Gerechtelijke beroepsprocedures werden gestaakt indien de leider van de Taliban, Mullah Omar, interesse in de zaak had en zelf een oordeel erover uitsprak. Het ministerie met de meeste macht was het ministerie van Goede Zeden en de Onderdrukking van Zonden. Dit ministerie was belast met het uitvoeren van beleid omtrent moreel gedrag en had een enorme invloed op het algehele doen en laten van de Afghaanse burger.

Hoewel de Afghaanse bevolking niet afkerig was van de herintroductie van islamitisch recht in de nieuwe grondwet, wilde ze niet teruggaan naar het harde sharia systeem dat geïnterpreteerd werd naar de gebruiken en regels van de Psthun-bevolking, het *Pashtunwali*.

‘Grondwet van het volk’

Om die reden werd in 2001 – na de omverwerping van het Taliban-regime – in de overeenkomst van Bonn opgenomen dat internationaal

De huidige grondwet van 2004 houdt rekening met de multi-etnische bevolking van Afghanistan en wordt beschouwd als een 'grondwet van het volk'

mensenrechtelijke principes, islamitisch recht en Afghaanse tradities de richtlijnen zouden zijn voor de grondwetsherziening.

De huidige grondwet van 2004 wordt beschouwd als een 'grondwet van het volk'. Deze versie hield rekening met de multi-etnische bevolking van Afghanistan en liet enige mate van autonomie aan de verder van Kabul verwijderde plattelandsdistricten en stammenculturen. Nu er een grondwet was aangenomen, startte het proces om de overheidsstructuren weder op te bouwen.

Ontwikkeling van de rechtsstaat

Verscheidene organisaties zijn betrokken bij het hervormingsproces van de juridische sector in Afghanistan. Formeel ligt de leiding en coördinatie hiervan bij G8-partnerland Italië, die deze taken mandateerde aan de *Italian Justice Project Office* (IJPO) in samenspraak met de Afghaanse overheid en *United Nations Mission*

in Afghanistan (UNAMA). De activiteiten richten zich op hervormingen op het gebied van wetgeving, wederopbouw van infrastructuur en training aan Afghaanse rechters, advocaten en andere justitiabelen.

In juli 2007 vond de conferentie in Rome plaats over de Afghaanse ontwikkeling van de rechtsstaat.¹⁷ Tijdens de conferentie bereikte men consensus over de wijze waarop de juridische sector zou worden hervormd. Deze activiteiten verliepen voorheen erg traag.¹⁸ Thans is in een verbeterde strategie en programma voorzien, de *National Justice Systemic Strategy* (NJSS) en het *National Justice Programme* (NJP).¹⁹

Ook besloot men tijdens deze conferentie dat er een fonds ter beschikking werd gesteld, het *Afghanistan Reconstruction Trust Fund* (ARTF), om vijftien korte-termijn projecten te kunnen financieren.²⁰ De NJSS en NJP zijn nu onderdeel van de ANDS. Het doel van beide documenten is het versnellen van de ontwikkeling en uit-

voering van trainingsprogramma's voor de Afghaanse justitie en politie en het stellen van prioriteiten in de reconstructie van infrastructuur.

Training van de Afghaanse justitie

De trainingsprogramma's voor Afghaanse justitie zijn volledig gefinancierd door de Italiaanse overheid en geïmplementeerd door de *International Development Law Organization* (IDLO) en het *International Institute of Higher Studies in Criminal Sciences* (ISISC). Inmiddels is een groot aantal justitiemedewerkers getraind om de achterstanden in rechtszaken adequaat en snel af te kunnen handelen.

Het project liep van juli 2003 tot december 2004 en bestond uit een trainingsprogramma van achttien maanden voor 450 rechters en officieren van justitie tezamen met vijftig top-ambtenaren van het ministerie van Justitie. Wegens het succes van het trainingsprogramma is er in juli 2005 eenzelfde project gestart voor leden van de Afghaanse Hoge Raad, advocaat-generaal, ambtenaren van het ministerie van Justitie, het parlement en studenten aan de universiteit van Kabul.

In maart 2005 implementeerde IDLO een juridisch hervormingsproject, dat 24 maanden duurde en werd gefinancierd door het Canadese ministerie van Ontwikkelingssamenwerking (CIDA). Dit project zag specifiek toe op de training van het Openbaar Ministerie. In maart 2007 is er wederom een grootschalig project gestart om continuïteit in trainingen te borgen. IDLO startte een train-de-trainer project in samenwerking met het *National Legal Training Center of Afghanistan*.²¹

Het ontbrek in Afghanistan vrijwel geheel aan gekwalificeerd personeel op juridisch gebied. Volgens het rapport van de VN *Human Rights Council* van 2007 waren er slechts 223 advocaten geregistreerd bij het ministerie van Justitie en waren er slechts 19 juridisch medewerkers werkzaam bij de *Supreme Court*.²²

Rechters werden tevens onderbetaald met een salaris van 36 dollar per maand.²³ In 2008 had

slechts elf procent van de Afghaanse rechters een juridisch-academische titel. De helft van de rechters heeft nooit enige juridische scholing gehad.²⁴ IDLO heeft op dit terrein enorme successen geboekt door intensieve trainingsprogramma's en hervormingsprojecten. Inmiddels zijn er acht rechters van het Hoogerechtshof, ondersteund door 36 ervaren rechters.²⁵ In totaal zijn er in Afghanistan tussen de 1.105 en 1.415 rechters werkzaam. Dat komt neer op – uitgaande van de laagste schatting – één rechter per 21.317 onderdanen.²⁶

Maar er is ook enige kritiek op de wijze waarop IDLO dit heeft gerealiseerd. De activiteiten zijn niet gecoördineerd met de Afghaanse autoriteiten. Met andere woorden, nergens hebben deze projecten een 'Afghaans gezicht' gekregen. De Afghaanse autoriteiten waren slechts ontvanger van diensten, geen medewerker.

Vertegenwoordigers van de Afghaanse overheid hebben kritiek geleverd op het feit dat niet met hen werd gecoördineerd en dat er weinig rekening is gehouden met overheidsdoelstellingen en prioriteiten.²⁷ De trainingsprogramma's zijn ook alleen gericht op Kabul en het bleek voor geïnteresseerden buiten deze stad moeilijk te zijn om eraan deel te kunnen nemen. Een laatste punt van kritiek was de financiering van de projecten. Juridische hervormingsprojecten kregen slechts twee procent van het gehele budget aan hervormingsprojecten.

Infrastructuur rechtbanken

Het *United Nations Development Programme* (UNDP) en de *Afghan Judicial Reform Commission* hebben in 2003 een overeenkomst gesloten voor de wederopbouw van infrastructuur benodigd voor de juridische sector. Het project duurde twee jaar en was het eerste van enige omvang op dit gebied. Het project richtte zich vooral op de wederopbouw van de gerechtelijke gebouwen. Voordat de reconstructie begon is een analyse gedaan van de staat waarin de bestaande gebouwen verkeerden. Deze analyse werd gepresenteerd in het rapport *The Afghan Judicial System*.²⁸

De conclusies van het onderzoek waren niet mild. Alleen het gebouw waarin het Supreme

FOTO: REUTERS, O. SOBHANI

Het Hoogerechtshof verkeerde in goede staat, maar veel andere Afghaanse rechtsgebouwen hadden in decennia van gewapend conflict forse schade opgelopen

Court zetelde, verkeerde in goede staat. Het gebouw van de *Superior Appeal Court* verkeerde daarentegen in abominabele toestand. En de meeste rechtsgebouwen hadden zoveel schade opgelopen door decennia van gewapend conflict dat er nauwelijks gesproken kon worden van een 'gebouw'.

Verder wordt de rechtspraak nauwelijks ondersteund door moderne technologie. Er is geen communicatie tussen het ministerie van Justitie en de rechtbanken in de provincies en districten. Door de afwezigheid van computers is er tevens nauwelijks sprake van een juridische administratie.

Ook het gebrek aan transportmogelijkheden voor het Openbaar Ministerie en gevangenen die van rechtsgebouw naar detentiefaciliteit moeten reizen en *vice versa* zorgen voor enorme problemen. Er zijn geen voertuigen, noch publiek transport om op tijd te arriveren op een zitting, en ook niet om voorbereidend opsporingsonderzoek te doen, bijvoorbeeld op de plaats delict. Er zijn zelfs gevallen bekend waarbij de gedetineerden per paard en wagen naar de rechtbank werden vervoerd.

Penitentiaire inrichtingen

Na dertig jaar gewapend conflict is het niet verwonderlijk dat het rapport van het *International Committee of the Red Cross* (ICRC) over de staat

van de penitentiaire inrichtingen enigszins negatief was.²⁹ De cellen zijn vaak overbevolkt en slecht onderhouden. Sommige gedetineerden hebben nauwelijks of geen toegang tot buitenlucht, het gevangeniswezen is van slechte kwaliteit en het is onmogelijk om de gevangenen enige vorm van privacy te bieden. Omdat hygiëne niet kan worden gewaarborgd zijn veel gedetineerden ziek. De constructie van de gevangenen is simpel van aard en voorziet alleen in de meest primaire behoeften, zoals de aanwezigheid van schoon water en een functionerend sanitair systeem.³⁰

De vuistregel in veel landen is dat er gemiddeld zo'n anderhalve gedetineerde per honderd inwoners zal zijn.³¹ Als deze regel wordt toegepast op Afghanistan zou er een gevangenenpopulatie zijn van circa 25.000–30.000 man. Het huidige gevangeniswezen is hier echter niet op berekend. Zoals gezegd is er al sprake van overbevolkte gevangenen, terwijl er een beperkte gevangenenpopulatie is.³² Indien er geen actie wordt ondernomen ziet de toekomst er niet rooskleurig uit. Helaas is er tot op heden nog niets veranderd.

Er zijn enkele projecten in gang gezet die de staat van de gevangenen verbeteren, maar dit zijn veelal lokale, niet gecoördineerde projecten. Met uitzondering van enkele projecten van humanitaire hulpverleningsorganisaties is de UNODC de enige organisatie die hervormingen doorvoert in de sector van penitentiaire inrichtingen.³³

Concluderend kunnen we stellen dat de staat van de justitiële infrastructuur in Afghanistan erbarmelijk is naar de maatstaven van mensenrechtelijke principes.³⁴ De meerderheid van de penitentiaire inrichtingen moet volledig worden herbouwd. Hoewel er reconstructiewerkzaamheden zijn gestart, stemmen de immense taken die er op districtsniveau nog liggen te wachten somber, te meer nu de veiligheidsituatie uitermate fragiel is in de meeste districten.

De Afghaanse politie

Het politieapparaat wordt in de regel beschouwd als het belangrijkste instrument van de staat om orde en veiligheid te leveren³⁵ en burgers het gevoel te geven dat zij worden beschermd.³⁶ Daar waar het Afghaanse leger nog een redelijke reputatie heeft, wordt de Afghaanse politie gezien als corrupt en incompetent. Dit is volgens een onderzoek voornamelijk te wijten aan het ontbreken van 'discipline, formeel beleid en procedures, faciliteiten, uitrusting, uniformen en vertrouwen van de bevolking'.³⁷

FOTO AVDD, A. SCHOOR

Het politieapparaat is een cruciale factor in de wederopbouw van Afghanistan

Duitsland is *lead nation* bij het hervormen van de Afghaanse politie. Onder Duits leiderschap zijn inmiddels zeven politieacademies en trainingscentra heropgebouwd. Duitsland heeft samen met de door de VS geleide *Combined Security Transition Command Afghanistan* (CSTC-A) meer dan 40.000 politieambtenaren opgeleid. CSTC-A legt in de politietrainingen een sterke nadruk op contraterrorisme-tactieken, wat niet vreemd is nu de VS in Afghanistan ook de contraterrorisme-operatie *Operation Enduring Freedom* heeft lopen.

Omdat vrij snel duidelijk werd dat de initiële training haar vruchten niet snel afwierp, werd het *Focused District Development*-programma gestart, tezamen met administratieve verbeteringen, zoals een elektronische database van

het politiepersoneel met daaraan gekoppeld een salarissysteem. Zodoende kon men corruptie binnen de gelederen van de politie zoveel mogelijk terugdringen. Inmiddels zijn deze activiteiten van CSTC-A overgenomen door de *NATO Training Mission-Afghanistan*.

Het politieapparaat is een cruciale factor in de wederopbouw van Afghanistan. Dat besef is er ook bij de Taliban: alleen al tussen 2007 en 2009 zijn er meer dan 1504 politiefunctionarissen gedood.³⁸ Een ander risico is de aanhoudende corruptie van de politie, waardoor er nog een lange weg te gaan is voordat die het vertrouwen van de burgerbevolking terug zal kunnen winnen.

In juni 2009 had de politie een personeelssterkte van 87.000 man. Hoewel het hervormingsproces op dit gebied tamelijk traag en moeizaam is geweest, zijn de activiteiten van CSTC-A veelbelovend. Er is hoop dat dit proces succes zal hebben. Daarnaast is in 2008 EUPOL van start gegaan, gericht op het monitoren, mentoren, adviseren en trainen van personeel werkzaam op het strategisch niveau. EUPOL heeft echter geen afdoende beveiligingsmaatregelen getroffen om op operationeel niveau te kunnen werken en is daarom vaak aangewezen op ondersteuning vanuit de *Provincial Reconstruction Teams* van ISAF. Nederland ondersteunt EUPOL sinds 2008 met drie functionarissen in Kandahar en Kabul.³⁹

Codificering van het recht

Lead nation Italië heeft IDLO opgedragen om alle Afghaanse wetteksten en juridische documentatie te verzamelen. Dit project heeft geresulteerd in een collectie van meer dan 2.400 teksten in het Dari en het Pashtu, en 100 in de Engelse taal, van de periode 1921 tot heden. De verzameling vertegenwoordigt het overgrote deel van het Afghaanse recht van de vorige eeuw. IDLO heeft in oktober 2003 de gehele collectie gedigitaliseerd en op internet gepubliceerd.⁴⁰

Met betrekking tot de informele juridische sector heeft Italië een aantal modules opgezet om de fundamentele mensenrechtelijke principes

in eenvoudige taal aan de bevolking uit te leggen. De modules werden verspreid met hulp van religieuze autoriteiten, ambtenaren van justitie, stamhoofden, en via radio-uitzendingen en scholen.

De Afghaanse overheid is partij bij de belangrijkste mensenrechtenverdragen en zal deze implementeren in haar nationale wetgeving. De grondwet, het strafrecht, burgerlijk en commercieel recht bevatten al veel van deze mensenrechten. Daarnaast bevatten ze sociale en cultuurrechten.⁴¹

Tegenslagen

De implementatie van mensenrechtelijke principes gaat niet altijd zonder tegenslag. In maart 2009 stelde president Hamid Karzai een sharia wettekst vast die de vrijheid van beweging van vrouwen ernstig aan banden legde: vrouwen werd het uitsluitend toegestaan hun huis te verlaten met instemming van hun echtgenoot. Een ander recent voorbeeld is een wetsvoorstel dat de echtelijke verkrachting legaliseert.

Dergelijke wetsvoorstellen hebben voor internationale verontwaardiging gezorgd en twijfel veroorzaakt of de hulp aan Afghanistan nog wel de juiste weg naar vooruitgang is. Kortom, er zijn nog veel uitdagingen aan te gaan, waaronder het incorporeren van internationale mensenrechten in het Afghaanse recht en in alle lagen van de juridische sector.

Hervorming van de informele juridische sector

Uitdagingen

Ondanks decennia van gewapend conflict in Afghanistan, waarbij de overheidssystemen en instituten volledig waren verwoest, ontbrak het niet aan een bepaalde vorm van ordening en bestuur. Het traditionele netwerk in de Afghaanse gemeenschap, dat al eeuwen bestaat, bleef intact en gaf de Afghaanse burger een vorm van autonoom lokaal bestuur. Het systeem wijkt sterk af van de westerse wijze van bestuur en inrichting van bestuurlijke instituten. De informele juridische structuren bevatten

Juridische onderwerpen waarin het wettelijke systeem niet voorziet, worden opgelost door het toepassen van sharia-wetgeving. In dergelijke zaken wordt beslist door de ulama, wiens uitspraken tamelijk arbitrair zijn, met als kenmerk extreem zware straffen. De ulama mag niet in strafrechtelijke onderwerpen beslissen, maar de praktijk wijst anders uit.

In een uitspraak van een lokale Afghaanse jirga in de provincie Balkh werd een universiteitsstudent ter dood veroordeeld vanwege het downloaden van een artikel dat als 'godslasterend' werd beoordeeld. Het direct daaropvolgende vonnis nam slechts drie minuten in beslag. Een dergelijke rechtsgang wordt in veel andere landen beschouwd als strijdig met de mensenrechtelijke basisbeginselen.

(Bron: The Independent, 'Sentenced to death: Afghan who dared to read about women's rights', 31 januari 2008)

een breed scala aan normen en gebruiken, die in veel gevallen ongeschreven zijn en die in de loop der tijd wijzigen. Naast het *Pashtunwali*, het informele normensysteem van de Pathanen, zijn er nog zo'n dertig andere bevolkingsgroepen in Afghanistan die elk hun eigen lokale juridische structuur kennen.⁴² De overeenkomst van Bonner kent het bestaan van de informele sector, maar stelt dat het systeem niet mag worden toegepast indien het inconsistent is met de bepalingen van de grondwet uit 1964 of wanneer het in strijd is met internationaal verdragsrechtelijke verplichtingen.

De *jirga* (Dari) of *shura* (Pashtu) is de drijvende factor van het informele systeem. Jirga's kunnen bestaan uit 20 tot zelfs 65 leden, afhankelijk van het aantal vertegenwoordigde dorpen. Het aantal dorpen dat een jirga vertegenwoordigt loopt uiteen van één tot 26.⁴³ De leden van de jirga worden gekozen via vage verkiezingsregels. De leden ontvangen geen geldelijke vergoeding voor hun werk in de jirga.

Groot draagvlak bij de bevolking

Het merendeel van de geschillen waarover de jirga's uitspraak doen betreft civielrechtelijke

In maart 2009 stelde Hamid Karzai een sharia-wetstekst vast die de bewegingsvrijheid van vrouwen ernstig aan banden legt en echtelijke verkrachting legaliseert

onderwerpen. Slechts in enkele gevallen wordt om een strafrechtelijke uitspraak verzocht. Het aantal geschillen dat de jirga's beslechten betreft meer dan 80 procent van het totaal aan geschillen.⁴⁴

De jirga's bedienen zich van lokale gebruiken en van de sharia als rechtsbron. De uitspraak is bindend voor de partijen. Bij weigering om uitvoering te geven aan de uitspraak wordt druk uitgeoefend door de lokale gemeenschap of kan zelfs de lokale politie worden verzocht bijstand te leveren. De Afghanen prijzen het systeem vanwege zijn 'rechtvaardigheidsgehalte'. Men verkiest graag het informele systeem boven overheidsrechtspraak, aangezien die als zeer corrupt wordt ervaren.

Er is ook een nadeel aan het informele systeem: er is geen eenvormigheid (*stare decisis*) in uitspraak. Ook in westerse rechtsstelsels hebben rechterlijke beslissingen geen absolute precedentwerking. Ze zijn alleen richtinggevend. Het informele systeem wordt soms als inconsistent ervaren. Uitspraken worden niet gepubliceerd, noch vastgelegd, waardoor de jirga's moeilijk kunnen teruggrijpen op gelijksoortige geschillen en uitspraken.

Zoals gezegd wordt er in een aantal gevallen uitspraak gedaan in strafrechtelijke aangelegen-

heden. Straffen, zoals detentie, zijn echter voorbehouden aan de overheid. Dit is ook vastgelegd bij wet. In gevallen waarbij de jirga zich bezighoudt met het strafrecht is dit in strijd met de principiële mensenrechten én met het Afghaanse recht.

Integratie formele en informele rechtspraak?

Het bestaan van het informele recht is een realiteit die een aanzienlijke invloed heeft op het leven van de Afghaanse samenleving. Door het informele recht te accepteren als een rechtsbron en het als zodanig te reguleren in het Afghaanse recht, blijft het controleerbaar en wordt het risico beperkt dat het informele recht mensenrechten doorkruist. Het internationale verdrag voor burgerlijk- en publiekrechtelijke rechten voorziet ook in deze mogelijkheid. Het stelt in artikel 2 dat:

*where not provided for by existing legislative or other measures, each State Party to the present Covenant undertakes to take the necessary steps [...] to adopt such law or other measures as may be necessary to give effect to the rights recognised in the present Covenant.*⁴⁵

Men zou een vergissing begaan om het informele systeem volledig af te schaffen. Vooral in post-conflictgebieden, waar formele systemen zijn weggevaagd of opgehouden zijn te functioneren hebben informele systemen die taken overgenomen. Deze zijn cruciaal om enige vorm van een rechtsstaat te kunnen garanderen. Zij nemen een belangrijke plaats in het juridische systeem in, en daarbuiten. Ze voorkomen en verminderen verdere conflicten wanneer ze als forum fungeren voor onderhandelingen en *mediation*. Een formeel systeem – waarin duidelijker een verliezende en winnende partij aanwezig zal zijn – is dan minder te prefereren.

Nieuwe strategie nodig

Zoals gezegd beschouwt de bevolking het Afghaanse informele juridische systeem als minder corrupt dan het overheidssysteem. De samenleving heeft meer vertrouwen in het informele dan het formele systeem.⁴⁶

Realistisch beschouwd duurt het nog wel twee decennia voordat de formele juridische sector volledig functioneert. In de tussentijd is het informele systeem een acceptabel alternatief.

De wijze waarop de uiteindelijke overgang van een informeel systeem naar het formele systeem zou worden vormgegeven was in 2005 nog niet duidelijk. Het *Justice for all*-document bood hiervoor nog geen concrete plannen, maar duidde wel op het belang dat de informele sector uiteindelijk zou moeten uitfaseren. Het *Afghanistan Human Development Report* van 2007 van het United Nations Development Programme omarmt de situatie waarin beide systemen blijven bestaan en is zelfs van mening dat beide systemen zich separaat verder kunnen ontwikkelen. Ook het *United States Institute for Peace* huldigt een dergelijk opvatting.⁴⁷

In de toekomst is het wellicht raadzaam om nieuwe strategieën te ontwerpen die de voordelen van het informele systeem benutten en gelijktijdig de hervormingen in de formele juridische sector aanmoedigen.

Conclusies

Positieve trends

Het is moeilijk om de effectiviteit te meten van de activiteiten die plaatsvinden op het gebied van hervorming van de Afghaanse rechtsstaat. Een rechtsstaat is immers geen optelsom van een minimum aantal geschoolde rechters en herbouwde rechtbanken. Er is wel een aantal positieve trends waar te nemen: inmiddels zijn er rechters en functioneert een aantal rechtbanken en is het recht grotendeels gecodificeerd en verspreid.

Een volledige integratie van het traditionele informele systeem met zijn sharia-recht in het Afghaanse juridische bestel blijft een uitdaging.

FOTO AVDD, A. SCHOOR

Patrouille naar een politiepost, waar het PRT instructies geeft in wapenonderhoud aan Afghaanse agenten. Het afschaffen van het informele juridische systeem zou een vergissing zijn

Het afschaffen van het informele systeem zou een vergissing zijn, nu het een belangrijke rol heeft te vervullen in kleine, niet-strafrechtelijk zaken, vooral in de rurale gebieden van Afghanistan.

Proces van lange adem

De ontwikkeling van een rechtsstaat is een langdurig maar noodzakelijk proces. Zonder rechtsstaat is er geen legitieme overheid die op de steun van de Afghaanse bevolking kan rekenen. Indien de burgerbevolking het *centre of gravity* in een counterinsurgency is, mag de rule of law niet ontbreken. Het terugtrekken van de Nederlandse PRT's, die met civiele juridische experts de ontwikkeling van de rechtsstaat ondersteunden,⁴⁸ zal hopelijk worden opgevangen door de opvolgers van Nederland in Afghanistan.

In de toekomst zal er wellicht meer aandacht moeten worden geschonken aan het ontwikkelen van expertise binnen de Nederlandse krijgsmacht zoals dat thans het geval is binnen de Amerikaanse krijgsmacht. Wellicht dat op die manier een verdere bijdrage kan worden geleverd op het gebied van rule of law. ■

NOTEN

- 1 P. Zelikow ed., *The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States Report*, 21 augustus 2004, p. 66 e.v.
- 2 Kamerbrief betreffende Artikel 100 inzake de Nederlandse bijdrage aan ISAF na 1 augustus 2008, 27925, nr. 264, 30 november 2007.
- 3 Peace Research Institute Oslo (PRIO), *A comprehensive study of civil war*.
- 4 US Army and Marine Corps, *FM3-24*.
- 5 V. Tasikas, T.B. Nachbar, C.R. Oleszycki, red., *Rule of Law Handbook: A Practitioner's Guide for Judge Advocates*, Center for Law and Military Operations, Charlottesville, 2007.
- 6 Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *OECD DAC Handbook on Security System Reform*, 2007, p. 20.
- 7 RAND, National Defense Research Institute, *Counterinsurgency in Afghanistan*, 2008, p. 20.
- 8 *Building on Success*, The London Conference on Afghanistan, The Afghan Compact, 13 January - 1 February 2006.
- 9 *Islamic Republic of Afghanistan Afghanistan National Development Strategy 1387-1391 (2008-2013), A Strategy for Security, Governance, Economic Growth & Poverty Reduction*.
- 10 *Bonn Agreement (Agreement on Provisional Arrangement in Afghanistan pending the Re-Establishment of Permanent Government Institutions)*, UN Doc S/2001/1154, 5 december 2001. Artikel II (2) stelt: 'The Interim Administration shall establish, with the assistance of the United Nations, a Judicial Commission to rebuild the domestic justice system in accordance with Islamic principles, international standards, the rule of law and Afghan legal traditions'.
- 11 International Commission of Jurists, *Afghanistan's Legal System and its Compatibility with International Human Rights Standards*, Final Report, 2002.
- 12 De Hanafi-school is één van de vier stromingen in het Soenitische (islamitische) recht. De andere drie zijn Shafi'i, Maliki en Hanbali.
- 13 B. Rubin, *The fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, New Haven, Yale University Press, 1995, p. 39.
- 14 De Sovjet-Unie steunde Afghanistan al sinds 1919, om het verzet tegen de Engelse bezetting te financieren.
- 15 J.L. Hovens, *To Serve and to Protect? Het onvoltooide debat over het Afghaanse politiebestedel*, Researchprogramma Krijgsmachtwetenschappen, Project Operaties in Afghanistan (ISAF), Nederlandse Defensie Academie, 2009, p. 14.
- 16 Commission on Human Rights, Fifty-first session, *Final Report on the situation of human rights in Afghanistan submitted by mr. F. Ermacora, Special Rapporteur, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/84, E/CN.4/1995/64*, 20 januari 1995 en Commission on Human Rights, Fifty-Ninth session, *Interim report on the situation of human rights in Afghanistan prepared by the Special Rapporteur of the Commission on Human Rights in accordance with Commission resolution 1994/84 and Economic and Social Council decision 1994/268, A/49/650*, 8 november 1994.
- 17 United Nations Security Council Resolution 1746(2007), S/RES/1746, 23 maart 2007, paragraaf 13.
- 18 M.C. Bassiouni, D. Rothernberg, *An assessment of justice sector and rule of law reform in afghanistan and the need for a comprehensive plan*, 10, 13 (2007).
- 19 Islamic Republic of Afghanistan, Ministry of Justice, National Justice Program: Rome Conference Follow-Up 1 (2008).
- 20 Rome Conference on Justice and Rule of Law in Afghanistan, Chairs Conclusions, 2-3 juli 2007.
- 21 Zie IDLO op <http://www.idlo.int> voor meer informatie over hun projecten.
- 22 VN Algemene Vergadering, Human Rights Council, A/HRC/4/98, 5 maart 2007.
- 23 M. Bathia, K. Lanigan, Ph. Wilkinson, Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU), *Minimal Investments, Minimal Results: The Failure of Security Policy in Afghanistan*, juni 2004, p. 18.
- 24 Th. Axworthy, The Star, *Making the mission work*, 2 maart 2008, www.thestar.com/comment/article/308300.
- 25 Center for Policy and Human Development, *Afghanistan Human Development Report 2007*, p. 69.
- 26 Center for Policy and Human Development, *Afghanistan Human Development Report 2007*, p. 71.
- 27 M. Sedra, *Security Sector Reform in Afghanistan – A Continued March towards Implementation*, Research Paper no. 22, NATO Defence College, juli-augustus 2005.
- 28 *The Afghan Judicial System under Review*, Italian Justice Project, 2003.
- 29 The International Committee of the Red Cross, *The provincial prisons of Afghanistan, Technical assessment and recommendations regarding the state of the premises and of the water and sanitation infrastructure*, december 2005.
- 30 The International Committee of the Red Cross, *The provincial prisons of Afghanistan, Technical assessment and recommendations regarding the state of the premises and of the water and sanitation infrastructure*, december 2005, p. 1.
- 31 United Nations Office on Drugs and Crime, *Compendium of United Nations standards and norms in crime prevention and criminal justice*, New York, 2006. Voor statistieken: King's College London, International Centre for Prison Studies, *World Prison Population List*, achtste editie, januari 2009.
- 32 De VN Human Rights Council schatte de gevangenenpopulatie in 2006 op 9357 personen, VN Algemene Vergadering, Human Rights Council, A/HRC/4/98, 5 maart 2007, p. 13.
- 33 United Nations Office on Drugs and Crime, *AFG/R87 – Prison System Reforms in Afghanistan*, januari 2005 – maart 2011.
- 34 International Committee of the Red Cross, *The Provincial Prisons of Afghanistan*, december 2005.
- 35 J.L. Hovens, *To Serve and to Protect? Het onvoltooide debat over het Afghaanse politiebestedel*, Researchprogramma Krijgsmachtwetenschappen, Project Operaties in Afghanistan (ISAF), Nederlandse Defensie Academie, 2009, p. 18.
- 36 Organisation for Economic Co-operation and Development, *The OECD DAC Handbook on Security Sector Reform (SSR)*, 2007, p. 163.
- 37 J.L. Hovens, *To Serve and to Protect? Het onvoltooide debat over het Afghaanse politiebestedel*, Researchprogramma Krijgsmachtwetenschappen, Project Operaties in Afghanistan (ISAF), Nederlandse Defensie Academie, 2009, p. 15.
- 38 Rueters, *Factbox-Afghan National Security Forces*, 27 februari 2009.
- 39 J.L. Hovens, *To Serve and to Protect? Het onvoltooide debat over het Afghaanse politiebestedel*, Researchprogramma Krijgsmachtwetenschappen, Project Operaties in Afghanistan (ISAF), Nederlandse Defensie Academie, 2009, p. 33.
- 40 Zie: <http://www.asianlii.org/af/legis/laws>.
- 41 Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, *Rule of Law in Armed Conflict Project*.
- 42 Pathanen (42%), Tadzjijken (27%), Hazara (9%), Oezbeken (9%), Almak (4%), Turkmene (3%), Beloetjzen (2%), Nuristani en Kirgiezen, CIA World Factbook, www.cia.gov.
- 43 USAID, *Afghanistan Rule of Law Project*, 30 april 2005, p. 8.
- 44 Center for Human Development, *Afghanistan Human Development Report 2007*, p. 119.
- 45 International Covenant on Civil and Political Rights, 16 december 1966.
- 46 United States Institute of Peace, *Relations Between State and Non-State Justice System in Afghanistan*.
- 47 L. Toorney, J.A. Their, United Institute of Peace, *Bridging Modernity and Tradition: Rule and Search for Justice in Afghanistan*, oktober 2007, p. 2.
- 48 Ter illustratie: USAID, *Uruzgan PRT Distributes Legal Awareness Materials*, 29 september 2009.

VN en cholera

L. Polman

Waren het Nepalese blauwhelmen die cholera naar Haïti brachten? De cholera-variant die er dood en verderf zaait stamt uit Zuid-Azië. Omwonenden van de Nepalese militaire basis in de Artibonite-vallei bevestigden dat ze menselijke uitwerpselen uit een overstromende septische tank de dorpsrivier in zagen stromen en uit een of andere gebarsten Nepalese pijpleiding lekte nog meer zwarte derrie het kamp uit. De stank aan de achterzijde van het kamp was al veel langer niet te harden, zeggen de mensen. Ze waren al opgehouden met drinken uit dat deel van de rivier en haalden hun water verder stroomopwaarts.

Meer dan 1100 doden en tienduizenden zieken later is in heel Haïti de bevolking tegen de VN opgestaan. Vijf weken lang weigerde de VN onderzoek naar de bron van de cholera te doen. 'Daar kom je toch nooit precies achter', zeiden ze. Maar VN-artsen hadden de Nepalese soldaten in de Artibonite wel onderzocht en geen van hen was ziek. Dat overtuigde de Haïtianen niet: driekwart van alle dragers van cholera heeft zelf geen symptomen. Dat de laatste Nepalese troepenrotatie afgelopen oktober plaatsvond, na een zomer vol cholera-uitbarstinkjes in Nepal, was voor de *World Health Organization*, een VN-orgaan, ook al geen reden om nader onderzoek te plegen.

De bacterie rukte intussen van de Artibonite op naar de hoofdstad Port-au-Prince. Daar bivakkeren sinds de aardbeving in januari ruim een miljoen mensen hutje mutje onder stukken zeil, de meesten zonder stromend water of latrines. Smerige drab sijpelt de open stadsvriolen in. Toen demonstraties tegen de VN steeds gewelddadiger werden en demonstranten zich ook tegen andere buitenlandse hulpverleners keerden, zwichtte de VN. Ze gaan nader onderzoek doen. Knarsetandend, want de resultaten kunnen wereldwijd heel vervelende gevolgen hebben. Of Nepal ooit nog in VN-dienst wil is bijvoorbeeld maar de vraag. Nepal voelt zich diep in de nationale militaire eer aangetast. Sinds 1958 dienden 80.000 Gurkha's in VN-vredesmissies.

Op dit moment zijn het er 3700 in dertien missies, tot de laatste man gekeurd en in puike conditie. Nooit en nergens hebben de Gurkha's cholera of ander smerigs rondgestrooid en de suggestie dat dat in Haïti nu wel gebeurt, is kwaadaardig en op niets gebaseerd, zegt Nepal. Gaan de Gurkha's weg als een 'kwaadaardige' laboratoriumuitslag uitwijst dat zij de cholera-bron zijn? Of wachten de Haïtianen daar niet op en smijten ze de Gurkha's het land uit?

En wat gaan Nepals buurlanden India, Pakistan en Bangladesh doen? En andersom: wat doen de bevolkingen van gebieden waar Aziatische blauwhelmen dienen? India, Pakistan en Bangladesh zijn de grootste troepenleveranciers van de VN: 30 procent van alle blauwhelmen komt uit één van die drie landen. Worden ze voortaan gewantrouwd als potentiële cholera dragers? Zijn het potentiële cholera dragers? VN-vredesmissies kampen toch al met problemen als het gaat om vertrouwen bij lokale bevolkingen. Blauwhelmen worden beschuldigd van systematische verkrachtingen (in Sierra Leone, Soedan, Congo), medeplichtigheid aan genocide (Kosovo en voormalig Joegoslavië), steun aan verkrachters en moordenaars (Congo), smokkel (Congo) en van drankmisbruik, zwarte markthandel en het verspreiden van aids (overal en nergens).

De VN-missie in Haïti is de vijfde sinds 1993. VN-militairen hebben in die jaren levensgered bij overstromingen en criminele bendes onschadelijk gemaakt. Ze hebben in die jaren ook ongewapende demonstranten doodgeschoten, dodelijke verkeersongelukken veroorzaakt en minderjarige meisjes seksueel misbruikt in ruil voor eten. Een hele eenheid van 114 blauwhelmen uit Sri Lanka is ervoor naar huis gestuurd.

Aan de poorten van de hoofdstedelijke cholera-kliniek van Artsen zonder Grenzen rammelen roerige mensenmassa's. Niet omdat ze ziek zijn, maar omdat ze hopen op werk. Veel andere baantjes dan zieken aan het infuus prikken zijn er niet. ■

‘Executive command’

dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der mariniers*

De afgelopen weken heb ik het genoeg gehad om wat langer van gedachten te wisselen met generaal Sir Rupert Smith. Die gesprekken gingen natuurlijk over de *wars amongst the people*, maar ook over het type leiderschap dat in dit soort conflicten nodig is. De stelling die ik aan de generaal heb voorgelegd is dat de *opdrachtgerichte* bevelvoering (*mission command*) in toenemende mate zal worden aangevuld (en mogelijk vervangen) door een *uitvoeringsgerichte* bevelvoering (*executive command*).

Vuile handen maken een vuile vrede

Bij de opdrachtgerichte bevelvoering ligt de nadruk op de opdracht, op het ‘wat’ dat gedaan moet worden, niet op het ‘hoe’; de strategie om die opdracht te realiseren. De opdracht wordt verstrekt door de commandant. Vervolgens is het aan de ondercommandanten om een plan te maken hoe die opdracht het best, het meest efficiënt, het snelst enzovoort, kan worden gerealiseerd. De reden voor deze aanpak is dat de leiders in het veld de lokale omstandigheden om kansen te grijpen en bedreigingen af te weren het beste kennen.

De voordelen van de opdrachtgerichte bevelvoering zijn groot: ondergeschikten gaan meedenken met de baas, zij worden een deel van de oplossing, en er is ruimte voor initiatief en ondernemerschap. Het mooie voor de organisatie is dat bij deze leiderschapsstijl de soms abstracte directieven van ‘de top’ worden gekoppeld aan de *buy in* en het *commitment* van de werkvloer om het plan ook gerealiseerd te krijgen. Het is dan ook niet verwonderlijk

dat deze vorm van leiderschap in de meeste westerse krijgsmachten ingang heeft gevonden en zich heeft ontwikkeld tot het belangrijkste leiderschapsmodel.

Toch zal ik betogen dat de opdrachtgerichte bevelvoering als leiderschapsmodel mogelijk minder geschikt is voor de crises van de 21-ste eeuw. Dat heeft niets te maken met operationele effectiviteit maar alles met de Europese manier van toepassing van militaire macht, *the European way of war*. Dit wordt mijns inziens veroorzaakt door het feit dat we ons er in toenemende mate van bewust worden dat de wijze waarop we een crisis beheersen, de wijze waarop we een land wederopbouwen, grotendeels bepalend zijn voor de uitkomst van de missie.

In Afghanistan is dit besef dat de wijze waarop de vrede wordt gewonnen grotendeels het succes van de missie bepaalt voor het eerst geoperationaliseerd door generaal Stanley McChrystal. Hij heeft die opvatting vertaald in ‘Counterinsurgency Guidelines’. In deze richtlijnen wordt niet aangegeven ‘wat’ gedaan moet worden maar wel ‘hoe’ geopereerd moet worden. Voor generaal McChrystal is de opdracht: *‘protecting the people’*. En hij draagt zijn eenheden op *to partner* met de *Afghan National Security Forces* en *‘[to] live, eat, and train together, plan and operate together, depend on another and hold each other accountable (...) and treat them as equal partners in success’*.

De richtlijnen van generaal McChrystal zijn vervolgens door generaal David Petraeus aangepast en ingekort, maar de praktische toepasbaarheid van richtlijnen *how to execute the operation* is onverkort groot. Enkele voorbeelden: ‘Walk.

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matsers en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

Stop by, don't drive by. Patrol on foot whenever possible and engage the population. Take off your sunglasses. Situational awareness can only be gained by interacting face-to-face, not separated by ballistic glass or Oakleys.' 'Live among the people. We can't commute to the fight.' 'Money is ammunition; don't put it in the wrong hands. How we spend is often more important than how much we spend'. Kortom, heel gerichte aanwijzingen die niet vastleggen wat gedaan moet worden maar wel hoe de militaire operatie moet worden uitgevoerd en hoe militairen zich moeten gedragen.

'Strategy follows context'

Een bekend adagium uit de organisatietheorie is dat *structure follows strategy* (Alfred Chandler); de strategie van een organisatie of bedrijf is bepalend voor de structuur van het bedrijf, het 'harkje' volgt op het vaststellen van de opdracht, niet andersom. De valkuil voor een krijgsmacht is natuurlijk dat we dit adagium omdraaien: we doen waar we, gegeven onze organisatie en ongeacht de omgeving, goed in zijn. Het lijkt er dan op alsof de strategie in isolatie, los van haar context, kan worden vastgesteld.

De grootste verandering is wellicht dat die context zoveel belangrijker is geworden. Ten eerste is bij een *comprehensive approach* de inbedding van militair optreden meer diplomatiek en civiel dan militair, en is de marge voor en de tolerantie van militaire fouten gering. Ten tweede zijn, als gevolg van de aanwezigheid van media, internet enzovoort, de details van de militaire operatie bekend en openbaar. Het kan niet anders dan dat in deze context fouten moeten worden geminimaliseerd. Dat wat we mogelijk kunnen doen, is voor het grootste deel afhankelijk van de context waarin we opereren. Met andere woorden: *strategy follows context*.

Het nadeel van de opdrachtgerichte bevelvoering is dan ook het finaliteitsdenken, het denken in *end states*. Het maakt niet uit hoe iets geregeld wordt, als het maar geregeld wordt. Met als gevaar dat het doel de middelen heiligt. Bij de uitvoeringsgerichte bevelvoering

zijn het de procesbeperkingen die de finaliteit bepalen: het proces wordt het product.

De 'Counterinsurgency Guidelines' zoals die van kracht zijn in Afghanistan zijn dan ook een teken aan de wand. Generaal Petraeus schrijft: *'we must continue our efforts to reduce civilian casualties to an absolute minimum'*. De reden hiervoor is dat de tolerantie van *collateral damage* tot een absoluut minimum is afgenomen. Het feit dat de Duitsers een tankauto bij Kunduz bombardeerden heeft zeer ingrijpende operationele en politieke gevolgen gehad, zowel in Afghanistan als Duitsland. De *bottom line* is dat een krijgsmacht zich dergelijke vergissingen niet kan veroorloven omdat deze de legitimiteit van de gehele operatie ondergraven. Hoe kun je iemand de weder-

Bij het denken in 'end states'
dreigt het gevaar dat het doel
de middelen heiligt...

opbouw van je huis toevertrouwen als bij die onderneming de burens worden gedood? Het probleem is dat dergelijke fouten een schaduw over de toekomst werpen: een duurzame vrede verdraagt dergelijke fouten niet.

De *nature of war* mag dan als onveranderlijk worden beschouwd, de omstandigheden waaronder militairen worden ingezet en de richtlijnen waarmee militaire macht wordt aangewend, zijn wel degelijk aan grote verandering onderhevig. Onze eerste opdracht is dan ook om de context te begrijpen en dáár de missie uit af te leiden, en niet op een opdracht te wachten en vervolgens een recht lijntje te trekken van *ist* naar *soll*. Daar waar bij de opdrachtgerichte bevelvoering de vrijheid van de ondercommandant lag in het bepalen van het 'hoe', ligt de vrijheid bij de uitvoeringsgerichte bevelvoering bij de bepaling van het 'wat'. Bepaal zelf wat gedaan moet worden, maar houdt je bij de uitvoering van je taak aan de richtlijnen van hogerhand. En dat is, aldus generaal Smith, een *'revolution in military command'*. ■

Een haven te ver

De Britse expeditie naar de Schelde van 1809

Door Victor Enthoven (red.)

Nijmegen (Vantilt) 2009

ISBN 9789460040344

368 blz.

€ 24,95

De krijgsgeschiedenis van Zeeland zit in de lift. Vooral operaties uit de Tweede Wereldoorlog krijgen de laatste jaren meer aandacht. Dat blijkt onder meer uit de recente onthulling van verscheidene oorlogsmonumenten (in Domburg in november 2007, nabij Lewedorp in mei 2010 en in Westkapelle in juli 2010), de bouw en opening van een gloednieuw oorlogsmuseum (in Nieuwdorp in oktober 2009), en de gestage groei van door Defensie (in het bijzonder het Nederlands Instituut voor Militaire Historie) georganiseerde battlefielddtours naar Zeeland. Door de strategische ligging van dit gebied, met Walcheren als poortwachter van Antwerpen aan de monding van de Schelde, was Zeeland echter al veel vaker het toneel van internationale strijd. Zo ook in de Bataafs-Franse Tijd (1795-1813). Alleen zijn de toen uitgevoerde operaties nog nauwelijks bestudeerd. Maar ook daarin komt verandering.

Dure afrekening

Met de publicatie van *Een haven te ver* is een wezenlijke stap in de goede richting gezet. In deze bundel geven in totaal acht auteurs hun visie op verschillende aspecten van de in 1809 uitgevoerde Britse expeditie naar de Schelde. Die expeditie

was enerzijds opgezet om de Britse coalitiegenoot Oostenrijk te steunen in zijn strijd op het continent tegen Frankrijk. Anderzijds diende zij om een mogelijke invasie van Groot-Brittannië door een Franse oorlogsvloot vanuit Antwerpen vroegtijdig de kop in te drukken. De voormalige Republiek der Verenigde Nederlanden vocht mee aan Franse kant, na de omwenteling in 1795 eerst als Bataafse Republiek en vanaf 1806 als Koninkrijk Holland. Voor dat bondgenootschap kreeg Nederland op den duur een forse rekening gepresenteerd. De strijd ter beteugeling van de Franse expansie werd door de Britten ditmaal niet op zee (slag bij Trafalgar in 1805) maar op de Zeeuwse oevers van de Schelde uitgevochten. Vooral de belangrijkste havenstad van Walcheren, Vlissingen, werd het kind van de (af)rekening.

De Britse operatie begon stormachtig, met een landing op Walcheren bij Breezand op 30 juli en een op Zuid-Beveland bij Kattendijke op 1 augustus. Beide gebieden werden in een paar dagen tijd onder de voet gelopen. Alleen Vlissingen hield langer stand. Van die stad was door de Fransen een ware vesting gemaakt, volgens Napoleon Bonaparte zelfs een onneembare. De Britten wisten

Vlissingen zowel aan land- als zeezijde af te grendelen en bestookten de stad op 13 en 14 augustus met kanonskogels en Congreve-raketten. Het belegeringsgeschut aan de wal en de raketinstallaties op de kanonneerboten deden hun vernietigende werk. Vlissingen veranderde in een rokende en brandende puinhoop. Op 15 augustus gaf de Franse garnizoenscommandant generaal Monnet zich met zijn troepen over. Het einddoel van de Britse expeditie, het vernietigen van de Franse oorlogsvloot en scheepsbouw in Antwerpen, kwam nu binnen handbereik. De noodzakelijke vervolgooperatie nam door onenigheid aan de top tussen de marine- en legerleiding, ongunstige weersomstandigheden en ook door getreuzel van de opperbevelhebber Lord Chatham veel tijd in beslag. De Fransen kregen daardoor de mogelijkheid om forse versterkingen aan te voeren en de verdediging van de Schelde verder stroomopwaarts op orde te brengen. Antwerpen bleek, zoals de titel van de bundel ook zeer treffend typeert, een haven te ver. De Britse expeditie raakte in een impasse.

Geen winnaars

Eind augustus trokken de Britten zich terug op Walcheren en wilden dat eiland behouden als bruggenhoofd op het continent ter ondersteuning van bondgenoot Oostenrijk. Ook dit aangepaste plan werd een mislukking. De Britse bezettingsmacht werd het slachtoffer van een met 'Zeeuwse koortsen' aangeduide besmettelijke aandoening. De lokale bevolking bleef er van verschoond. Van de totale Britse expeditie legermacht van 44.000 man werd in een paar maanden tijd

ongeveer veertig procent ziek. Van de 18.000 zieken overleed bijna een kwart. Hoewel nooit met zekerheid is vastgesteld welke besmettelijke ziekte de grote boosdoener is geweest, klinkt de in de bundel aangedragen oplossing dat het om een dodelijke cocktail van verschillende ziektes ging (zoals malaria, dysenterie en tyfus), heel plausibel. In oktober werden de eerste voorbereidingen getroffen om het voor de Britten zo ongezonde eiland toch maar te ontruimen. Op 23 december verlieten de laatste Britse militairen Walcheren en kwam een einde aan de bijna vijf maanden eerder gestarte operatie.

De door Lord Chatham geleide expeditie naar de Schelde van 1809 eindigde in een debacle en kende geen winnaars. De Britten waren er ondanks het aanvankelijke succes toch niets mee opgeschoten. De hele onderneming had hen maar liefst 4000 man gekost. Het is een van de grootste militaire mislukkingen uit de Britse krijgsgeschiedenis. De Fransen hadden weliswaar minder dodelijke slachtoffers te betreuren, maar zagen hun verdediging als een kaartenhuis instorten. Tot afgrijzen van Napoleon was zelfs het onneembare Vlissingen in korte tijd ten onder gegaan. Bij de verdediging van de Scheldemonding hadden Hollandse troepen geen enkele rol van betekenis gespeeld. De Zeeuwse burgerbevolking had zwaar te lijden gehad en Vlissingen was veranderd in een ruïne. Om een soortgelijke snelle instorting van de verdediging in de toekomst te voorkomen, wilde Napoleon Bonaparte meer grip op het door zijn broer Lodewijk bestuurde Koninkrijk Holland. Hij dwong zijn broer afstand

te doen van de troon en lijfde het hele gebied op 1 juli 1810 in bij het Franse keizerrijk. Daarmee betaalde Nederland op korte termijn een wel erg hoge prijs voor de gebrekkige verdediging van Walcheren in 1809.

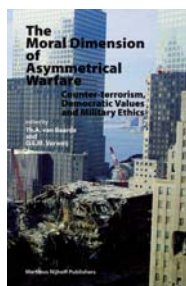
Fraaie uitgave

De Britse expeditie van 1809 is in *Een haven te ver* op een drietal wijzen nader belicht. In het eerste boekdeel met de kernachtige aanduiding 'De expeditie' wordt de tocht bekeken door de ogen van de verschillende betrokken partijen. Het verloop van de expeditie komt hier zodoende in verschillende hoofdstukken aan de orde, maar steeds zonder hinderlijke overlap. Het geografische decor, Walcheren/Zuid-Beveland en de Westerschelde, komt in dit eerste deel van het boek ook goed aan bod in aparte hoofdstukken. In het tweede deel van de bundel, met de wat vagere titel 'Beschouwingen', worden vier deelonderwerpen nader besproken. De ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van de in 1809 door de Britten ingezette Congreve-raketten en de wijze waarop de expeditie in Hollandse en Britse dagbladen werd besproken, vormen de eerste twee hoofdstukken van dit vierluik.

Daarna is er aandacht voor een in 1810 in Londen tentoongesteld panorama van het bombardement van Vlissingen en een hoofdstuk over het herstel van diezelfde stad na het bombardement. Het derde deel van de bundel, aangeduid met 'Bronnen', bestaat uit 'een kleine selectie van 24 documenten, opgenomen met als doel om een overzicht uit de eerste hand te geven van de Britse expeditie naar de Schelde'. Waarom dat nodig is en waarom de redacteur juist deze documenten

heeft uitgekozen, blijft onduidelijk. In een minder zwaar gesubsidieerde uitgave was dit deel (ruim vijftig pagina's overgetypte veelal Engeltalige tekst) waarschijnlijk gesneuveld. Dat aan de bundel, ontstaan uit een gezamenlijk initiatief van de Nederlandse Defensie Academie, het Zeeuws Archief, de Stichting Delta Cultureel en het museum de Vierschaar, een groot aantal subsidiegevers (vooral veel Zeeuwse gemeentes en stichtingen) financieel heeft bijgedragen, blijkt vooral uit de illustraties. Een ongekend groot aantal prachtige kleurrijke afbeeldingen, afkomstig van allerlei binnen- en buitenlandse archieven en musea, is in het boek opgenomen. Een waar genot voor het oog en goed verdeeld over de verschillende hoofdstukken die, ongeacht de onderlinge stijlverschillen, allemaal zeer lezenswaardig zijn. Het enige dat deze zo fraai uitgegeven bundel ontbeert is een deugdelijke index en een overzicht van alle gebruikte bronnen en literatuur. Een grote uitklapbare overzichtskaart van het hele gebied met daarop ingetekend alle besproken operaties uit 1809, zowel over land als over (zee/rivier)water, had dit boek eveneens verdiend.

Drs. M.A. van Alphen, NIMH

The Moral Dimension of Asymmetrical Warfare

Counter-terrorism, Democratic Values and Military Ethics

Door Th. A. van Baarda en D. E. M. Verweij (red.)

Leiden (Martinus Nijhoff Publishers) 2009

536 blz.

ISBN 9789004171299

€ 140,-

De bundel *The Moral Dimension of Asymmetrical Warfare* is de weerslag van een conferentie die in oktober 2006 in Amsterdam plaatsvond onder auspiciën van de Nederlandse Defensie Academie en het ministerie van Defensie. Aan deze conferentie namen 125 deskundigen deel uit in totaal 27 verschillende landen. Een substantieel deel van de bijdragen is nu gebundeld onder redactie van de organisatoren, dr. Ted van Baarda en prof. dr. Desiree Verweij. Het verbindende element tussen de artikelen is *asymmetrical warfare*. Dit begrip is breed geïnterpreteerd, wat blijkt uit het uiteenlopende karakter van de bijdragen. Dat maakt het boek zeker interessant, hoewel ik betreur dat er geen plaats is ingeruimd voor een analyse van het begrip *asymmetrical warfare* in engere zin, want ik ben van mening dat daar nog maar weinig over bekend is. Het boek omvat negen delen met elk een specifiek aspect, voorafgegaan door een inleiding. Het eerste deel gaat over de rol van supermachten in asymmetrische conflicten. De gedeelde conclusie van de twee hoofdstukken van dit deel is dat er nog veel denkwerk verricht moet worden om een kwalitatieve en kwantitatieve oplossing te vinden hoe een modern militair over-

wicht beslissend tot gelding te kunnen brengen. Deel twee gaat nader in op de rechtvaardige oorlog. Een belangrijke vraag wordt in de vier hoofdstukken evenwel niet gesteld, noch beantwoord: welke regels zijn van toepassing op en in een oorlog waarin de enige regel lijkt te zijn dat er geen regels zijn? Deel drie gaat over leiderschap en het dragen van verantwoordelijkheid en de bereidheid verantwoording af te leggen. In een viertal hoofdstukken komt deze problematiek op indringende wijze aan de orde. Met name het afleggen van verantwoording blijkt moeilijk, vooral in de hogere rangen. Het hoofdstuk 'Senior leaders have dirty hands' zou elke hoofd- en opperofficier daarom moeten lezen.

In deel vier komt het perspectief van de soldaten aan bod, in dit geval Israëliërs. Het schetst de problemen waarmee zij worden geconfronteerd in de Intifada. Openheid is daarbij niet vanzelfsprekend, maar blijkt wel een positieve invloed te hebben op het morele gehalte van de manier van oorlogvoeren. Deel vijf van de bundel geeft een aantal invalshoeken hoe de morele vorming van militairen inhoud kan krijgen. In vier hoofdstukken komen respectievelijk aan

de orde: de intrinsieke problemen om vast te stellen waarop de morele vorming zich moet richten; de grote invloed die uitgaat van een situatie en hoe moeilijk het is daarop reeds bij de vorming in te spelen; het belang van dilemmatrainingen om vertrouwd te raken met de klemmen en valstrikken van morele oordelen; en het belang van waarden in de morele oordeelsvorming. Deel zes gaat over stress en trauma en omvat maar één hoofdstuk, waarvan een substantieel deel gaat over manieren om stress en trauma te voorkomen. Dat is een belangrijk en relevant onderwerp. Deel zeven heeft de media als thema en in twee hoofdstukken wordt op heldere wijze de complexiteit van media-activiteiten in asymmetrische conflicten belicht. Deel acht gaat over democratie en veiligheid en omvat drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat over de spanning in democratische rechtsstaten tussen veiligheid en vrijheid (burgerrechten). Verschillende landen hebben hiervoor verschillende 'oplossingen'. De auteur van het hoofdstuk pleit voor stroomlijning van 'oplossingen', waardoor de effectiviteit van maatregelen die de veiligheid bevorderen kan toenemen en ook de aantasting van vrijheid kan worden beperkt. Het tweede hoofdstuk gaat over marteling en naar blijkt wordt folteren ook in rechtsstaten gedoogd, zo niet gerechtvaardigd. De auteur stelt dat martelen zelden de verwachte resultaten oplevert, maar ondertussen wel het morele gehalte van de (individuele en institutionele) daders corrumpeert. Het probleem dat daarbij onbesproken blijft is dat door martelen breed te definiëren – schelden en verbaal kleineren is ook martelen – een absoluut verbod

moeilijker te handhaven is. Het is immers niet duidelijk waar de grens ligt. Een smalle definitie (aantasten van de fysieke integriteit) laat zich relatief eenvoudig handhaven. Dit aspect komt ook naar voren in het laatste hoofdstuk van dit deel over democratische rechtsstaten die een 'vuile oorlog' voeren. Hoe zijn ter handhaving van de democratie ondemocratische middelen te gebruiken? En hoe kan iemand vanuit een moreel perspectief amorele methoden gebruiken? Het antwoord van de auteur is dat de verleiding

weliswaar groot is, maar dat de voordelen uiteindelijk niet opwegen tegen de nadelen.

In deel negen proberen de redacteurs een verbindend element in de verschillende hoofdstukken te benoemen en zij komen tot het begrip 'menselijke waardigheid'. Ik denk dat dit inderdaad een goed verbindend element is. Ook in gewapende conflicten (of misschien wel juist in gewapende conflicten) gaat het uiteindelijk om menselijke waardigheid en daarmee samenhangend

de integriteit van de mens. Ook in asymmetrische conflicten waarin de enige regel lijkt te zijn dat er geen regels zijn, is het van belang de menselijke waardigheid in stand te houden. Dat betreft de eigen menselijke waardigheid en die van de tegenstander, want door de waardigheid van de tegenstander te schenden, schendt iemand uiteindelijk ook zijn eigen waardigheid.

Brigadegeneraal b.d.
P.H. de Vries MA

MEDEDELING

Voordrachten gevraagd voor de Kooy Prijs 2011

Het Prof. Kooy Fonds kent sinds 2000 jaarlijks een prijs toe aan de beste afstudeerscriptie van studenten aan een technische universiteit of hogeschool die schrijven over een onderwerp dat relevant is voor defensie en veiligheid. Hoogleraren en docenten kunnen hun voordracht tot uiterlijk 31 december insturen.

Meer informatie over de prijs, de in aanmerking komende studierichtingen en de voordracht-procedure is te vinden op www.kiviviria.nl/dv onder *Kooy afstudeerprijs*. De prijs wordt uitgereikt op 13 april 2011 tijdens het jaarlijkse Kooy symposium in de Marinekazerne in Amsterdam.

Het Prof. Kooy Fonds wordt beheerd door de afdeling Defensie en Veiligheid van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs (KIVI NIRIA DV). In 2010 kreeg ir. Erik Takken van de Defensie Materieelorganisatie de Kooy Prijs voor zijn Master of Science thesis.

Schrijft u een gastcolumn in de Militaire Spectator?

De redactie van de *Militaire Spectator* daagt de lezers uit een gastcolumn te schrijven. De keuze van het thema is vrij, maar het moet wel passen binnen de formule van het blad. Voorwaarde voor plaatsing is dat de redactie uw boodschap relevant acht voor de lezers. Verder dient u uw verhaal in niet meer dan duizend woorden te vertellen. U kunt uw bijdrage sturen naar de bureauredactie (zie colofon). De redactie wacht reacties met belangstelling af.

De hoofdredacteur

GASTCOLUMN

De militair, de opdracht en het strafrecht

Wijzing van artikel 38 Wetboek van Militair Strafrecht

ir. L. H. Heesterbeek

In de wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

De wet van 20 oktober 2010 is de bepaling van het strafrecht veranderd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd. Het Wetboek van Militair Strafrecht (WvMS) is gewijzigd.

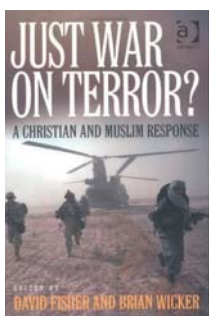
How Do I Save My Honor

War, Moral Integrity, and
Principled Resignation

WILLIAM F. FELICE

War, Moral Integrity, and Principled Resignation
Door William F. Felice
Lanham (Rowman & Littlefield Publishers) 2009
240 blz.
ISBN 9780742566675
€ 22,-

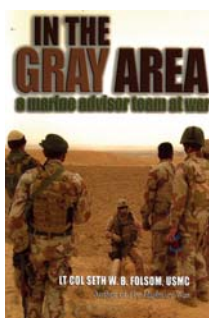
In *How Do I Save My Honor?* onderzoekt William Felice de individuele morele verantwoordelijkheid in oorlogssituaties. Felice, hoogleraar politicologie aan Eckerd College in Florida, vraagt zich af wat militairen zullen doen als zij concluderen dat hun regering ethische en juridische basisprincipes heeft geschonden. Dragen militairen daar medeverantwoordelijkheid voor? Felice kijkt naar de ervaringen van Amerikaanse en Britse regeringsvertegenwoordigers en militairen die betrokken waren bij de invasie van Irak in 2003 of de daaropvolgende bezetting. Hij concludeert dat door de oorlog het morele besef van individuen op gespannen voet kwam te staan met gevoelens van patriottisme, groepsdenken en loyaliteit.

Just War on Terror?

A Christian and Muslim Response
Door David Fisher en Brian Wicker (red.)
Farnham (Ashgate Publishing) 2010
244 blz.
ISBN 9781409408086
€ 20,-

Nadat de Amerikaanse president George W. Bush in 2001 de *War on Terror* had afgekondigd, worstelden westerse bondgenoten met het vinden van het juiste antwoord op de terreurdreiging. David Fisher, verbonden aan King's College in Londen, en Brian Wicker, voormalig hoofd van Fircroft College, menen dat landen daarbij onder meer gekeken hebben naar hun eigen traditie van de rechtvaardige oorlog. Om een completer beeld te krijgen hebben zij in deze bundel ook artikelen opgenomen van auteurs die vanuit het islamitische perspectief schrijven. Dat levert volgens hen aanknopingspunten op die liberale democratieën kunnen gebruiken in hun strijd tegen het terrorisme.

In the Gray Area

A Marine Advisor Team at War
Door Lt Col Seth W.B. Folsom
Annapolis (Naval Institute Press) 2010
200 blz.
ISBN 9781591142812
€ 25,50

Luitenant-kolonel Seth Folsom beschrijft in dit boek het werk van een adviesteam van de Amerikaanse mariniers dat in 2008 was ingedeeld bij een Iraaks infanteriebataljon. De Amerikanen begeleidden de Iraakezen destijds bij de strijd in de provincie al-Anbar. Folsom, die een universitaire graad in internationale betrekkingen heeft, gaat uitvoerig in op de samenwerking tussen militairen uit totaal verschillende culturen. Tevens vraagt hij zich af of het sturen van adviesteams naar Irak wel de formule is voor een succesvolle Amerikaanse exitstrategie. Folsom kreeg in 2003 een prestigieuze prijs van de Amerikaanse Military Writers Society voor *The Highway War*, een boek over de opmars naar Bagdad van een licht gepantserd verkenningbataljon.

Ending Wars, Consolidating Peace: Economic Perspectives

Door Mats Berdal en Achim Wennmann (red.)
Londen (International Institute for Strategic Studies) 2010
258 blz.
ISBN 9780415613873
€ 15,-

Bij de overgang van oorlog naar vrede is het cruciaal dat de internationale gemeenschap en lokale belanghebbenden het complexe mozaïek van uitdagingen doorgronden. Ook economische uitdagingen horen daarbij, zeggen de onderzoekers Mats Berdal en Achim Wennmann in *Ending Wars*. Recente missies in Afghanistan, Somalië en Sudan hebben volgens hen aangetoond dat er geen blauwdrukken bestaan voor conflictoplossing. Berdal en Wennmann pleiten er voor in een vroeg stadium de plaatselijke privésector en belastingheffing te stimuleren om wederopbouw een economische basis te geven. Diplomatie en ontwikkeling moeten hand in hand gaan, terwijl het sluiten van tijdelijke compromissen met warlords een eerste stap naar duurzame vrede kan zijn.

Met dank aan mr. C.P.M. Terpstra, NLDA

SUMMARIES

D.J. Kuijper and S.J.J. Both – Combined Maritime Forces

Somali piracy influences maritime security and demands an international answer. NATO and EU maritime forces are active in the waters off the East African country. Less known is a third, US-led player in this area: Combined Maritime Forces (CMF). The Netherlands participates in both the EU and NATO Maritime Security Operations and contributes modestly to CMF. The authors describe the history of maritime presence

in the Middle East and the development of CMF. They then focus on the role and meaning of CMF in comparison to the other available maritime forces. In their final observations they reflect on the pros and cons of Dutch participation in CMF. In their view a more substantial contribution to CMF might be justified.

A. Baan – Studying in Australia

The author is the first Dutch officer-candidate to earn a Master in Business degree at the Australian Defence Force Academy (ADFA). The ADFA closely cooperates with the University of New South Wales (UNSW). Cooperation between the Australian and Dutch Armed Forces has a long history and the author's study demonstrates the present ties between the military of both countries. The author reflects on this

cooperation, on ADFA and UNSW, and on his experiences in Australia. Elements of a more organizational approach add to the value of a study in a foreign country such as Australia. On a personal level a study abroad is rewarding, ranging from an rather unique international network and the use of English on an academic level to cultural broadening of the individual.

D.R.D. Nauta – The Judicial Reform Process in Afghanistan

The author examines the relevance of developing rule of law in Afghanistan, the second pillar of the Afghan National Development Strategy. He addresses the challenges in reforming the judiciary and his goal is to give insight into this process and its effects on Afghan society. A background on the Afghan judicial system is provided, followed by the activities in training the judiciary and police, the rebuilding of essential infrastructure and the codification of law.

Special attention is given to the challenges in reforming informal law structures. The author clarifies that the establishment of rule of law is simply not measured by the amount of trained judges or the number of furnished courts. There are some positive trends, but full integration of traditional conflict resolution mechanisms and Shari'a law into Afghan legislation remains a challenge.

Artikelen uit de *Militaire Spectator* op internet

In verband met het 175-jarig bestaan van de *Militaire Spectator* zijn artikelen uit het tijdschrift gedigitaliseerd. Ze zijn toegankelijk via de website van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Ga naar www.kvbk.nl en klik het menu Cultureel Erfgoed aan.

Welke informatie te downloaden is staat uitgelegd in het menu Wat treft u aan.

Zoektips zijn te vinden in het menu Uitleg zoekfunctie.

Opgevraagde artikelen verschijnen in PDF-formaat op het scherm.

Het erfgoed omvat ruim 25.000 artikelen, waaronder ook jaarredes, symposia en wetenschappelijke jaarberichten.